

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA EKONOMICKÁ
KATEDRA GEOGRAFIE

Bakalářská práce

Vývoj sídla Chrást od 19. století do současnosti

**Development of the seat Chrást
from the 19th century to the present**

Petra Malafová
Ekonomická a regionální geografie

Vedoucí práce: Doc. RNDr. Marie Novotná, CSc.

Plzeň, 2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petra MALAFOVÁ**
Osobní číslo: **K13B0597P**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Ekonomická a regionální geografie**
Název tématu: **Vývoj sídla Chrást od 19. století do současnosti**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Seznamte se s tématem, vytvořte koncept práce.
2. Stanovte cíle a hypotézy.
3. Provedte rozbor literatury.
4. Zpracujte metodický postup řešení bakalářského úkolu.
5. Provedte vlastní zpracování:
 - a) získejte datové podklady a vytvořte využitelná data,
 - b) analyzujte vytvořená data,
 - c) interpretujte výsledky, srovnajte s jinými studiemi, potvrďte nebo vyvráťte hypotézy
6. Vytvořte závěr.

Rozsah grafických prací:

Rozsah kvalifikační práce:

40 - 60 stran

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- BAŠE, M. 2006. Sídla a stavby na venkově. Vyd. 1. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 80 s. ISBN 80-01-03390-2.
- OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P. a NOVÁK, J eds. 2013. Sub urbs: krajina, sídla a lidé. Vyd. 1. Praha: Academia, 338 s. ISBN 978-80-200-2226-4.
- SÝKORA, L.(ed.). 2002. Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky. Ústav pro ekopolitiku, Praha. 179 s. ISBN 80-901914-9-5.
- ŠILHÁNKOVÁ, V. et. al. 2007. Suburbanizace - hrozba fungování (malých) měst. Civitas per Populi, Hradec Králové. 234 s. ISBN 978-80-903813-3-9.

Vedoucí bakalářské práce:

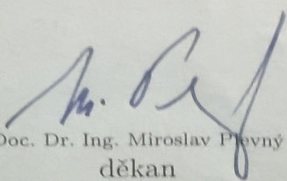
Doc. RNDr. Marie Novotná, CSc.
Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce:

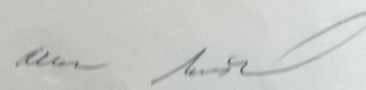
23. října 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

25. dubna 2016

Doc. Dr. Ing. Miroslav Plevný
děkan

Doc. PaedDr. Alena Matusková, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 23. října 2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

„Vývoj sídla Chrást od 19. století do současnosti“

vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí bakalářské práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

V Plzni dne 2016

.....

vlastnoruční podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Doc. RNDr. Marii Novotné CSc. za ochotu a cenné rady při zpracování této práce. Velké poděkování patří celé mé rodině za podporu během mého studia.

Obsah

ÚVOD.....	6
1. ROZBOR LITERATURY.....	8
2. METODIKA PRÁCE.....	23
3. GEOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA.....	33
3.1 <i>Vymezení území.....</i>	33
3.2 <i>Hodnocení přírodní diferenciacie území.....</i>	34
3.3 <i>Historie území.....</i>	37
3.4 <i>Dopravní infrastruktura.....</i>	38
4. DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ SÍDLA CHRÁST.....	41
4.1 <i>Vývoj počtu obyvatelstva.....</i>	41
4.2 <i>Struktura obyvatelstva.....</i>	42
4.2.2 <i>Národnostní struktura.....</i>	45
4.2.3 <i>Vzdělanostní struktura obyvatelstva staršího 15let.....</i>	45
4.2.4 <i>Struktura obyvatelstva podle náboženského vyznání.....</i>	46
4.2.5 <i>Struktura obyvatelstva podle ekonomické aktivity.....</i>	47
4.3 <i>Pohyb obyvatelstva.....</i>	51
4.4 <i>Vyjíždka obyvatel do zaměstnání.....</i>	53
4.5 <i>Vývoj počtu domů.....</i>	56
4.5.1 <i>Domovní fond 1970-2011.....</i>	56
4.5.2 <i>Domovní fond podle období výstavby.....</i>	58
5. URBANISTICKÝ VÝVOJ SÍDLA CHRÁST.....	59
6. HOSPODÁŘSKÝ VÝVOJ SÍDLA CHRÁST.....	72
ZÁVĚR A DISKUZE.....	81
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	84
SEZNAM TABULEK, GRAFŮ A OBRÁZKŮ.....	99
SEZNAM PŘÍLOH.....	101

ÚVOD

Předkládaná práce pojednává o vývoji sídla Chrást, které je vzdáleno cca 7 kilometrů od města Plzně. Díky dobré dopravní dostupnosti, pěkné okolní přírodě i kvalitní občanské vybavenosti, je Chrást obcí vhodnou pro klidný život v zázemí města. Sen o vlastním rodinném domě v blízkosti měst si v současné době plní čím dál více lidí. Na rozdíl od některých čtvrtí města Plzně, jako například Křimic, Černic či Valchy, které se vlivem suburbanizace změnily z malé vsi na typicky městskou čtvrť, nejsou projevy suburbanizace v Chrástu tak viditelné a hledání typických znaků tohoto procesu je poměrně složité.

Studium vývoje obce Chrást jsem si zvolila jako téma své bakalářské práce proto, že zde od narození bydlím a zdejší prostředí velmi dobře znám. Zároveň mne zajímala bohatá historie sídla a vývoj, jakým Chrást od svého vzniku do současnosti prošel.

Celá práce je členěna do několika kapitol. Teoretická část zahrnuje rozbor odborné literatury, související s tématem práce, a metodiku výzkumu. V kapitole jsou definovány základní pojmy, procesy a vlastní postup práce, což je důležité pro pochopení celého kontextu. Praktická část je zaměřená na samotné zpracování a analýzu získaných dat a je rozdělena do kapitol týkajících se geografické charakteristiky a zhodnocení demografického, urbanistického a hospodářského vývoje obce. V závěru práce jsou zrekapitulovány zjištěné výsledky.

Cíle práce

Hlavním cílem této bakalářské práce je zachycení vývoje sídla Chrást od konce 19. století až do současnosti. Zhodnocení je prováděno na základě detailního rozboru počtu obyvatel a změn ve strukturálních znacích obyvatelstva v letech 1869-2011. Snahou je také zachytit, jak se sídlo během tohoto období měnilo z pohledu domovního a bytového fondu. Pro detailní analýzu těchto charakteristik byla použita data ze Sčítání lidu z let 1880, 1900, 1921, 1970, 1991, 2001 a 2011. Dalším úkolem předkládané práce je posouzení urbanistického vývoje sídla prostřednictvím map a leteckých snímků z různých časových období, konkrétně prostřednictvím císařského povinného otisku stabilního katastru z roku 1839 a ortofotomap z roku 1938, 1956, 1998, 2001 a 2013, které bude zpracováno v programu ArcGIS. Podstatným úkolem této studie je také postihnout hospodářský vývoj obce ve zvoleném období.

Zároveň je kladen důraz na ověření hypotézy, že vývojové znaky obce Chrást odpovídají charakteristice suburbanizačního procesu, což bude prováděno porovnáním teoretických poznatků získaných četbou odborné literatury a vlastními výsledky jednotlivých analýz v zájmovém území.

1. ROZBOR LITERATURY

Chrást od svého vzniku procházel značnými proměnami, jak v sídelní, tak v demografické struktuře. Z původní typicky venkovské lokality se stal obcí, ve které dnes můžeme pozorovat projevy suburbanizační tendence. Pro pochopení procesu, kterým sídlo v průběhu času procházelo, je třeba se nejprve seznámit s charakteristikou základních definic jako je obec, sídlo, venkov, vesnice a město a také je nezbytné pochopit urbanizační procesy, které utvářely dnešní vzhled sídla.

V zákoně č. 128/2000 Sb., o obcích je obec definována jako základní územní samosprávné společenství občanů. Obec tvoří územní celek, který je vymezen hranicí území obce (Zákony pro lidi, 2015). Majerová (2001) uvádí některé určující rysy obce, mezi které patří územní základ, osobní základ a výkon samosprávy. Navíc doplňuje, že obec má přímo ze zákona postavení právnické osoby a v právních vztazích vystupuje svým jménem, přičemž nese zodpovědnost, která z těchto vztahů plyne. Malá československá encyklopedie (1986) uvádí obdobnou definici a dále říká, že výkon státní moci a správy v obcích přísluší místním obecním a městským úřadům. Obec se může skládat z jednoho či více sídel. V případě Chrástu se jedná o obec tvořenou pouze jedním sídlem.

Votrubec (1980) popisuje sídlo jako určité seskupení usedlostí a sídelních jednotek v krajině. Obdobnou definici uvádí i Müller (2005), podle něhož se za sídlo považuje seskupení trvale obydlených nebo rekreačních budov, která jsou prostorově nebo jinak oddělena od ostatních sídel. Proces, při kterém se formují sídla, nazýváme osídlení. Podle Votrubce (1980) můžeme osídlení rozlišovat na soustředěné, tzv. koncentrické – sem řadíme města a vesnice; nebo na rozptýlené neboli disperzní – např. rozptýlené vesnice a samoty.

Sídelní struktura na území České republiky vznikala při postupné kolonizaci prostoru české kotliny. Podle Perlína (1999) se tato skutečnost odráží na relativní stabilitě českého osídlení již od období pozdního středověku. I přes to vývoj osídlení probíhal v různých oblastech velmi odlišně a jednalo se o velmi složitý proces závislý na mnoha faktorech. Pro vznik vesnických sídel byl podstatný zejména ráz krajiny včetně výškové členitosti, kvality půdy a způsobu zemědělství (Votrubec, 1980). Vrána

(1950) dodává, že vesnická sídla v českých zemích se nejčastěji zakládala v polohách konkávních (tzn. vkleslých), které umožňovaly ochranu před nepřítelem, povětrnostními podmínkami a zároveň usnadňovaly svážení úrody ze svahu směrem dolů. Velmi vhodné pro zakládání takovýchto sídel byla existence úrodné půdy a dostupnost vodního toku.

Pro analýzu prostorového vývoje sídla v kapitole „Urbanistický vývoj“ je nutné se zaměřit na půdorysné typy vesnických osídlení. Venkovská sídla se odlišují svou velikostí, půdorysem i stupněm koncentrace sídelních jednotek. Z hlediska velikosti venkovských sídel rozlišuje Votrubec (1980) tři základní typy: samotou, vísku a vesnici. Nejmenší sídelní jednotkou je samota sestávající se z obytného domu, hospodářských budov a přilehlých pozemků. Víska je tvořena z několika (pěti až patnácti) blízko sebe seskupených domů. Tyto dva typy vesnických sídel řadíme k rozptýlenému neboli disperznímu osídlení. Prostorově největším typem je vesnice.

Definice pro pojem vesnice je mnoho, uvádím tedy některé: „*Vesnice nebo ves je sídelní útvar střední velikosti asi s 20 až 250 byty a funkcí zejména zemědělskou nebo lesnickou.*“ (Schwarzová, 1966. In Votrubec, 1980, str. 109). Autor Von Blankenburg definoval vesnici jako „*stavebně souvislé sídlo na venkově, jehož obyvatelstvo je z významnější části spjato s půdou, a to tím, že vydělává v zemědělství. Zemědělské obyvatelstvo je v obyvatelstvu vesnice poměrně silně zastoupeno a srovnáno s městským osídlením je počet obyvatel vesnice malý.*“ (Votrubec, 1980, str. 109). Poslední definice pochází od švýcarského geografa Gallussera, který vymezuje vesnici jako „*prostorový typ, který se jeví jako poměrně uzavřené a hustěji zastavěné skupinové sídlo venkovského prostoru; má poměrně jednotné obyvatelstvo, které je tu na půdu vázáno těsněji než městské tím, že na půdě žije a z ní má obživu.*“ (Votrubec, 1980, str. 109)

Votrubec (1980) člení vesnice podle různých ukazatelů do několika kategorií, a to podle velikosti na malé (cca 30 domů a 150 obyvatel), střední (cca 30-200 domů a 150-1000 obyvatel) a velké (nad 200 domů a nad 1000 obyvatel). Dalším kritériem je půdorys ovlivněný průběhem silnic a velikostí návsi. Na základě toho Pešta (2000) rozlišuje vesnice řadové, jejichž podtypem jsou ulicovky, silniční nebo potoční vesnice; druhým typem jsou vesnice návesní, mezi něž se řadí například okrouhlice nebo návesovka.

Venkovské osídlení je jednou z částí tvořící komplex venkovské krajiny. Kromě sídel je pod pojmem „venkov“ zahrnuta volná krajina, ať přírodní nebo kultivovaná (Baše, 2006). Zásadní otázkou je, čím je venkov vymezen, neboť nalezení hranice mezi městským a venkovským prostorem je v dnešní době velmi obtížné. Od toho se odvíjí i skutečnost, že v současnosti neexistuje jednotná definice charakterizující pojem venkov (Postavení venkova v Plzeňském kraji, 2009).

Baše (2006, str. 15) považuje za venkovský prostor „*převážnou část státního území, nezastavěnou městskou zástavbou, tj. volnou krajinu, doplněnou původním venkovským osídlením, a plochami, na kterých probíhá výstavba, nebo aktivity, které nesměřují k podobě a funkcím urbánních celků*“. Všeobecně uznávanou mezinárodní definicí je vymezení OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj), podle kterého se za venkovský prostor považuje území s hustotou zalidnění menší než 150 obyvatel/km². Nicméně je tato definice kritizována, neboť nebere v potaz hustě osídlené venkovské oblasti. K vymezení venkova se tedy používá více kritérií než pouhá hustota zalidnění. Hodnotí se i celkový počet obyvatel, charakter a hustota zástavby, podíl přírodních či zastavěných ploch na celkové rozloze obce, infrastruktura, dopravní dostupnost větších center, věkové složení obyvatelstva nebo míra nezaměstnanosti (Postavení venkova v Plzeňském kraji, 2009). Uvádím také definici Českého statistického úřadu, která je založena na počtu obyvatel, a do venkovského prostoru zařazuje všechny obce s počtem obyvatel menší než 2000. Podle tohoto vymezení se mezi venkovská sídla řadí i vybraná obec Chrást.

Venkovským prostorem přestávají být urbanizované plochy, tj. plochy měst a předměstí, které jsou na katastrálních územích měst. Dle definice amerického statistického úřadu (U. S. Census Bureau, 2015) se městský prostor nachází tam, kde obyvatelstvo a bydlení dosahuje vyšších hustot, a to v tzv.:

- jádrových urbanistických obvodech, kde je hustota zalidnění min. 386 obyv./km², nebo
- v doplňujících městských souborech, tzn. na urbanizovaných okrajích s minimální hustotou zalidnění 193 obyv./km².

Následně je třeba charakterizovat pojem „město“, dříve považovaný za jakýsi protiklad vesnice. Podle Kosteckého a Čermáka (2004) se však vlivem urbanizačních procesů struktura a vzhled města mění, v důsledku suburbanizace se město rozšiřuje, vznikají nová předměstí a hranice vlastního města jsou čím dál méně zřetelné.

Definování pojmu město je, stejně jako v případě vymezení venkova, velmi obtížné a v podstatě neexistuje jednotná definice. Německý geograf Fridrich Ratzel popisuje město jako soustředění lidí a domů pokrývající značnou plochu a zároveň jako místo umístěné v uzlu důležitých obchodních cest. (Maryáš, Vystoupil, 2004). Malá československá encyklopedie (1986, str. 191) uvádí tuto definici: „*Město je specifický sídelní útvar, sociální organismus, stabilizovaný a geograficky vymezený, který je charakterizován souborem dynamických znaků, jež město odlišují od vesnice.*“ Bašovský a Mládek (1985) vymezují město na základě mnoha kritérií, mezi nejčastěji používané řadí velikost, počet obyvatel, funkce, vnitřní uspořádání a status města.

Ouředníček (2000) tvrdí, že vývoj města je přímo závislý na sociální a ekonomické úrovni obyvatel města, a to zejména na změnách ve struktuře ekonomiky a ve výši příjmů obyvatelstva. Maryáš a Vystoupil (2004) podotýkají, že je třeba brát v úvahu skutečnost, že žádné sídlo není izolovaným prvkem, bez vztahů k jiným sídlům. Naopak města a jejich zázemí jsou na sobě navzájem závislá a probíhají mezi nimi složité urbanizační procesy, které ovlivňují jejich budoucí rozvoj.

Urbanizační procesy jsou v současné době velmi sledovaným jevem. Nejintenzivnější změny v systému osídlení probíhají v současnosti v postkomunistických zemích mezi městy a jejich zázemím. Podle Šilhánkové (2009) lze urbanizační proces chápat dvěma základními způsoby, a to na základě přístupu sociogeografického nebo urbanistického. Každé z těchto pojetí hodnotí urbanizaci odlišně. V sociogeografickém pojetí hraje hlavní úlohu člověk a migrační procesy jsou chápány jako následek sociální a prostorové mobility lidí. Naopak urbanistický přístup se zabývá především prostorovými změnami a význam člověka a jeho mobility odsouvá do pozadí.

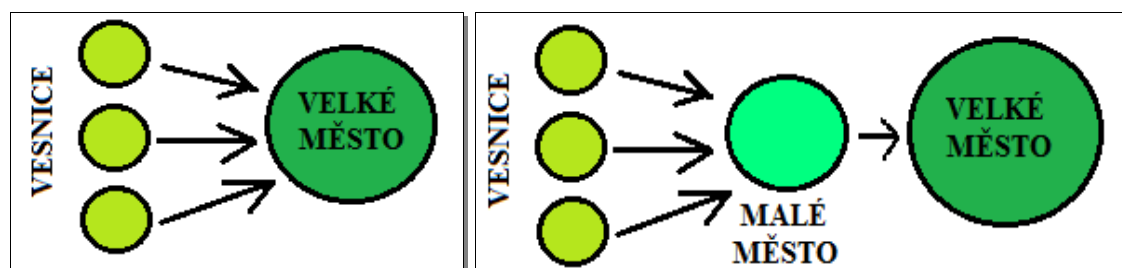
Následující členění urbanizačních procesů vychází z tzv. Teorie stádií vývoje měst nizozemského autora Van den Berga, který rozčlenil proces urbanizace do čtyř fází: tj. urbanizaci, suburbanizaci, desurbanizaci a reurbanizaci (Ouředníček, 2000).

Urbanizace, jako první fáze urbanizačního procesu, zvýšila roli měst v téměř všech sférách společnosti, neboť urbanizace neznamena pouze nárůst absolutního počtu a relativního podílu lidí žijících ve městech, ale jedná se o sociální proces, který ovlivňuje celou organizaci společnosti a mění způsob života a vztahů mezi lidmi (Kostelecký, 2005). Podle Ouředníčka (2000) je tato fáze vyvolána přebytkem pracovní síly v zemědělských oblastech a rozvojem průmyslu ve městech. Jedná se o mnohostranný sociálně-ekonomický proces, při kterém dochází ke stěhování lidí do měst, růstu měst, změnám funkčního využití území sídel, vzniku nových forem a prostorových struktur osídlení atd. (Šilhánková, 2009). Kvůli nízké dopravní mobilitě se obyvatelstvo nejčastěji usazuje v centru a poblíž průmyslových továren, což vede k expanzi průmyslových a obytných částí měst (Ouředníček, 2000).

Urbanistická teorie rozděluje urbanizaci na přímou a nepřímou. Za přímou urbanizaci se považuje stěhování venkovského obyvatelstva přímo do velkých měst (viz obr. č. 1). Tento typ je typický především pro země tzv. třetího světa (některé státy Afriky, Jižní Ameriky a jihovýchodní Asie). Zatímco v nepřímé urbanizaci dochází k migraci venkovského obyvatelstva do nejbližších měst a teprve v následující generaci pokračuje stěhování z malého města do velkého (viz obr. č. 2). Právě tento typ se v minulosti uplatňoval v České republice. (Šilhánková, 2009).

Obr. č. 1 – Schéma přímé urbanizace (vlevo)

Obr. č. 2 – Schéma nepřímé urbanizace (vpravo)

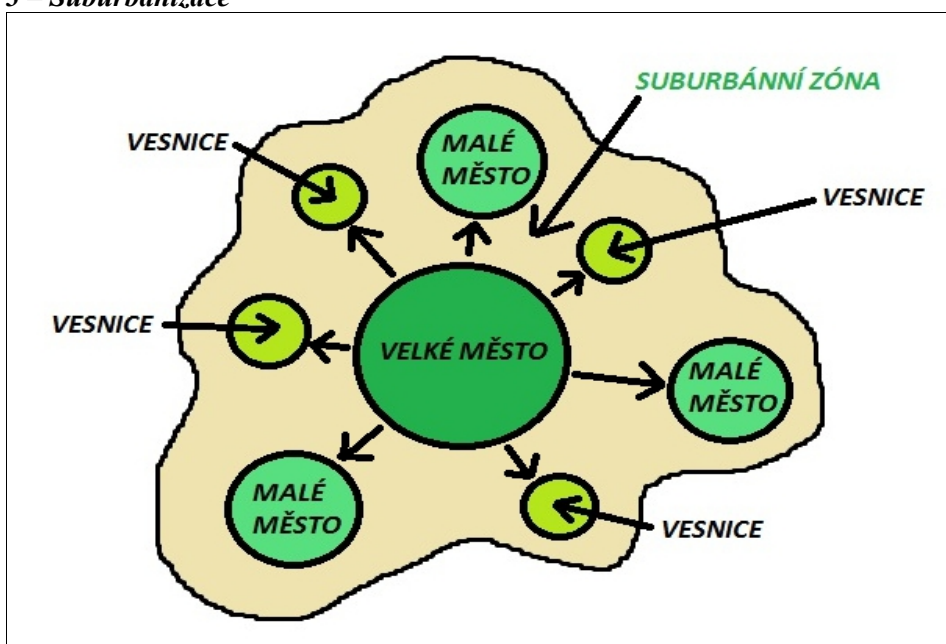
Zdroj: vlastní zpracování dle Šilhánková (2007)

Ouředníček a Špačková (2013) doplňují, že celkový proces urbanizace je spjatý s dlouhodobými změnami ve společnosti, zejména se změnami v technologiích, dopravě a bydlení. Šindler (1999) poukazuje na to, že ve vyspělých zemích je růst urbanizace zpravidla úměrný místním ekonomickým a sociálním podmínkám, avšak ve většině rozvojových zemích dochází k nekontrolovatelnému růstu měst a vývoj urbanizace je zcela odlišný než v Evropě a USA.

Dlouhou dobu se urbanizační proces projevoval jako jednosměrný jev (Ouředníček, Špačková, 2013), protože rapidní industrializace a pokračující rozvoj technologií přitahoval dříve zemědělské obyvatelstvo do rychle rostoucích měst. Tento proces však nemohl pokračovat nekonečně dlouho, a to zejména kvůli limitům na prostorovou koncentraci lidí. To mělo dle Kosteleckého (2005) dopad na zpomalení růstu počtu městských obyvatel a v nejvíce vyspělých zemích se migrační tok venkov-město začal obracet.

Druhou fází urbanizačního procesu reprezentuje suburbanizace, při které dochází k rozšiřování předměstí a k hromadnému stěhování obyvatel z jádra města do okrajových částí a přilehlých obcí, přičemž jsou zachovány funkční vztahy suburbánních zón s jádrem města (Šilhánková, 2009). Fáze suburbanizace nastává v důsledku zhoršení životní úrovně v centrech měst, proto obyvatelé s vyšším ekonomickým a sociálním statusem raději volí bydlení ve vlastním rodinném domě na okraji města ve zdravém prostředí, což jim umožňuje i technická infrastruktura a dobré dopravní propojení centra se zázemím. Ouředníček (2000) dodává, že zároveň dochází i k přesouvání průmyslových zón do míst, kde nejsou továrny na obtíž a mají dobrou dopravní dostupnost.

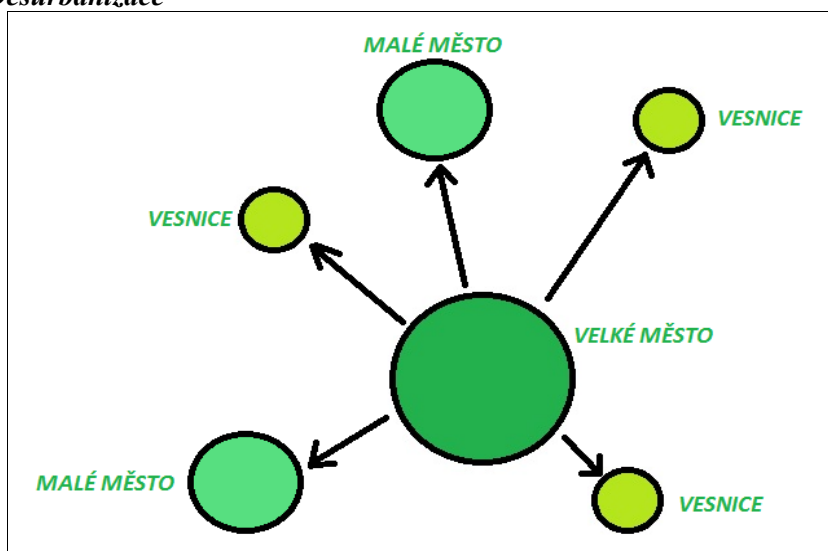
Obr. č. 3 – Suburbanizace

Zdroj: vlastní zpracování dle Šilhánková (2007)

Třetí fázi urbanizačního procesu představuje desurbanizace, někdy také nazývaná deurbanizace. Tato etapa je spojená s meziměstskou decentralizací, neboť se razantně snižuje počet stálých obyvatel v jádrových i příměstských částech města a dochází k růstu obyvatel v původních vesnických oblastech. Dopravní zatížení měst se stává neúnosné, zároveň se zvyšují nároky na parkovací místa a centrum jako pracoviště je stále méně dostupné (Ouředníček, 2000). Průběh desurbanizace je naznačen v obr. č. 4.

Obr. č. 4 - Desurbanizace

Zdroj: vlastní zpracování dle Šilhánková (2007)

Za poslední fázi urbanizačního procesu se považuje proces reurbanizace, který je charakteristický snahou o revitalizaci center měst. Ouředníček (2000) uvádí, že k tomuto procesu přispívají programy zaměřené zejména na zlepšení dopravní situace, vylepšení infrastruktury města a obnovy bytového fondu.

Model vývoje měst vytvořený van den Bergem a kol. je v současné době všeobecně uznávaným vzorem. Řada autorů má k této teorii ale výhrady (Ouředníček, 2000). Upozorňují, že v praxi tento cyklus není jednosměrný, tzn. že jednotlivé fáze mohou probíhat zároveň nebo se mohou střídat „na přeskáčku“. To potvrzuje i Champion (2001), který říká, že například ve Velké Británii v 50. letech 20. století je možné první tři fáze pozorovat současně. Podle Sýkory a Posové (2011) je dalším nedostatkem tohoto modelu i velmi krátké časové období, za které byl výzkum prováděn.

Ještě než přejdeme k podrobnému vysvětlení suburbanizačního procesu, je třeba si připomenout, jakým vývojem prošel český venkov od 19. století až do začátku fáze suburbanizace.

Na přelomu 19. a 20. století byly české vesnice silně sociálně diferenciované a rozdíl mezi bohatými a chudými byly velké. Struktura obyvatelstva byla v první polovině dvacátého století velmi různorodá a zahrnovala pestrou škálu rolníků, sedláků a vlastníků (Majerová, 2005). Předválečná éra byla charakteristická zvyšujícím se počtem venkovského i městského obyvatelstva (Suchopárová, 2005). Změna v sociální struktuře nastala až s příchodem první pozemkové reformy, která proběhla po první světové válce. Chudší vrstvy obyvatelstva téměř vymizely a došlo k omezení vlivu nejbohatších vlastníků (Majerová, 2005).

Až do roku 1938 byl vývoj českého venkova srovnatelný s obdobnými územími za hranicemi republiky. Existovala stabilní zemědělská výroba, prosperovaly i další nezemědělské činnosti, velmi rychle se rozvíjela také spolková činnost a vesnice se tak staly centrem mnoha společenských událostí (Perlín, 1999). Výrazným zásahem do vývoje českého venkova byl odsun Čechů, kteří po vydání Sudet Německé říši v říjnu 1938 museli opustit své domovy. Mnohem výraznější zásah pak představoval odsun německého obyvatelstva ze Sudet po druhé světové válce, který se projevil rapidním snížením počtu obyvatel a zánikem mnoha sídel (Suchopárová, 2005). Majerová (2005) doplňuje, že v té době existovalo na venkově vedle soukromého vlastnictví majetku a půdy i vlastnictví státní a vlastnictví malých družstev.

Kolektivizace zemědělství, která probíhala mezi roky 1948 až 1953, přinesla velké změny do původního fungování vesnice, a přestože bylo socialistické velkovýrobní hospodaření zpočátku značnou částí obyvatelstva odmítáno, postupně se začalo stávat součástí běžného života (Majerová, 2005). Po kolektivizaci českého venkova, která je spojena především se zakládáním jednotných zemědělských družstev, procházel venkov poměrně stabilním a klidným vývojem. V 60. letech pracovala v zemědělské výrobě především generace lidí, která do ní vstoupila v první polovině 40. let, proto v mnoha venkovských oblastech bylo obyvatelstvo přestárlé. Mladí lidé odcházeli většinou do měst, kde se prosazovala masivní propaganda a nábor do odvětví strojírenství a těžkého průmyslu, trend industrializace se brzy projevil i na venkově (Suchopárová, 2005).

Období 70. let 20. století se projevilo zejména tím, že v české sídelní struktuře začala vznikat nová sídla. Stalo se tak poprvé od ukončení kolonizace českého území na konci 13. století. Těmito novými sídly se staly souvisle zastavěné rekreační chatové kolonie, které, jak uvádí Perlín (1999), jsou v celém evropském prostoru ojedinělým typem sídla. Poměrně rozsáhlá chatová kolonie vznikla v tomto období i na území obce Chrást podél řeky Klabavy. V souvislosti s industrializací přinesla sedmdesátá a osmdesátá léta poměrně velké dotace do zemědělské výroby, životní úroveň zemědělců i venkovanů se zvyšovala a došlo k rozvoji vesnické výstavby (Majerová, 2005). Perlín (1999) doplňuje, že v té době začínají narůstat procesy, které vedou ke koncentraci jednotlivých aktivit do velmi omezené skupiny sídel. Kromě koncentrace zemědělské výroby, která se projevuje hlavně slučováním jednotných zemědělských družstev, dochází i k soustředování obchodů a služeb do tzv. střediskových obcí, což dokládají nově vznikající kulturní domy a nákupní střediska.

Jak uvádí Majerová (2005), rok 1989 byl důležitým mezníkem ve vývoji českého venkova. Obnovení demokratické formy vlády se projevilo zejména znovuzavedením obecní správy. Suchopárová (2005) ve své práci vysvětluje, že dříve bylo možné ztotožnit vesnickou obec s vesnickým sídlem, neboť každá vesnice měla svoje katastrální území a zároveň byla obcí. Tento stav trval s menšími výjimkami až do roku 1950. Poté byly obce postupně integrovány a jejich počet až do roku 1989 klesal, a právě v tomto roce začalo opět docházet k dezintegračním procesům a převážně malé obce se dočkaly osamostatnění. Klíčovým problémem přechodu zemědělství od centrálně plánovaného způsobu k tržnímu hospodářství se podle Suchopárové (2005) stalo řešení složitých majetkoprávních vztahů. Hlavním cílem zemědělské politiky po roce 1989 bylo proto obnovení soukromého vlastnictví majetku a půdy. Příčinou tohoto procesu byl rozvoj venkovských oblastí, přičemž se zastavil proces urbanizace a vývoj venkova se začal ubírat cestou suburbanizace.

Termín „suburbanizace“ je odvozen z anglického slova „suburb“, což znamená předměstí. Původně slovo vzniklo z latinského základu „*urbs*“ znamenající *město* a předpony „*sub*“ označující *vedle*. Suburbanizací tedy můžeme označit jako proces „stávání se předměstským“ (Ouředníček, 2002). Champion (2001) dodává, že už pod samotným pojmem „suburbs“ můžeme cítit určitou podřazenost městu, neboť typický suburbanizační prstenec sloužící pouze jako „noclehárny“, je na službách města závislý.

Šilhánková (2013) vysvětluje, že proces suburbanizace můžeme vnímat jako logický důsledek transformace průmyslu a nástupu postindustriální ekonomiky. Z toho vyplývá, že suburbanizace je časově omezeným procesem a bude probíhat do počátku nové transformace hospodářství. Na vzniku suburbanizace se kromě ekonomických faktorů podílí i sociologické příčiny. Rozlišují se dvě základní skupiny faktorů – push a pull faktory. Mezi push faktory, tzn. faktory odstředivé, které nutí obyvatele odstěhovat se z města, řadí:

- cenu bytů a jejich kvalitu,
- kvalita ovzduší,
- průmyslové znečištění a hluk,
- míra kriminality atd.

Galčanová a Vacková (2008) zmiňují ještě jeden podstatný push faktor, a to zpřístupnění hypotečních úvěrů širokému okruhu střední třídy.

Šilhánková (2013) zmiňuje druhou skupinu zvanou pull faktory, tzn. faktory, které přitahují obyvatele do suburbánních oblastí, a může sem patřit:

- cena místních pozemků,
- bezpečnost,
- demografická homogenita,
- kvalita ovzduší a vody,
- rekreace atd.

Suburbanizační proces můžeme poznat podle mnoha typických znaků. Mezi nejdůležitější migrační znaky suburbanizace patří migrační proud směřující z jádra města do jeho zázemí. K tomu Čermák (2005) dodává, že na rozvoji suburbánní oblasti se podílejí nejen vystěhovalí z jádra, ale i migrační proudy z oblastí mimo aglomeraci. Noví migranti mají zpravidla nižší věkový průměr a jedná se většinou o mladé páry a ucelené rodiny, výjimkou nejsou ale ani manželské páry v produktivním věku. Dalším příznačným rysem, který uvádí Šilhánková (2013) je skutečnost, že mezi nárůstem suburbanizace a úbytkem zemědělské půdy existuje pozitivní korelace. Poněkud neobvyklým atributem suburbánních obcí je zvýšená politická participace (Puldová, Novák, 2008). Tímto fenoménem se zabýval i Kostecký (2005), který také potvrdil, že politická participace v suburbánní zóně je vyšší než v jádru města. Navíc se tento

rozdíl zvyšuje v komunálních volbách a zmenšuje v parlamentních volbách. Autor také dokázal, že volební účast v suburbánních oblastech vzrůstá s rostoucím statusem obyvatel.

První projevy suburbanizace je možné pozorovat v USA od 50. let 20. století. Obecně můžeme říct, že proces suburbanizace začal ve Spojených státech o něco dříve než v západní Evropě, měl větší rozsah a větší negativní vliv na prostředí (Šilhánková, 2013). S tímto tvrzením nesouhlasí řada autorů, například R. Fishman, který tvrdí, že suburbia jsou čistě anglosaským prvkem a měly podobu tzv. zahradních předměstí a zahradních vesnic. Později byla tato forma bydlení přenesena z Velké Británie do Severní Ameriky a poté i do západní Evropy a dalších zemí světa (Vacková, 2013). Počátek fáze suburbanizace je možné v Čechách sledovat již v první polovině devadesátých let minulého století, kdy se postupně začalo zvyšovat množství vystěhovalých z jadra do zázemí měst (Čermák, 2005) a proces kulminoval kolem roku 2000, avšak stále není ukončen (Galčanová, Vacková, 2008).

Sýkora (2002) však namítá, že k rozvoji suburbánních, především rezidenčních oblastí docházelo v Čechách již v meziválečném období v polovině 30. let, kdy se tyto zóny budovaly podél železničních cest, vedoucích z velkých měst, a na okrajích měst vznikaly vilové zástavby (Perlín, 2002). V období komunismu se suburbanizace zastavila a docházelo pouze k výstavbě kompaktních sídlištních bloků. Po pádu komunistického režimu došlo k dramatické proměně a dynamickému rozvoji výstavby rodinných domů (Stanilov, Sýkora, 2014), který však zpomalila nízká kupní síla obyvatelstva a prudký růst cen nemovitostí. Tato situace se zlepšila až v polovině devadesátých let (Sýkora, 2002).

Proces suburbanizace tedy není pro Českou republiku novým jevem, pouze znovu dochází k jeho rozvoji. Vývoj suburbanizační fáze v kapitalistických zemích světa byl poněkud odlišný než v socialistických státech. Na počátku nového tisíciletí se však suburbanizace bezpochyby stala celosvětovým fenoménem (Stanilov, Sýkora, 2014). Nejviditelnější změny v tomto procesu probíhaly po roce 2000, kdy se vytvořily výrazné suburbánní zóny nejen kolem největších aglomerací Prahy, Plzně, Brna a Ostravy, ale také v zázemí menších měst, např. Olomouce, Hradce Králové a Českých Budějovic (Čermák, 2005). Tyto zóny jsou podle Sýkory (2002) charakteristické samostatně stojícími nebo řadovými, jedno až dvoupodlažními rodinnými domky

s vlastní zahradou, a také komerčními objekty a průmyslovými parky poblíž významných komunikačních tras. Z toho vyplývá, že suburbánní výstavbu můžeme rozdělovat na dva typy: rezidenční a komerční.

Suburbánní rezidenční oblasti jsou primárně určeny k bydlení a jak uvádí Hnilička (2012), rodinný dům je v současnosti považován za nejlepší způsob bydlení. Výstavba nových rodinných bytů probíhá na „zelené louce“ v okrajových částech měst a přilehlých obcích. Dochází ke vzniku tzv. suburbií charakteristických zpravidla velmi řídkou zástavbou, přičemž se zabírá velké množství zemědělské půdy (Šilhánková, 2013). Hnilička (2012) stanovuje hustotu osídlení v rezidenční oblastech na 30-40 obyvatel/ha, avšak ideální hustota by se měla pohybovat okolo 80-100 obyvatel/ha. V oblastech s hustotou zalidnění pod 50 ob/ha se nevyplatí zavádět městskou hromadnou dopravu, proto jsou pak obyvatelé odkázáni na vlastní automobilovou dopravu, která přináší řadu negativ. Ve většině čistě suburbánních rezidenčních čtvrtí chybí základní infrastruktura a občanská vybavenost.

Šilhánková (2013) ale dodává, že vymezení obce jako suburbánní nemusí nutně znamenat, že celá obec je suburbium, ale spíše, že se v sídelní struktuře obce suburbium nachází. To potvrzuje i Sýkora (2002), který říká, že suburbanizace rovněž probíhá výstavbou na jednotlivých volných parcelách uvnitř existující zástavby obcí nebo rekonstrukcemi původních nemovitostí. Zbytek původního vesnického sídla má pevnou prostorovou strukturu, hustota zalidnění se pohybuje mezi 30-80 ob/ha a ve starších částech obce obvykle neexistuje vodovod, připojení na kanalizaci ani na ČOV.

Druhým typem suburbánní zástavby jsou objekty pro komerční účely, které mají většinou funkci skladovací a obchodní, popřípadě se jedná o výrobní areály. Podmínkou pro vytvoření těchto průmyslových parků je velmi dobrá dopravní dostupnost, proto se nejčastěji budují u sjezdů z dálniční sítě a u významných silničních křižovatek (Šilhánková, 2013). Již v polovině devadesátých let začaly v řadě západoevropských zemí vznikat přímo na „zelené louce“ nákupní centra, která se brzy začala objevovat nejen v okolí metropolí ale i malý městeček (Maier, 2002).

Jak uvádí Sýkora (2003), suburbanizace přináší různé důsledky na individuální, místní i celospolečenské úrovni. Z ekonomického hlediska mohou být důsledky hodnoceny spíše pozitivně, avšak ve vztahu k životnímu i sociálnímu prostředí převažují důsledky negativní.

Ve většině případů se stavba nových at' rezidenčních, či komerčních objektů realizuje na „zelené louce“ a dochází k rozsáhlým záborům zemědělské půdy určené k produkci biomasy, které se stává zastavěným územím (Chuman, Romportl, 2011; Šilhánková, 2013). Malá hustota zástavby je příčinou vysokých nároků na spotřebu energií a nákladů na výstavbu technické infrastruktury a občanské vybavenosti (Sýkora, 2002). V důsledku suburbanizačního procesu se mění kulturní a estetické hodnoty, a tím je ovlivněno množství nenahraditelných funkcí krajiny. Nová výstavba mění původní rysy sídel a dochází k výraznému zásahu do krajinného rázu. Ohroženy jsou i organismy a jejich diverzita, neboť se mění kvalita ovzduší i vody a dochází k fragmentaci biotopů (Chuman, Romportl, 2011). Galčánová a Vacková (2008) a stejně tak Pergl a Novák (2010) se shodují na tom, že tento proces je vlastně paradoxem, protože lidé toužící po čistém a klidné prostředí přispívají budováním suburbánních zón ke zhoršování životního prostředí, zejména v důsledku záboru půdy a znečišťování ovzduší zvýšenou automobilovou dopravou, a to nejen v nových suburbánních zónách ale také v centrech měst, kam dojíždí za prací.

Suburbanizace má i významné sociální důsledky. Nově přichodzí se od stálých obyvatel liší nejen věkem, ale i dosaženým vzděláním, vyšší příjmů a rodinnou situací (Puldová, Jíchová, 2010). Tato diferenciací může vést buď k posílení sociálního prostředí, nebo může být důvodem k celé řadě problémů (Ouředníček, 2002). Puldová a Jíchová (2010) k tomu doplňují, že snížení průměrného věku obohacuje společenský život v obci a příchod vzdělaných lidí může podpořit lidský a sociální kapitál. Důsledkem velkého přílivu obyvatel může ale být nedostatečná kapacita sociální infrastruktury, např. mateřských a základních škol či lékařských ordinací.

Je také dokázáno, že bydlení v suburbánní zónách vede ke ztrátě sociální soudržnosti a k narůstající individualizaci, neboť kvůli prostorové segregaci funkcí jsou lidé nuceni trávit velké množství času v automobilech a v podstatě nemají čas ani pozdravit své sousedy (Sýkora, 2002; 2003).

Potíž, která postihuje města, odkud se obyvatelé stěhují, je odliv daňových poplatníků. Bohatší obyvatelé si totiž odnášejí také svoje daně. Tento problém je zatím typický spíše pro americká než česká města. Naopak problémem pro suburbánní obec je, pokud se nově přistěhovalí obyvatelé nepřihlásí v obci k trvalému pobytu. Noví rezidenti zvyšují výdaje v obecním rozpočtu, ale žádné příjmy nepřinášají. V tomto případě nemá obec žádnou možnost, jak rezidenty donutit se k trvalému bydlišti přihlásit. V některých obcích však zavádí například pravidlo, že do mateřské školy a zájmových organizací nebudou přijímány děti rodičů, kteří nemají v obci trvalý pobyt (Macešková, Ouředníček, 2008).

Je zřejmé, že suburbanizaci nelze zastavit. Je však možné ji vhodnou politikou a regulačními nástroji ovlivňovat (Sýkora, 2003). Budoucí vývoj suburbanizace bude záležet zejména na úrovni a příjmech domácností a také na podpoře bytové výstavby (Maier, 2002). Úkolem veřejné správy je vytvoření podmínek pro stabilizaci cen nemovitostí a zformování rovnováhy mezi potřebami městského prostoru a tím, co obyvatelům nabízí suburbia. K tomu je zapotřebí legislativních a ekonomických nástrojů, např. stanovení limitů využití území v suburbánních částech, revitalizace center měst či upřednostňování rozvoje brownfields před stavbou na „zelené louce“ (Šilhánková, 2013). Pucher (2002) také dodává, že je důležité zapojení občanů do územního plánování, dále podporovat městskou hromadnou dopravu, chůzi a cyklistiku, omezit používání automobilů a pomáhat částem měst, která nejsou v současné době pro obyvatele atraktivní, ale v budoucnu by mohly nabízet místo pro bydlení i podnikání.

Výzkumem suburbanizace se v posledních letech zabývá čím dál více autorů. Tito autoři se věnují zejména základní charakteristice tohoto procesu, jejímu vývoji a budoucímu rozvoji. Existuje ale i poměrně velký počet studií zaměřených na suburbanizaci na příkladu jednotlivých měst, nejčastěji pojednávají o sídlech s nejintenzivnějším projevem suburbanizace. Například Praze se věnuje: Ptáček, 1997; Perlín, 2002; Ouředníček, 2003, 2007; Ouředníček, Posová, 2006 či Vobecká a Kostelecký, 2007; na Brno se zaměřuje třeba Sýkora, Ouředníček, 2007 a Galčanová, Vacková, 2008; o suburbánní zóně Plzně pojednává například Kopp, Novotná, Matušková, 2013. Mnoho prací hodnotí důsledky suburbanizačního procesu, jmenuji

pouze některé: Gremlica, 2002; Sýkora, 2003; Cílek a Baše, 2005; Šilhánková, 2007 a Hnilička, 2012.

Poslední část rozboru literatury se věnuje možnostem plošného monitoringu suburbanizace v České republice a metodám výzkumu.

V České republice existuje pět základních datových zdrojů. V první řadě se jedná o sumární databáze využití ploch z katastru nemovitostí, které umožňují posoudit změny ve využití ploch na úrovni jednotlivých katastrálních území obcí. Druhým zdrojem informací je databáze LUCC Czechia, která obsahuje údaje o dlouhodobém využití půdy. Třetím potenciálním pramenem je mapové dílo ZABAGED, v rámci něhož můžeme zakreslovat a doplňovat změny výzkumu v terénu. Čtvrtým zdrojem dat jsou nejrůznější statistické databáze jak o obyvatelstvu, tak i o území. Posledním možným zdrojem užitečných informací je databáze CORINE Land Cover, zaměřená na sledování krajinného pokryvu (Mareš, Novák, 2013)

Metod sledování suburbanizačního procesu je celá řada. Ouředníček, Špačková, Novák (2013) uvádí, že při výzkumu vývoje suburbanizace se považuje z metodického hlediska za důležitou především kombinace kvantitativních a kvalitativních metod sledování, kartografická analýza s využitím GIS a využití metod terénního výzkumu. Pro zachycení rezidenční suburbanizace je nejlepší využít metodu analýzy migračních toků. Je také možné použít dat Českého statistického úřadu, Registru sčítacích obvodů a Sčítání lidu. Vývoj komerční suburbanizace lze zmapovat metodou dálkového průzkumu Země s využitím databází land use a land cover, případně je možné pro výzkum vybrané lokality použít letecké snímky.

Na závěr je třeba zmínit zdroje a literaturu, týkající se samotné obce Chrást. Ve své práci nejvíce vychází z knih pana Blahety, chrásteckého kronikáře. Jedná se o publikace 750 let obce Chrást u Plzně, Chrást: ze zápisníku kronikáře, Sto let školní budovy v Chrástu u Plzně a 95 let od vypuknutí I. světové války. Velmi důležitým zdrojem informací byla také kniha V. Chudáčka s názvem Hrad Věžka, tvrz Chrást a osada. Okrajově byly použity monografie od M. Bělohlávka a kol. - 125 let trati Chrást-Stupno-Radnice a M. Krista – Příběh továrny.

2. METODIKA PRÁCE

Významná část této práce se zabývá změnami v počtu a struktuře obyvatel a změnami ve struktuře a funkcích sídla. Základním zdrojem pro zhodnocení vývoje počtu obyvatel a počtu domů byla především publikace Historický lexikon obcí České republiky 1869-2011. Tato kniha však poskytuje pouze velmi základní data, a proto bylo třeba využít i Statistických lexikonů. Ve své práci jsem čerpala ze Statistického lexikonu obcí ČSSR 1982 a Statistického lexikonu obcí České republiky 1992. K podrobnému rozboru demografického vývoje Chrástu v letech 1880, 1900 a 1921 bylo nutné využít sčítací listy z těchto cenzů, které nejsou volně přístupné. Sčítací operáty pro roky 1880 a 1900 jsou umístěné v Archivu města Plzně a sčítací listiny za rok 1921 najdeme ve Státním oblastním archivu v Plzni na pracovišti v Klášteře u Nepomuka.

Sčítací listiny bylo třeba nejprve na místě ofotit a poté přepsat do tabulek v programu OpenOffice Calc. Listiny z roku 1880 byly ve velmi špatném stavu, některé byly spálené a části sčítacích archů úplně chyběly (příloha č. 1). Archy z roku 1900 a 1921 byly již v lepším stavu, ale jejich čitelnost zhoršovaly poznámky psané modrou pastelkou přes původní údaje (příloha č. 2). Vše navíc komplikoval fakt, že některé údaje byly psané kurentem. Pomocí klíče bylo třeba tyto výrazy přeložit. Řada názvů obcí byla napsána nespisovnou češtinou, např. Ujezd nyní Újezd, Dejšina nyní Dýšina atd. Všechny údaje byly proto opraveny podle současných názvů obcí. Dále bylo zjištěno, že počet obyvatel ve sčítacím operátu z roku 1880 se neshoduje s počtem obyvatel v Historickém lexikonu obcí České republiky 1869-2005. Pro tento rok Historický lexikon uvádí celkem 818 osob, avšak ve sčítacích listinách byla napočítáno pouze 808. Historický lexikon a sčítací listiny se neshodují ani v údaji za rok 1900, v lexikonu najdeme hodnotu 1185 osob, sčítací operáty uvádí 1184. Rovněž v roce 1921 byla zjištěna nesrovnalost; zde Historický lexikon uvádí 1556 a sčítací listiny 1554 osob.

V kapitole Vývoj počtu obyvatel je operováno z údaji z Historického lexikonu, pro podrobnější analýzu vybraných strukturálních charakteristik používám údaje ze sčítacích operátů. Je nutné dodat, že do celkového počtu obyvatel jsou započítávány pouze osoby přítomné trvale a na čas. S nepřítomnými osobami se tedy v jednotlivých analýzách vůbec nepracuje. Zmíněny jsou pouze v přepsaných sčítacích listinách, které jsou ve formátu PDF součástí příloženého CD.

Podrobná data ze sčítání lidu z let 1970, 1991, 2001 a 2011 byla získána prostřednictvím Českého statistického úřadu. V práci jsou velmi málo používaná data ze sčítání z let 1930, 1950, 1960 a 1980. Sčítací listy z cenzů 1930 a 1950 jsou uloženy v Národním archivu v Praze a jejich využití neumožňuje zákon o ochraně osobních údajů. Údaje, které z těchto let v práci používám, tedy pocházejí z Historického lexikonu obcí České republiky 1869-2011 a Statistických lexikonů. Veškerá data z výše uvedených publikací byla nejprve utříděna a následně zpracována do tabulkové či grafické podoby.

Analýza demografického vývoje je prováděna nejen pomocí vývoje počtu obyvatel a počtu domů, ale i dalších kritérií, například sledování vývoje věkové, vzdělanostní, národnostní či ekonomické struktury. Při práci s podklady je třeba si uvědomit, že v průběhu let se obsah jednotlivých cenzů měnil a některé zjišťované údaje byly vynechány nebo přibýly nové, popřípadě se změnila jejich definice. Seznam zjišťovaných údajů při jednotlivých sčítáních poskytuje tabulka č. 4.

Věková struktura obyvatelstva Chrástu je zkoumána ve všech cenzech uvedených v tabulce č. 4. Pro dokreslení věkové struktury obyvatelstva Chrástu slouží 4 věkové pyramidy vytvořené pro roky 1880, 1921, 1991 a 2011. Rok 1880 byl zvolen jako ukázka toho, jak vypadala věková struktura v 19. století, a rok 1921 pro zobrazení věkové struktury po I. světové válce. Data pro tyto dva roky byla získána z Archivu města Plzně a ze Státního oblastního archivu v Plzni – pracoviště Klášter. Roky 1991 a 2011 jsem vybrala kvůli zkoumání projevů možné suburbanizační tendence. Zdrojem dat z těchto roků je databáze Českého statistického úřadu. Horizontální osa grafů zobrazuje počet obyvatel a vertikální osa věkové kategorie. U všech věkových pyramid byl zvolen věkový interval na ose y pět let. Posledním intervalem věkových pyramid je hodnota 75+, neboť u sčítání z roku 1991 byl tento věk nejvyšší zjišťovanou hodnotou. Pro lepší porovnávání grafů byl proto tento interval zvolen pro všechny věkové pyramidy.

V kapitole „Vzdělanostní struktura“ je operováno s údaji za období 1970-2011, dřívější data nebylo možné použít, neboť údaje o nejvyšším dosaženém vzdělání obyvatelstva byly sledovány až od roku 1961. Zdrojem těchto dat je Databáze výsledků ze sčítání lidu, domů a bytů z roku 1970, 1980 a 1990 a data poskytnutá Českým statistickým úřadem.

Hodnocení vývoje národnostní struktury obyvatelstva je prováděno za jednotlivá sčítání v letech 1880, 1900, 1921, 1970, 1991, 2001 a 2011. Právě definice národnosti se od 19. století do současnosti změnila nejvýrazněji. Obsahem sčítání lidu za Rakouska-Uherska (1868-1910) byla otázka na tzv. obcovací jazyk, kterou se nepřímo mapovala etnická skladba obyvatelstva. V prvním československém sčítání lidu v roce 1921 byla na rozdíl od předválečného zjišťování národnosti na základě „obcovací řeči“ přijata definice národnosti, podle níž *„národností jest rozuměti kmenovou příslušnost, jejímž vnějším znakem jest zpravidla mateřský jazyk“* (Český statistický úřad, 2015a). To mělo vést k odstranění pro české a slovenské etnikum znevýhodňující definice národnosti určované podle „obcovací řeči“, která nahrávala německému jazyku. Zároveň tato definice umožnila například Židům a Romům, aby se přihlásili ke své národnosti, přestože nemluvili hebrejsky či romsky. Sčítání lidu v roce 1930 zjišťovalo opět národnost přímo, ale s tou změnou, že se národnost zapíše zpravidla podle mateřského jazyka. Řada významných demografů považovala za vhodné zjišťovat při sčítání lidu obojí, tj. jak národnost, tak i mateřský jazyk. Toto doporučení však bylo uplatněno až při sčítání v roce 1970, 1991 a 2001.

Kapitola „Struktura obyvatelstva podle náboženského vyznání“ je zpracována za sčítání lidu v roce 1880, 1900, 1921, 1991, 2001 a 2011. Analýzu této struktury nebylo možné provést za rok 1961, 1970 a 1980, při těchto sčítáních se příslušnost k církvi nezjišťovala. V tabulce č. 11 jsou zastoupeny pouze významné církve a náboženské společnosti, ostatní méně významné a méně početně zastoupené jsou zařazeny mezi ostatní – například Adventisté sedmého dne a judaismus.

Vývoj struktury obyvatelstva podle ekonomické aktivity je zkoumán na základě výsledků ze sčítání v letech 1970-2011. Český statistický úřad definuje ekonomicky aktivní osobu jako *„všechny zaměstnané osoby, zaměstnavatele nebo samostatně činné osoby, tj. všechny osoby 15leté a starší, které v rozhodný okamžik sčítání byly v placeném zaměstnání jako zaměstnanci, zaměstnavatelé, podnikatelé a samostatně činné osoby, rovněž osoby v základní vojenské službě, náhradní službě, civilní službě, na vojenském cvičení, ve vazbě a ve výkonu trestu odnětí svobody“*. Do této kategorie dále spadají i ženy na mateřské dovolené (28 nebo 37 týdnů), pracující studenty a učni a pracující důchodci (Český statistický úřad, 2003d).

Pro strukturu ekonomicky aktivních osob byla dále vytvořena tabulka, rozdělující tyto osoby mezi osoby nezaměstnané a zaměstnané, mezi něž se řadí zaměstnanci, zaměstnavatelé, pracující studenti a důchodci a ženy na mateřské dovolené (viz tab. č. 13). Kategorie pracujících důchodců je samostatně zjišťována v rámci počtu ekonomicky aktivních osob až od roku 1961. Data za tuto kategorii nebyla pro Chrást k roku 1970 a 1980 dostupná, což je v tabulce č. 10 označeno znakem X. Kategorie pracujících studenti a učni byla poprvé kvantifikována v rámci sčítání v roce 2001 a kategorie ženy na mateřské se zjišťuje teprve od roku 1981 (Český statistický úřad, 2003c).

Následně byla vytvořena tabulka rozdělující zaměstnané osoby do sektorů národního hospodářství. Přestože Český statistický úřad poskytuje pro roky 2001 a 2011 přesnou informaci o zařazení zaměstnaných do jednotlivých sektorů, pro roky 1970, 1980 a 1991 nebylo možné toto rozřazení zjistit. Proto bylo využito dělení, které nabízejí Statistické lexikony; a to na primární sektor, sekundární sektor a další odvětví včetně nezjištěných osob. Primární sektor zahrnuje zemědělství, lesnictví a rybolov a do sekundárního sektoru spadá průmysl a stavebnictví. Rozdělení zaměstnaných do sektorů národního hospodářství bylo použito i pro roky 1880, 1900 a 1921. V tomto případě bylo třeba povolání a řemesla uvedená ve sčítacích listinách pro dané roky rozřadit do jednotlivých skupin. Do primárního sektoru byly zařazeny osoby pracující v zemědělství. Sekundární sektor zahrnuje tradiční řemesla (např. bednář, nožíř) a osoby pracující v průmyslové výrobě. Do skupiny „další odvětví“ byly přiřazeny osoby spojené s prací v pohostinství, dopravě a spojích a osoby poskytující nejrůznější služby – např. nejrůznější pomocníci, holiči, krejčí atd. Klíč pro zařazení povolání v letech 1880, 1900 a 1921 zobrazují tabulky č. 1, 2 a 3.

Tab. č. 1 - Zařazení povolání v roce 1880 do sektorů národního hospodářství

primární sektor		sekundární sektor		další odvětví vč. nezjištěných osob	
polní hospodářství	pastýř	bednář	nádeník/ce	hokynář	švadlena
	čeledín	cihlář	nožíř	hostinský	učitel
	služka	havíř	výroba střelného a trhacího prachu	krejčí	vedení domácnost
	nádenice	kolář	výroba haloxynu	obchodnice	policista
	nádeník	košař	zedník	obuvník	železnice - dozorce, hlídač, oficiál, přednosta
	pomocník	kovář	železnice - nádeník, skladník	pomocnice v domácnosti	
	majitel	lopatář		porodní babička	silničář
	spolumajitel	mlynář		služka	silničář
+ 4 osoby s chybějícími údaji					

Zdroj: vlastní zpracování dle Archiv města Plzně (1880)

Tab. č. 2 - Zařazení povolání v roce 1900 do sektorů národního hospodářství

primární sektor		sekundární sektor			další odvětví vč. nezjištěných osob	
polní hospodářství	dělník	bednář	kotlař	sklepník	domácí práce	posluha
		brusič	kovář	slévač	domácí služba	povozník
	majitel	cídič	lesník	soustružník	domovník	prodejce kávy
		cihlář	lopatář	stavitel	hodinář	prodejce uhlí
	pachtýř	cukrovarník	mlynář	strojník	holič	příštipkář
		dělník	nádeník/ce	šička	hostinský	silničář
	nájemce	formař	pekař	tesař	kancelářský písař	sluha
		hajný	pivovarník	topič	kočí	služka
		havíř	pokryvač	tovaryš	krejčí	vedení domácnosti
	pomocnice	horník	pucíř	truhlář	kuchařka	vedení hospodářství
		hutník	řezník	výroba děl	muzikant	železnice – hlídač, nosič, asistent, průvodčí, přednosta, řidič, sluha, strážník
		kameník	sedlář	výroba zápalných šňůr	obchodník	
	pomocník	kolář	sklář	zámečník	obuvník	
		košíkář	sklenář	zedník	pomocnice	
		železnice – dělník, topič, úpravčí tratě				+ 4 osoby s chybějícími údaji

Zdroj: vlastní zpracování dle Archiv města Plzně (1900)

Tab. č. 3 - Zařazení povolání v roce 1900 do sektorů národního hospodářství

primární sektor		sekundární sektor			další odvětví vč. nezjištěných osob	
zemědělství	čeledín	bednář	košíkář	slévač	administrativní úředník	obecní služba
	domkář	brusič	kovář	soustružník	ambulančník	obchod
	hospodář	cídič	majitelé továren	strojní zámečnick	bankovníctví	obuvník
	chalupník	cihlář	mlynář	strojník	cestář	porodní asistentka
	kočí	čalouník	modistka	svářeč	četník	poštovní služba
	majitel/ka	čistič	nádeník/ce	šička	krejčí	povozník
	maloročník	dělník/ce	nakládač	tavič	domácí práce	řidič
	pomocník	hajný	natěrač	tesař	hodinář	služka
	pomocnice	hoblíř	palič	topič	hokynář	soudní pojišťovnictví
	rolník	horník	papírník	truhlář	hlídač	státní služba
	rolnice	hutník	pekař	zahradník	holič	tech. úředník
	samostatný hospodář	jádrař	pivovarník	zámečnick	hostinský	tovární úředník
	samostatný maloročník	jeřábník	pokryvač	zedník	chůva	učitel
	samostatný rolník	kloboučník	řezník	výroba – cementové zboží, soustruhované dřevo, zápalné šňůry	kancelářský sluha	vedení domácnosti
	služka	kolář	sedlář	vzorkář	kuchařka	vojenská služba
kotlař		skladník/ce	železnice – dělník, brzdař, nádeník, posunovač, soustružník, skladník, tesař, výhybkář, úpravčí tratě	+ 5 osob s chybějícími údaji		
lakýrník		sklenář				

Zdroj: vlastní zpracování dle Státní oblastní archiv v Plzni, pracoviště Klášter u Nepomuka (1921)

V roce 1880 nebyly mezi zaměstnané započítány osoby, které v přešpaných sčítacích listinách pro tento rok (viz CD) měly uvedeno: chodí do školy, žije u rodičů (popř. dcery, atd.) sirotek, žije z almužny (popř. vlastního důchodu atd.), žebrák/čka a výminkář/ka. V roce 1900 nebylo počítáno s osobami, které mají v listinách uvedeno: chodí do školy, bere penzi, na odpočinku, k práci neschopný/á, na návštěvě, výminkář/ka. Obdobně v roce 1921 nebylo operováno s osobami bez zaměstnání, penzisty, osobami, které jsou neschopné práce, dále výminkáři, lidmi na odpočinku a ve výslužbě, dětmi chodícími do školy a předškolními dětmi žijícími u rodičů.

V rámci této kapitoly byly vytvořeny tři kruhové diagramy pro rok 1880, 1900 a 1921, ukazující poměr mezi osobami pracujícími v zemědělství a dalšími řemesly. Následně byl pro každý rok zpracován sloupcový graf, který ukazuje početní zastoupení jednotlivých řemesel. Při sestavování těchto grafů bylo operováno opět pouze s osobami přítomnými.

Tab. č. 4 – Údaje zjišťované při sčítání lidu v letech 1880-2011

ROK SČÍTÁNÍ	ZJIŠŤOVANÉ ÚDAJE
1880	Jméno, pohlaví, datum narození, místo narození, příslušnost (právo domovské), náboženské vyznání, rodinný stav, obcovací jazyk, povolání, zaměstnání, gramotnost sčítané osoby, fyzické a mentální vady; počet obyvatel, počet domů
1900	Jméno, pohlaví, datum narození, rodiště, příslušnost, náboženské vyznání, rodinný stav, obcovací řeč, povolání, zaměstnání, gramotnost sčítané osoby; počet obyvatel, počet domů
1921	Jméno, pohlaví, datum narození, místo narození, příslušnost (právo domovské), náboženské vyznání, rodinný stav, národnost, povolání, zaměstnání, gramotnost sčítané osoby; počet obyvatel, počet domů
1970	Jméno, pohlaví, datum narození, rodinný stav, nejvyšší dokončená škola, příslušnost, národnost, mateřský jazyk, zdroj obživy; počet obyvatel, počet domů, druh domu, obydlí domu, období výstavby domu, obydlí domu
1991	Jméno, pohlaví, datum narození, rodinný stav, národnost, mateřský jazyk, náboženské vyznání, nejvyšší dokončená škola, ekonomická aktivita, zaměstnání; počet obyvatel, počet domů, obydlí domu, druh domu, obydlí domu, období výstavby domu
2001	Jméno, pohlaví, datum narození, rodinný stav, národnost, mateřský jazyk, státní občanství, náboženské vyznání, nejvyšší ukončené vzdělání, ekonomická aktivita; počet obyvatel, počet domů, obydlí domu, druh domu, obydlí domu, období výstavby domu
2011	Jméno, pohlaví, datum narození, národnost, náboženská víra, nejvyšší ukončené vzdělání, ekonomická aktivita, odvětví ekonomické činnosti; počet obyvatel, počet domů, druh domu, obydlí domu, období výstavby domu, obydlí domu

Zdroj: vlastní zpracování dle Český statistický úřad (2015a) a Český statistický úřad (2015b)

Pramenem k vyhodnocení přirozené a mechanické měny obyvatelstva Chrástu byly údaje o počtech narozených, zemřelých, přistěhovalých a vystěhovalých za časové období 1980-1991 a 2001-2011. Z grafu č. 12 je viditelný značný pokles mezi sčítáními v roce 1980 a 1991, proto bylo zvoleno toto období, aby mohla být podrobně zkoumána příčina tohoto poklesu. Období 2001-2011 bylo vybráno pro detailní analýzu zejména kvůli zkoumání možných projevů suburbanizace. Jako zdroj těchto informací sloužila Databáze demografických údajů za obce ČR, dostupná na stránkách Českého statistického úřadu. Na základě těchto dat byly vytvořeny grafické výstupy znázorňující přirozený, migrační a celkový přírůstek za výše uvedená období.

Jako další podkapitola byla zařazena vyjížďka obyvatel do zaměstnání. V této části je zkoumán počet vyjíždějících osob na celkovém počtu zaměstnaných v letech 1970-2011. Podrobně jsou analyzovány roky 2001 a 2011, kde je vyjížďka porovnávána z hlediska času stráveného na cestě a administrativního celku, do kterého obyvatelé dojíždí (okres, kraj atd.). Součástí této pasáže je také mapa časové dostupnosti ORP v okruhu 100km od sídla Chrást, vytvořená v programu ArcMap. Použitá data pochází z geografické databáze České republiky ArcČR 500. Časové hodnoty jsou spočítány pouze pro cestování s využitím automobilové dopravy. Při výpočtech dostupnosti byla předpokládána rychlost na dálnici 120km/h, na rychlostních komunikacích 90km/h, na silnicích I. třídy 80km/h, na silnicích II. třídy 60km/h a na ostatních komunikacích 40km/h, mimo komunikaci pak 4km/h.

Kromě analýzy počtu a struktury obyvatelstva se dále zabývám vývojem domovního fondu, přičemž podrobně analyzuji vývoj počtu domů od roku 1869 do roku 2011. Je třeba podotknout, že informace o počtu domů uvedené ve sčítacích operátech z roku 1880, 1900 a 1921 souhlasí s počtem domů, který uvádí Historický lexikon obcí České republiky – 1869-2011. Sčítací listiny však neposkytují bližší údaje o jednotlivých domech, proto pro podrobnější zhodnocení domovního fondu bylo zvoleno období 1970-2011, za které je již možné podrobnější informace získat. Detailně byla rozebrána především obydlenost domovního fondu v tomto období. Na závěr uvádím strukturu domovního fondu obce v roce 2011 podle období výstavby jednotlivých domů. Zde je třeba upozornit, že tato čísla nekorespondují s počtem domů, které se v jednotlivých obdobích postavily. Během let totiž mohly být některé domy zbourány. Data o počtu postavených domů v jednotlivých etapách se bohužel sehnat nepodařilo. Hlavním zdrojem dat pro tuto kapitolu byly Statistické lexikony, Databáze výsledků ze Sčítání lidu a data, poskytnutá Českým statistickým úřadem.

Vedle demografického vývoje je v práci podrobně analyzován i urbanistický vývoj sídla. Tato část práce byla zpracovávána v programu ArcGIS v aplikaci ArcMap. Pro zkoumání vývoje zástavby byl použit císařský povinný otisk stabilního katastru z roku 1839, který mi poskytl Český úřad zeměměřičský a katastrální. Dále jsem použila ortofoto z roku 1938, též z Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního,

ortofota z roku 1956 a 1998, která jsem získala přes prohlížeč službu WMS Plzeňského kraje, a ortofota z let 2001 a 2013, získaná přes prohlížeč službu WMS Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního.

V první části práce byl vytvořen shapefile, zobrazující zástavbu obce v roce 2013 podle období výstavby jednotlivých domů (výřez – obr. č. 11). Na počátku byla celá oblast zástavby podle ortofota z roku 2013 byla vektorizována. Poté byl přes původní ortofoto proložen snímek z roku 2001 a domům, které byly postaveny až po tomto roce (tzn. nebyly na starším ortofotu), byla v atributové tabulce přiřazena hodnota „postaveny od 2001 do 2013“. Poté bylo přiloženo ortofoto pro rok 1998, 1952 a následně i pro rok 1938, přičemž postup se opakoval. Budovám, které byly postaveny před rokem 1938, byla na základě detailní mapy domovního fondu z publikace V. Chudáčka (1928) přiřazena hodnota „postaveny od konce 13. stol. do 1390, od 1390 do 1848 nebo od 1848 do 1938“. Je třeba dodat, že finální shapefile zobrazuje pouze existující zástavbu; domy, které byly v průběhu času zbourány, nejsou v mapě zaneseny.

Postup vektorizovace od nejnovějšího k nejstaršímu byl použit proto, neboť nebylo možné jako základ využít vektorizovaný císařský povinný otisk stabilního katastru a k němu následně přidávat nové polygony. Bylo totiž zjištěno, že i přesto, že byl císařský povinný otisk řádně georeferencován, byl zaznamenán menší posun budov od jejich skutečné polohy, což je s největší pravděpodobností způsobeno nepřesností tehdejšího mapování. Tato odchylka je viditelná v programu ArcMap při zapnutí polygonové vrstvy z roku 1839 přes ortofoto z roku 2013.

Mimo jiné byla vytvořena mapa znázorňující výstavbu v roce 2013 podle funkce jednotlivých budov. Jako podklad byl použit předešlý shapefile, u kterého byl přidán nový sloupec pro informaci o funkci. Byly rozlišeny rodinné domy, rekreační zařízení, původní hospodářské budovy, budovy občanské a technické vybavenosti, zemědělské a průmyslové objekty a také plánové zóny pro výstavbu rodinných domů. Informace o funkci jednotlivých budov byla získána z aplikace Nahlížení do katastru nemovitostí, kterou provozuje Český úřad zeměměřičský a katastrální. Obdobná mapa funkční struktury zástavby byla vytvořena též pro rok 1839, 1938, 1956 a 1998. Z publikací Blaheta (2014), Chudáček (1928) i rozhovorů se starousedlíky bylo zjištěno, že funkce budov se během let téměř nezměnila. Výřezy těchto map jsou součástí příloh č. 10-15, na CD pak najdete kompletní vrstvy každého roku pro celé katastrální území.

Pro lepší vizualizaci vývoje zástavby byly pro rok 1839, 1938, 1956, 1998 a 2013 vytvořeny vrstvy s 3D budovami. Nejprve bylo třeba v aplikaci ArcMap znovu vektorizovat jednotlivá ortofota, nyní každé zvlášť. Tím vzniklo celkem pět polygonových shapefilů. Pro každý z nich byl vytvořen nový shapefile bodového tématu, přičemž ve středu jednotlivých polygonů byly vytvořeny body, kterým byla přidána funkce. Bylo ponecháno stejné funkční členění jako pro mapu zástavby v roce 2013. Další práce probíhala v aplikaci ArcScene, kde byly jednotlivé 3D budovy upravovány. Aby byla zachována legenda, byla z každého bodového shapefilu vytvořena vrstva (layer). K vytvoření 3D povrchu katastrálního území byly použity 3D vrstevnice zájmového území, poskytnuté Českým úřadem zeměměřičským a katastrálním. V aplikaci ArcMap byly oříznuty pomocí funkce clip podle hranice území a sloužily jako podklad pro vytvoření triangulovaného povrchu (TIN). V aplikaci ArcScene byl připojen vytvořený TIN a ortofoto 2013 (také upravené pomocí funkce clip). Rastru byla z TIN předána informace o nadmořské výšce, a tím vznikl 3D povrch území, ve kterém je již možné přidávat a přepínat 3D vrstvy a sledovat vývoj zástavby.

Shapefile s informacemi o funkční struktuře i období výstavby současné zástavby, dále všechny vytvořené polygonové a bodové shapefilu a vrstvy, TIN a upravené podkladové ortofoto jsou součástí příloženého CD.

Kapitola o urbanistickém vývoji obce je doplněna podkapitolou o významných místech v obci Chrást. Zde jsem vybrala šest významných budov a objektů v obci. O historii každé budovy informuje krátký příběh, doplněný dvěma fotografiemi – jedné historické a jedné současné, pořízené ze stejného úhlu.

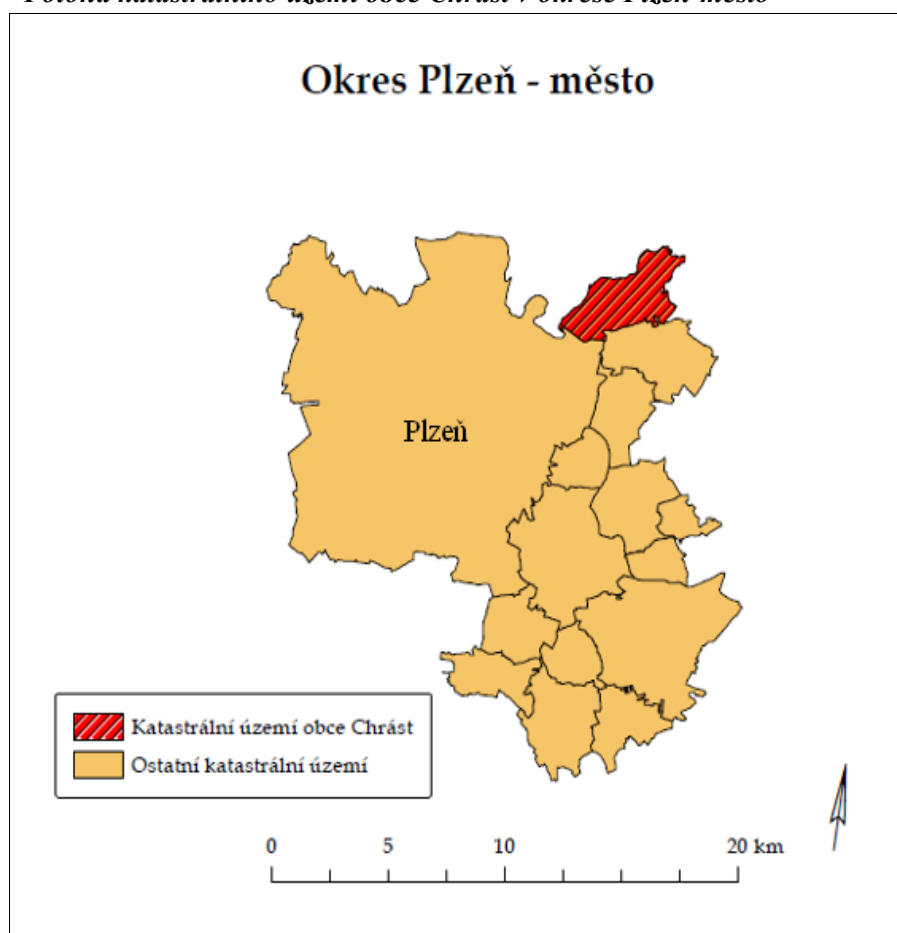
Posledním hlavním blokem práce je kapitola o hospodářském vývoji obce. Zde se zabývám především vývojem průmyslu v obci. Zmiňuji se zejména o důležitých průmyslových podnicích, které zde v minulosti vznikly. Pro lepší orientaci je kapitola rozdělena do několika částí, v rámci nichž nejprve analyzuji průmysl do konce 19. století, poté průmysl ve 20. století a v závěru průmysl na přelomu 20. a 21. století až do současnosti. Aby byl pohled na hospodářský vývoj obce kompletní, dotýkám se také vývoje obchodu, živností a řemesel od 18. století do současnosti a občanské vybavenosti obce.

3. GEOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA

3.1 Vymezení území

Obec Chrást leží 7 km severovýchodním směrem od okraje krajského města Plzně v nadmořské výšce 342 m n. m.. Katastrální území obce ze tří stran obtékají řeky Klabava a Berounka (Blaheta, 2014). Souřadnice středu sídla Chrást jsou $49^{\circ}47'36''$ zeměpisné šířky a $13^{\circ}29'37''$ zeměpisné délky. Katastrální výměra obce činí 9,84 km² (Obec Chrást, 2015). Obec sousedí s katastry sídel Dýšina, Smědčice, Nadryby, Dolany, Habrová, Druztová, Bukovec, Újezd a Červený Hrádek. Chrást byl až do konce roku 2006 součástí okresu Plzeň-sever, 1. ledna 2007 byl spolu s další 14 obcemi v blízkosti Plzně přičleněn k okresu Plzeň-město (Český statistický úřad, 2012).

Obr. č. 5 – Poloha katastrálního území obce Chrást v okrese Plzeň-město

Zdroj: vlastní zpracování v programu ArcMap dle dat z geografické databáze ArcČR 500 (2014)

3.2 Hodnocení přírodní diferenciacie území

Geomorfologie

Katastrální území obce Chrást spadá do Hercynského systému, oblasti Plzeňská pahorkatina a celku Plaská pahorkatina. Dále se řadí do podcelku Kralovická pahorkatina a okrsku Kožlanská plošina. Zařazení do geomorfologického systému zobrazuje tab. č. 5.

Kožlanská plošina se rozprostírá v západní a jihozápadní části Kralovické pahorkatiny. Je charakteristická členitým reliéfem, který je tvořen především proterozoickými břidlicemi a drobami. Severozápadní a severovýchodní hranice katastrálního území je ohraničena erozními údolními vodními toků Berounky a Klabavy, která jsou charakteristická výraznými říčními terasami. Zejména v těchto místech vystupují na povrch větší tělesa spilitů. V části sídla Chrást nedaleko dnešní železniční stanice najdeme ložisko kyzové břidlice, která byla v 19. století těžena a určena pro výrobu zelené skalice (Demek et. al. 1987; Nesvadbová, Sofron, 2007, Andrlé et al., 2008).

Nejvyšším vrcholem katastrálního území obce je vrch Chlum s nadmořskou výškou 412 m n. m., který najdeme při jižní hranici katastru. Nejnižší místo s nadmořskou výškou 290 m n. m. se nachází v severním výběžku katastrálního území při soutoku řek Klabavy a Berounky (Geoportál, 2015).

Tab. č. 5 - Reliéf katastrálního území Chrástu

Systém	Provincie	Subprovincie	Oblast	Celek	Podcelek	Okrsek
Hercynský	Česká vysočina	Poberounská soustava	Plzeňská pahorkatina	Plaská pahorkatina	Kralovická pahorkatina	Kožlanská plošina

Zdroj: vlastní zpracování dle Národní geoportál INSPIRE (2015a)

Půdní poměry

V zájmové území jsou zastoupeny především tři typy půd (Geoportál INSPIRE, 2015a). Jižní a centrální oblast pokrývají hnědozemě, které se typicky vyskytují na rovinatém až mírně zvlněném reliéfu v nadmořské výšce 200 až 450 m n. m.. Původní vegetační pokryv tvořily doubravy a habrové doubravy, které však byly v průběhu času vykáceny (Tomášek, 1995, 2000). To platí i v případě Chrástu, tam se v současné době hnědozemě rozkládají v místě samotného sídla a na přilehlé zemědělské ploše. K vykácení původních lesů muselo dojít ještě před rokem 1839,

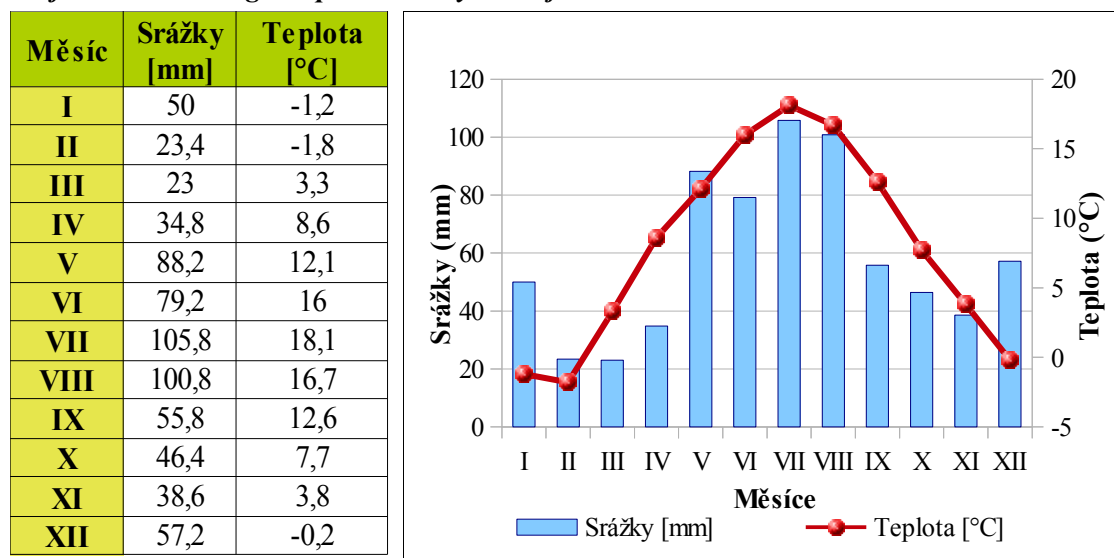
neboť na císařském povinném otisku stabilního katastru (obr. č. 9) se již nachází pole. Na východě podél řeky Klabavy najdeme luvizemě, jejichž původním společenstvem byly listnaté lesy, zastoupené především dubem, bukem, habrem a lípou. V katastru Chrástu však došlo k totálnímu zničení původní flóry především kvůli výsadbě smrkových monokultur (Nesvadbová, Sofron, 2007). Na zbytku území dominují kambizemě s původní vegetací listnatých lesů, které se dochovaly zejména v západní části katastru a podél údolí Berounky (Tomášek, 1995, 2000).

Klimatické poměry

Katastr obce Chrást se podle Quittovy klasifikace řadí do mírně teplé oblasti MT 11. Tato oblast se vyznačuje velmi suchou mírně teplou zimou s krátce trvající sněhovou pokrývkou a poměrně dlouhým suchým a teplým létem. Průměrná červencová teplota dosahuje 18°C a průměrný roční úhrn srážek je v rozmezí 350-400 mm. Nejvyšší průměrná měsíční teplota připadá na červenec a pohybuje se mezi 17-18°C, zatímco v nejméně chladném měsíci lednu dosahují teploty v průměru -2 až -3°C (Nesvadbová, Sofron, 2007; Tolasz, 2007).

Tab. č. 6 - Průměrné srážky a teplota v Plzeňském kraji za období 2010-2014

Graf č. 1 - Klimadiagram pro Plzeňský kraj za období 2010-2014

Zdroj: vlastní zpracování dle Český hydrometeorologický ústav (2015)

Klimadiagram (graf č. 1) byl vytvořen z dat o územních srážkách a územních teplotách na území Plzeňského kraje v letech 2010-2014, dostupných na webové stránce Českého hydrometeorologického ústavu. Data za jednotlivé měsíce v tomto časovém horizontu byla zprůměrována a přepsána do tabulky (tab. č. 6), z níž byl následně vytvořen graf.

Hydrologické poměry

Katastrem obce Chrást protékají dva významné toky. Tím prvním je řeka Klabava, která pramení 3,5 km jihovýchodně od Padrtě ve výšce 768 m n. m. a ústí zprava do Berounky u Chrástu ve výšce 286 m n. m. Klabava se řadí mezi povodí IV. řádu a svým povodím o celkové ploše 372,3 km², zasahuje do Středočeského kraje a dál protéká okresem Rokycany a Plzeň-město v kraji Plzeňském. Celková délka toku činí 51,2 km a průměrný průtok u ústí je 2,10 m³*s⁻¹. Jedná se o vodohospodářsky významný tok. Nejbližší měřicí stanice je v Nové Huti (Kestřánek, Vlček 1984). Druhým důležitým tokem je již zmiňovaná Berounka. Ta vzniká soutokem Radbuzy a Mže ve nadmořské výšce 298 m n. m. a u Modřan zleva ústí do Vltavy ve výšce 188 m n. m. Svým povodí o celkové ploše 8 861,4 km² odvodňuje území Plzeňska. Délka toku dosahuje 139,1 km. (Andrle et al., 2008).

Využití krajiny

Tabulka č. 7 zachycuje změny ve využití krajiny v průběhu necelých dvou století. Během této doby došlo k nepatrnému snížení plochy katastrálního území obce z 994,7 ha na současných 983,7 ha. Na první pohled je však patrná změna v poměru zemědělské a nezemědělské půdy. Zatímco v roce 1845 i 1948 převažovalo zastoupení zemědělské půdy, i přesto, že docházelo k jejímu úbytku, v roce 2000 a 2011 dominovala již půda nezemědělského charakteru. Tato skutečnost je dána především poklesem orné půdy ze 47,1% na 34,1%, a také rapidním úbytkem trvalých travních prostor z původních 111,4% na 63,4%. Naopak od roku 1845 došlo k lehkému nárůstu plochy lesních pozemků a vodních ploch. Zastoupení zastavěných ploch a nádvoří se od roku 1845 zvýšilo o 2,3%. Největší nárůst se projevil u položky ostatní plocha, a to 8,4%.

Tab. č. 7 - Vývoj využití krajiny na území obce Chrást v letech 1845-2011

Roky	1845		1948		2000		2011		
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	
Celkem	994,7	100	993,9	100	984,3	100,0	983,7	100,0	
Zemědělská půda	Celkem	585,5	58,9	538,5	54,2	465	47,2	451,2	45,9
	Orná půda	468,4	47,1	402,6	40,5	348,5	35,4	335,8	34,1
	Chmelnice	0	0	0	0	0	0	0	0
	Vinice	0	0	0	0	0	0	0	0
	Zahrada, sady	5,7	0,6	40,3	4,1	52,6	5,3	52	5,3
	Trvalý travní porost (louky, pastviny)	111,4	11,2	95,6	9,6	63,9	6,5	63,4	6,5
Nezemědělská půda	Celkem	409,2	41,1	455,4	45,8	519,2	52,8	532,5	54,1
	Lesní pozemek	359,8	36,1	361,5	36,4	366,8	37,3	372,5	37,8
	Vodní plocha	21,9	2,2	21,6	2,2	27,3	2,8	27,5	2,8
	Zastavěná plocha a nádvoří	4,8	0,5	17,1	1,7	28,9	2,9	27,4	2,8
	Ostatní plocha	22,7	2,3	55,2	5,5	96,2	9,8	105,1	10,7

Zdroj: vlastní zpracování dle Archivní mapy (2011) a Český statistický úřad (2015c)

3.3 Historie území

Okolí Chrástu bylo osídleno pravděpodobně již v době neolitu – tedy mladší době kamenné, o čemž svědčí dvě nalezené osady pravěkých zemědělců a pastevců na východním okraji obce Dýšina, která s Chrástem sousedí. Další osídlení pocházející z eneolitu – pozdní doby kamenné, bylo objeveno u zříceniny hradu Věžka na severozápadní hranici obce Chrást (Blaheta, 2014). V době bronzové bylo podle Nesvadbové a Sofrona (2007) území dnešního Chrástu již poměrně hustě osídleno, což dokládá mnoho nálezů. Z této doby pochází i mohylové pohřebiště na nedalekém Kokotsku a v lese Háj u Nové Hutě, která zasahovala i na katastr Chrástu. Blaheta (2014) uvádí, že ještě v době halštatské byla místní krajina hojně obydlená, avšak osídlení tohoto území v mladší doby železné, v době římské a v době stěhování národů nic nenasvědčuje. Další nálezy o místních sídlech pocházejí až z doby slovanské.

Sídlo Chrást je poprvé uvedeno na listině krále Václava I. z roku 1242. Zde je však psáno, že jmenovaný Adam Chrást zdědil po svém otci, z čehož plyne, že sídlo je ještě starší. Rod pánů z Chrástu patřil ve 14. století mezi vážené a bohaté rody. Například Ota z Chrástu byl sudím Plzeňského kraje a jeho syn se stal dokonce královským místosudím, tedy po králi nejvyšším soudcem v celém království. V době husitských válek byl rod z Chrástu nucen svůj majetek opustit, neboť se hlásil ke straně podobojí. Do roku 1514 se majitelé střídali, poté získalo Chrást královské město Plzeň.

Převážnou část obyvatel tvořili po staletí zemědělci, v 16. století stálo v obci 13 statků. Ve druhé polovině 17. století se Chrást začala měnit na zemědělsko-průmyslovou ves a vznikla řada nových průmyslových podniků. V roce 1680 byly v Chrástu založeny železné hutě, v jejichž okolí brzy došlo k výstavbě chalup pro hutníky. V 18. století začalo železářství zanikat, byla však založena místní kamencárna. V roce 1812 propukl v obci velký požár, jehož důsledkem byl zánik podstatné části obce a došlo tak ke zničení několika původních selských stavení (Nesvadbová, Sofron, 2007; Blaheta, 2014). V 19. století se místní průmyslová výroba velmi rozvíjela – byl otevřen další chemický závod, a to prachárna, započala těžba kyzové břidlice, byla založena strojní cihelna i strojírna a slévárna. Počátkem 20. století byla v obci zřízena i sklárna a brusírna. Velký rozkvět v podnikání nastal po roce 1989, kdy přibyly další větší firmy, zaměřené především na strojírenství a také na výrobu a zpracování kovů a plastů (Blaheta, 2014).

3.4 Dopravní infrastruktura

Katastrálním území obce Chrást prochází dvě silnice II. třídy č. 180 a č. 233. Silnice II/180 zajišťuje napojení na přívaděč č. 26 k dálnici D5 (EXIT 67 Ejpovice). Silnice II/233 slouží jako hlavní spojnice mezi Chrástem a Plzní a také Chrástem a Rakovníkem ve Středočeském kraji (Ředitelství silnic a dálnic, 2016). Chrást je obsluhován třemi autobusovými linkami městské hromadné dopravy – linka č. 52, 54, N11, a třemi linkami ČSAD Plzeň (Plzeňské městské dopravní podniky, a.s., 2011; ČSAD Plzeň, 2016). V neposlední řadě je třeba zmínit železniční spojení. Sídlo Chrást v současné době protíná trať č. 170 vedoucí ve směru Praha-Plzeň-Cheb, která je součástí třetího železničního koridoru. Zároveň přes obec Chrást vede i trať č. 176, obstarávající spojení Chrást-Stupno-Radnice (České dráhy, a.s., 2016). Železniční trať v úseku Chrást-Stupno byla otevřena již v roce 1863, do Radnic byla dostavěna v roce 1893. Byla postavena především jako dráha uhelná a vedla k rozvoji těžby a průmyslu nejen v Chrástu ale i po celém Břasku a Radnicku (Bělohávek, Písecký, Vainar, 1988).

V následujících letech dopravní obslužnost obce velmi ovlivní otevření modernizovaného úseku trati z Ejpovic do Plzně. Nejprve je třeba zmínit se o samotné modernizaci, která významnou měrou přispěje ke zkrácení jízdní doby na trati Praha-Plzeň a to zejména díky navrhované přeložce trati v úseku Ejpovice-Plzeň Doubravka.

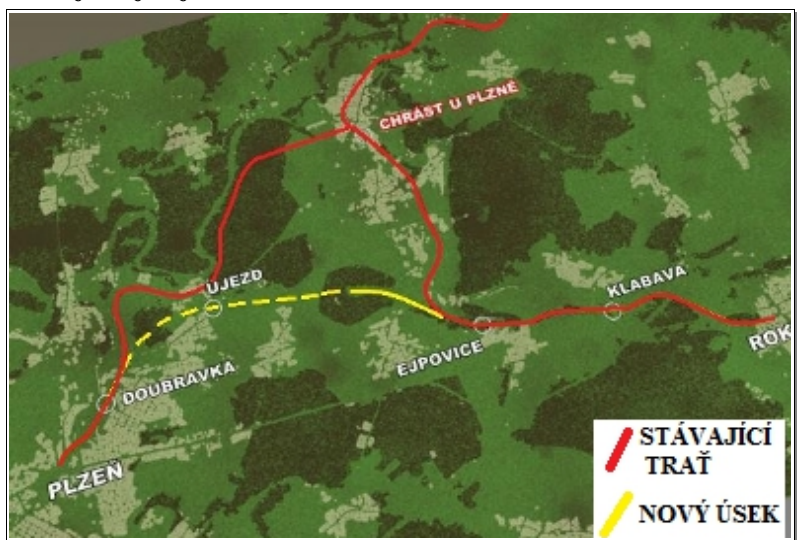
Samotná hlavní přeložka trati začíná u obce Klabava. V místě stávající zastávky Ejpovice bude dobudována třetí kolej sloužící k potřebám radnické trati. Za obcí Ejpovice se trať rozděluje. Vpravo se odklání kolej radnické trati (přes Chrást u Plzně) a trať Praha-Plzeň vstupuje na ejpovickou přeložku (Správa železniční dopravní cesty, 2012). Přeložka umožní celkové zkrácení trati Praha-Plzeň o 7143 km, což se projeví i na celkové jízdě zkrácením o 10 minut (KPZ Beroun, 2004).

Hlavním negativem této modernizace bude zrušení stávajícího úseku trati mezi Ejpovicemi a Plzní Doubravkou vedenou přes Chrást u Plzně. V úseku Ejpovice-Chrást zůstane zachována pouze jedna kolej bez trakčního vedení pro napojení trati do Radnic. V úseku Chrást u Plzně-Plzeň Doubravka bude stávající trať v celkové délce 6,5 km bez náhrady zrušena (KPZ Beroun, 2004; Zelina, 2015). To způsobí, že obyvatelé Chrástu nebudou moci využívat přímé železniční spojení do Plzně. Při cestování budou muset nejprve přejet lokálním vlakem do Ejpovic a teprve tam přestoupit na vlak jedoucí na Plzeň. Kvůli zhoršení železničního spojení dojde s největší pravděpodobností k posílení autobusové dopravy v obci (KPZ Beroun, 2004).

Podstatnou výhodou tohoto projektu je zlepšení životního prostředí občanů v Chrástu. I když bude zachován provoz ve směru na Radnice, dojde ke zlepšení ovzduší, k velkému poklesu hluku a celkového znečištění, neboť železniční doprava v tomto směru je mnohem méně frekventovaná než je tomu v současné době při provozu mezinárodní tratě (KPZ Beroun, 2004).

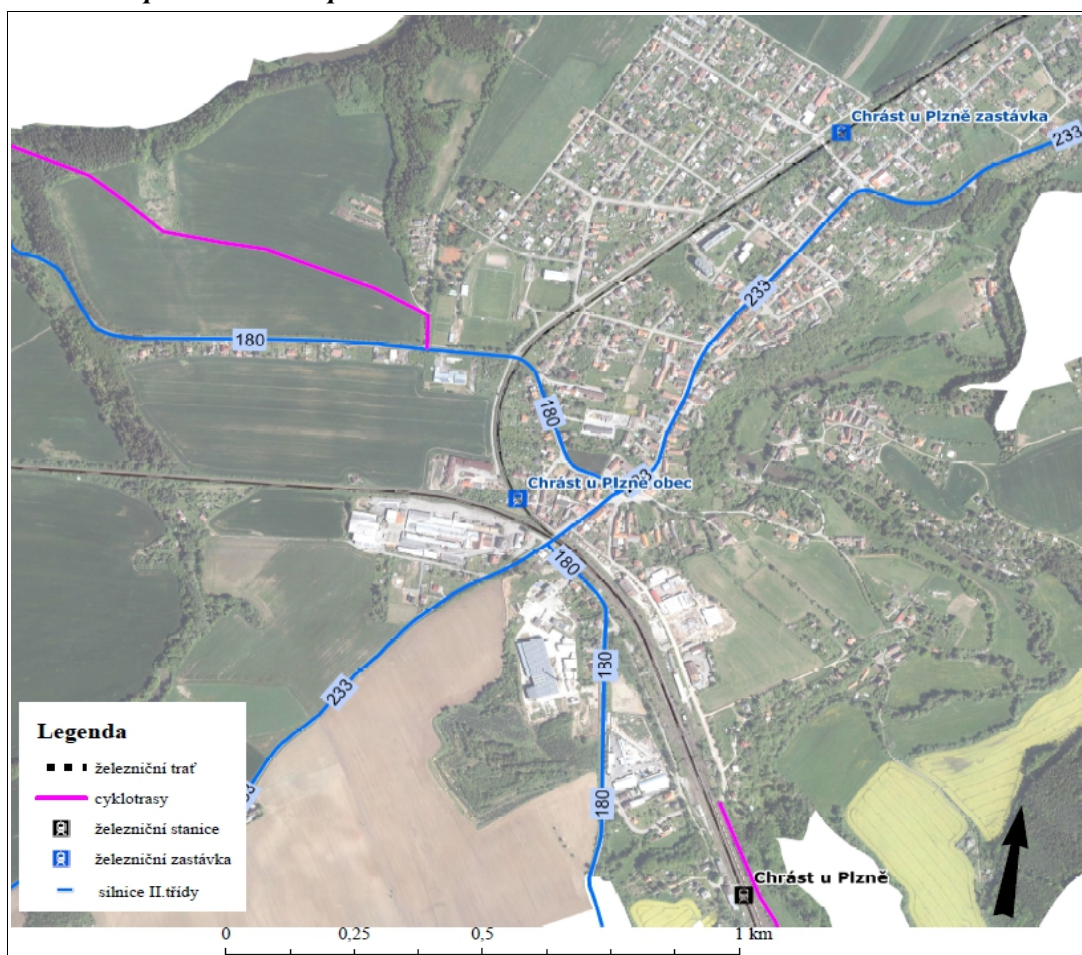
Těleso železniční trati z Chrástu do Plzně prochází územím Přírodního parku Horní Berounka, což již předurčuje jeho budoucí využití. V současné době je v plánu přeměna tělesa trati na sportovně rekreační trasu. Díky výškovému i směrovému vedení trasy bude možné ji využít pro pěší turistiku, cyklistiku a in-line jízdu. Vznikla by tak nejdelší in-line trasa v okolí Plzně v celkové délce 7600 m. Trasa by navazovala v Chrástu na silnici II/233 a pokračovala by ve směru na Kyšice. V opačném směru by byla napojena v Plzni Doubravce – U sv. Jiří na již stávající trasu. (Útvar koncepce a rozvoje města Plzně, 2015).

Obr. č. 6 – Modernizace železničního koridoru

Zdroj: vlastní zpracování dle Správa železniční dopravní cesty (2012)

Obr. č. 7 – Mapa současné dopravní sítě v intravilánu sídla Chrást

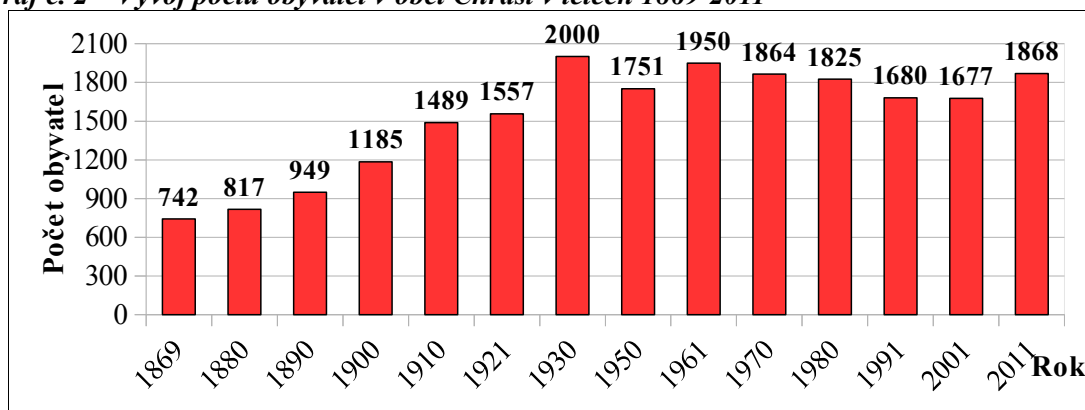
Zdroj: vlastní zpracování v programu ArcGIS (aplikace ArcMap) dle prohlížečské služby WMS Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního (2015a), Národní geoportál INSPIRE (2015b), Ředitelství silnic a dálnic (2015) a Cyklomapa Plzně (2015); podkladová mapa - ortofoto 2013 z Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního (2015d)

4. DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ SÍDLA CHRÁST

4.1 Vývoj počtu obyvatelstva

Vývoj počtu obyvatel Chrástu můžeme při pohledu na graf č. 2 rozdělit do několika etap. Je patrné, že od prvního sčítání lidu v roce 1869 se počet obyvatel až do roku 1930 zvyšoval rovnoměrným tempem, mezi roky 1921 a 1930 v období hospodářského rozvoje došlo k nárůstu o téměř 450 osob. Zároveň můžeme vyzorovat menší zpomalení růstu mezi roky 1910 a 1921, jež bylo ovlivněno událostmi I. světové války. Během ní narukovalo z naší obce 77 vojáků a 34 z nich během války padlo či podlehl různým nemocem. Dalších osm osob zemřelo během epidemie „španělské chřipky“ v roce 1918 (Blaheta, 2008). V roce 1950 byl zaznamenán pokles počtu obyvatel na hranici 1750 osob, na což měla velký vliv II. světová válka. Nejhorší událostí pro obec bylo odhalení chrásteckého odboje v listopadu 1943, přičemž bylo zatčeno 96 chrásteckých občanů - třicet pět z nich bylo odsouzeno k trestu smrti. Z koncentračního tábora se vrátili pouze tři osoby (Blaheta, Kotorová, 1992). Na počest zemřelým během obou světových válek bylo v obci vystavěno několik pomníků (viz přílohy 3-5). Do roku 1961 měl vývoj počtu obyvatel opět rostoucí tendenci, především díky rozvoji místního průmyslu a obchodu, a dosáhl téměř původní hranice jako před II. světovou válkou. Období po roce 1961 se již vyznačuje klesáním počtu obyvatel. K tomu přispěly nízké či dokonce záporné přirozené přírůstky, které doprovázel i nízký migrační přírůstek. Opětovný nárůst počtu obyvatel je možné sledovat až mezi roky 2001 a 2011, kdy došlo ke zvýšení o téměř dvě stě osob. Zde již můžeme hovořit o důsledku suburbanizačního procesu, neboť z grafu č. 12 je očividné, že tento nárůst byl vyvolán zejména migračním přírůstkem.

Graf č. 2 – Vývoj počtu obyvatel v obci Chrást v letech 1869-2011

Zdroj: vlastní zpracování dle Český statistický úřad (2015d)

4.2 Struktura obyvatelstva

4.2.1 Věková struktura

Díky tabulce č. 8 můžeme srovnávat vývoj věkových skupin 0-14 let, 15-64 let a 65 a více let. U roků 1880-1921 lze vypožorovat, že předproduktivní složka (0-14 let) převažovala nad poproduktivní složkou (65+). Zatímco dětská složka je zastoupena více než 40% (v roce 1921 již výrazný pokles pod 30%), u složky 65 a více let je podíl na celkovém počtu obyvatel pouze 5-6%. Z těchto hodnot můžeme usoudit, že na území Českých zemí ještě probíhala demografická revoluce. Jak uvádí Pavlík, Rychtaříková a Šubrtová (1986), jedná se o druhý typ demografické revoluce, označovaný jako „anglický typ“. Ten je charakteristický opožděným poklesem porodnosti za úmrtností, což vede k rychlému početnímu růstu obyvatelstva. Reálnou příčinou tohoto procesu je zlepšení zdravotní péče a zvýšení životní úrovně obyvatelstva. Od roku 1970 je již zastoupení poproduktivní složky vyšší než předproduktivní, výjimkou je rok 1991.

Tab. č. 8 – Věková struktura obyvatel Chrástu v letech 1880-2011

Rok	0-14 let		15-64 let		65 a více let	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
1880 ¹	360	44,7	406	50,4	39	4,9
1900	493	41,6	624	52,7	67	5,7
1921	462	29,7	1018	65,5	74	4,8
1970	315	16,9	1224	65,7	325	17,4
1991	313	18,6	1102	65,6	265	15,8
2001	239	14,3	1184	70,6	254	15,1
2011 ²	265	14,2	1273	68,2	329	17,6

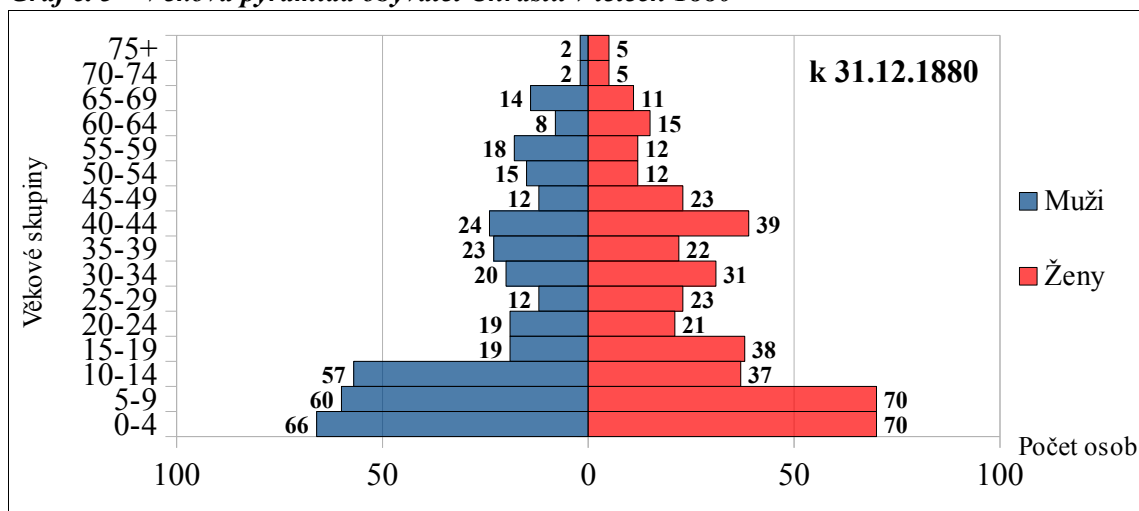
¹ – 3 osoby nezjištěny, ² – 1 osoba nezjištěna

Zdroj: vlastní zpracování dle Archiv města Plzně (1880), Archiv města Plzně (1900), SOA v Plzni – Klášter (1921), Český statistický úřad (1972), Český statistický úřad (1993), Český statistický úřad (2003a), Český statistický úřad (2013) a Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů 1970, 1980 a 1991

Pro názornější představu byly vytvořeny čtyři věkové pyramidy (graf č. 3-6), které ilustrují situaci v roce 1880, 1921, 1991 a 2011. Graf (č. 3) pro rok 1880 je názorným příkladem progresivního typu populace, pro který je typický vysoký podíl dětí a jejich vysoká intenzita úmrtnosti kojenecké ale i v pozdějším věku a malý podíl starých lidí, a s tím spojená nízká naděje dožití (Pavlík, Rychtaříková a Šubrtová, 1986; Scholzová, 1996). Při pohledu na graf (č. 4) pro rok 1921 je zřetelný demografický posun. Nejsilněji zastoupenou skupinou jsou osoby ve věku 10-19 let. Zároveň je vidět, že oproti roku 1880 se již rodilo méně dětí, což byl jeden z důsledků I. světové války, během níž významně klesla porodnost v českých zemích. Český statistický úřad (2015e)

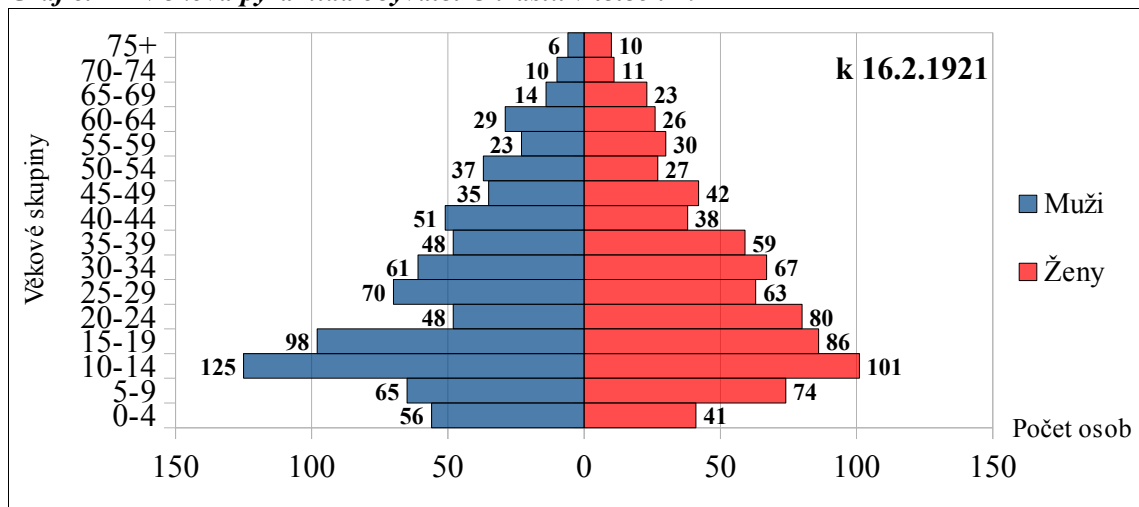
uvádí, že zároveň mezi roky 1914-1918 došlo k nárůstu relativního počtu mrtvě narozených dětí. Válka měla dopad také na zvýšení úmrtnosti. Nejpočetnější skupinou zemřelých byly děti ve věku 0-4 let, které podléhaly z infekčních chorob především spalničkám a černému kašli. Pokles této věkové skupiny je právě patrný i na našem grafu (č. 4). Zvýšená úmrtnost byla zaznamenána mezi osobami ve věku 15-40 let, zejména pak muži, kteří padli v bojích během války. To dokazuje i výkroj v témže grafu, viditelný především ve věkové skupině 20-24 let. Pokud bychom měli věkovou pyramidu roku 1921 zařadit pod určitý typ, zřejmě by náležel někam na pomezí progresivního a stacionárního typu. Toušek a kol. (2008) uvádí, že ve stacionárním typu dochází k poklesu porodnosti a dětská a postprodukční složka je téměř vyrovnaná.

Graf č. 3 – Věková pyramida obyvatel Chrástu v letech 1880

Zdroj: vlastní zpracování dle Archiv města Plzně (1880)

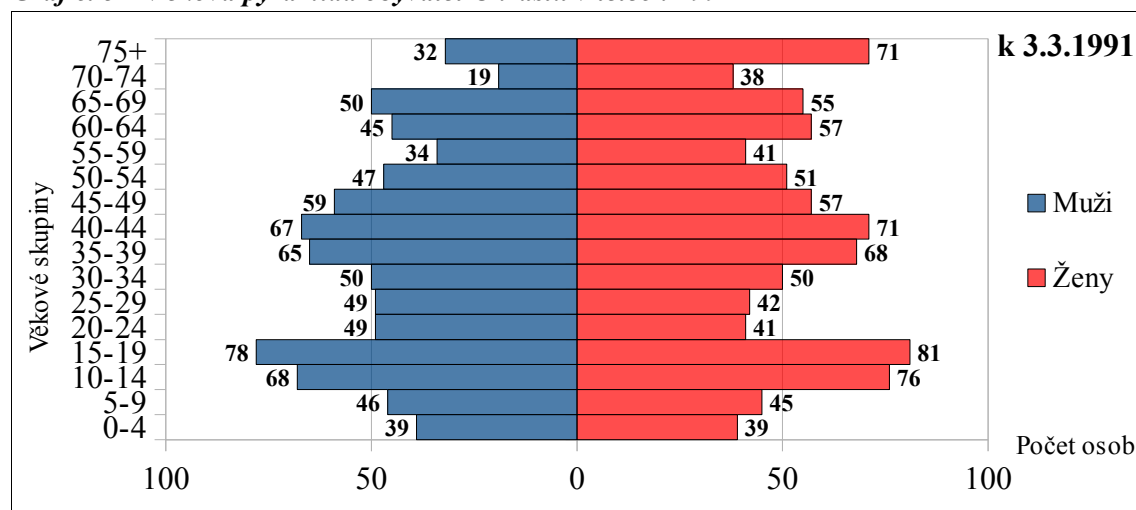
Graf č. 4 – Věková pyramida obyvatel Chrástu v letech 1921

Zdroj: vlastní zpracování dle SOA v Plzni – Klášter (1921)

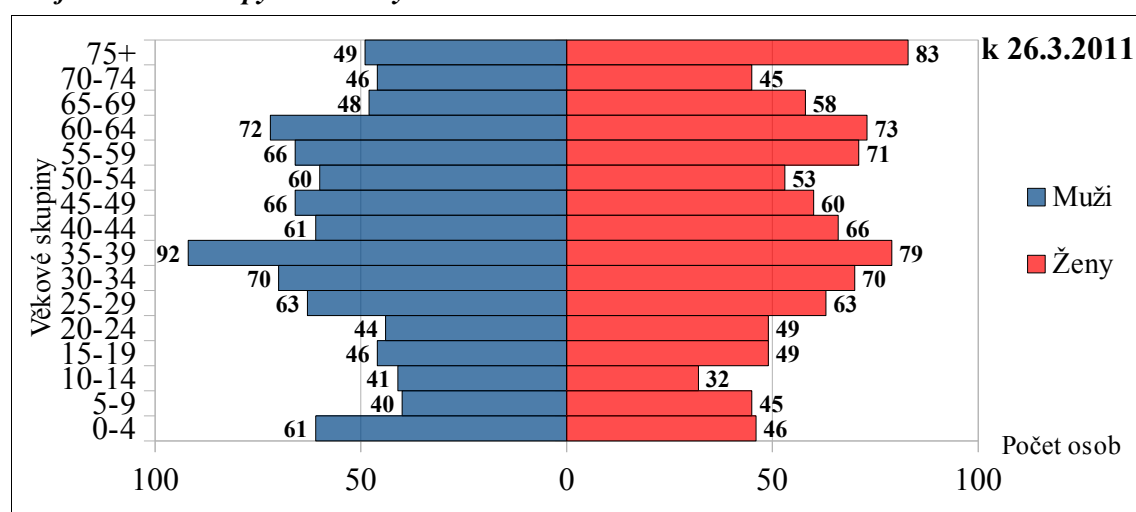
Grafy pro roky 1991 a 2011 (č. 5-6) odpovídají již spíše regresivnímu typu populace, ve kterém dětská složka plně nenahrazuje obyvatelstvo v reprodukčním věku a dochází tak k postupnému poklesu počtu obyvatel (Scholzová, 1996). Z věkové pyramidy pro rok 2011 je vidět, že nejpočetněji zastoupenou skupinou produktivní složky jsou lidé od 30-39 let. Také zastoupení věkové skupiny 0-4 let se oproti roku 1991 nepatrně zvýšilo. Z těchto hodnot můžeme odvodit, že se jedná většinou o mladé rodiny s dětmi, které se do obce stěhují. Výrazně zastoupená je i věková skupina 55-64 let. K tomu Ouředníček a kol. (2008) dodává, že kromě mladých rodin s dětmi jsou dalšími nejčastějšími přistěhovalými do suburbánních obcí právě starší manželské páry.

Graf č. 5 – Věková pyramida obyvatel Chrástu v letech 1991

Zdroj: vlastní zpracování dle Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů 1991

Graf č. 6 – Věková pyramida obyvatel Chrástu v letech 2011

Zdroj: vlastní zpracování dle Český statistický úřad (2013)

4.2.2 Národnostní struktura

Přestože se obec Chrást z hlediska počtu obyvatel řadí mezi větší obce, národnostní struktura obyvatel je poměrně homogenní. Zajímavostí je, že při sčítání v roce 1900 se všichni obyvatelé hlásili k české národnosti. V dalších sčítáních přibyli zejména občané slovenské a ukrajinské národnosti, méně je zastoupena národnost německá. Při posledním sčítání bylo nově zaznamenáno 10 osob s vietnamskou národností. Tito lidé v obci provozují několik samoobsluh se smíšeným zbožím. V kolonce „ostatní“ převažují osoby s polskou, maďarskou a romskou národností. Zároveň se v průběhu let zvyšuje procento obyvatel, kteří svoji národnost vůbec neuvádějí. Zatímco v roce 1880 ji uvedli všichni občané, při posledním sčítání tuto otázku nevyplnilo 27,6% obyvatel obce.

Tab. č. 9 – Národnostní struktura obyvatelstva v letech 1880-2011

Rok	česká		slovenská		německá		ukrajinská		vietnamská		ostatní		neuvedeno	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
1880	801	99,1	0	0	7	0,9	0	0	0	0	0	0	0	0
1900	1184	100	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1921	1545	99,4	0	0	9	0,6	0	0	0	0	0	0	0	0
1970	1842	98,8	16	0,8	3	0,2	0	0	0	0	2	0,1	1	0,1
1991	1653	98,4	19	1,1	3	0,2	0	0	0	0	1	0,1	4	0,2
2001	1620	96,6	12	0,7	1	0,1	16	1	0	0	5	0,3	23	1,3
2011	1282	68,6	11	0,6	1	0,1	15	0,8	10	0,5	32	1,7	517	27,6

Zdroj: vlastní zpracování dle Archiv města Plzně (1880), Archiv města Plzně (1900), SOA v Plzni – Klášter (1921), Český statistický úřad (1972), Český statistický úřad (1993), Český statistický úřad (2003a), Český statistický úřad (2013) a Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů 1970, 1980 a 1991

4.2.3 Vzdělanostní struktura obyvatelstva staršího 15let

Vzdělanostní struktura je jednou z těch, která od roku 1970 prošla významnou proměnou. Prvním trendem, který se od roku 1970 začal projevovat, je snižování počtu obyvatel se základním a neukončeným vzděláním. Zatímco v roce 1970 dosahoval jejich počet 48,6%, v roce 2011 bylo zjištěno pouze 14,7% obyvatel, kteří dosáhli jen základního vzdělání. Zastoupení vyučených osob a osob se středním vzděláním bez maturity mělo v průběhu času kolísavou tendenci a v r. 2011 se oproti předchozímu sčítání snížilo. Dalším charakteristickým rysem vývoje vzdělanostní struktury je

rostoucí počet obyvatel s úplným středním, vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním. Počet obyvatel s maturitou se od roku 1970 zvýšil o 16,6%, počet osob s dokončeným vyšším odborným vzděláním o 3,3% a počet obyvatel, kteří měli dokončené vysokoškolské vzdělání, stoupl o 8,9%. Tato skutečnost odpovídá tvrzení Puldové a Jichové (2010), které uvádí, že v důsledku suburbanizace lidé s vyšším vzděláním migrují do zázemí měst, čímž se výrazně proměňuje vzdělanostní struktura obyvatelstva.

Tab. č. 10 - Vzdělanostní struktura obyvatel Chrástu v letech 1970-2011

Rok	základní vzdělání vč. neukončeného		střední bez maturity vč. vyučení		úplné střední s maturitou		vyšší odborné vč. nástavby		vysokoškolské		bez vzdělání		nezjištěno	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
1970	752	48,6	527	34	217	14	0	0	33	2,1	2	0,1	18	1,2
1991	403	29,5	528	38,6	352	25,7	3	0,2	61	4,5	12	0,9	8	0,6
2001	263	18,3	591	41,1	425	29,5	37	2,6	107	7,5	3	0,2	12	0,8
2011	235	14,7	584	36,4	490	30,6	53	3,3	177	11	5	0,3	59	3,7

Zdroj: vlastní zpracování dle Český statistický úřad (1972), Český statistický úřad (1993), Český statistický úřad (2003b), Český statistický úřad (2013) a Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů 1970, 1980 a 1991

4.2.4 Struktura obyvatelstva podle náboženského vyznání

Z tabulky č. 11 je na první pohled zřejmé, že rovněž náboženská struktura obyvatel Chrástu prošla od roku 1880 do roku 2011 velkou přeměnou. V roce 1880 se 99,6% občanů hlásilo k církvi římskokatolické a zbylých 0,4% připadlo na ostatní věřící (ze sčítacích listin pro tento rok můžeme zjistit, že se jednalo o judaisty). Již od roku 1900 se začíná počet věřících snižovat a objevují se první obyvatelé bez vyznání. Počet osob bez vyznání se mezi roky 1900 a 1921 zvýšil o 47,6%. Zastoupení osob bez vyznání se dramaticky zvyšovalo až do roku 2001, kdy činilo 79,9%, při posledním sčítání vyplnilo kolonku „bez vyznání“ necelý 46% obyvatel. Od roku 1991 jsou mezi náboženskými společnostmi kromě církve římskokatolické, jejíž počet stoupenců klesl do roku 2011 téměř na minimum, zastoupeny i další církve, například Českobratrská církev evangelická, jejíž farní sbor sídlí v Chrástu.

Tab. č. 11 – Struktura obyvatel Chrástu podle náboženského vyznání v letech 1880-2011

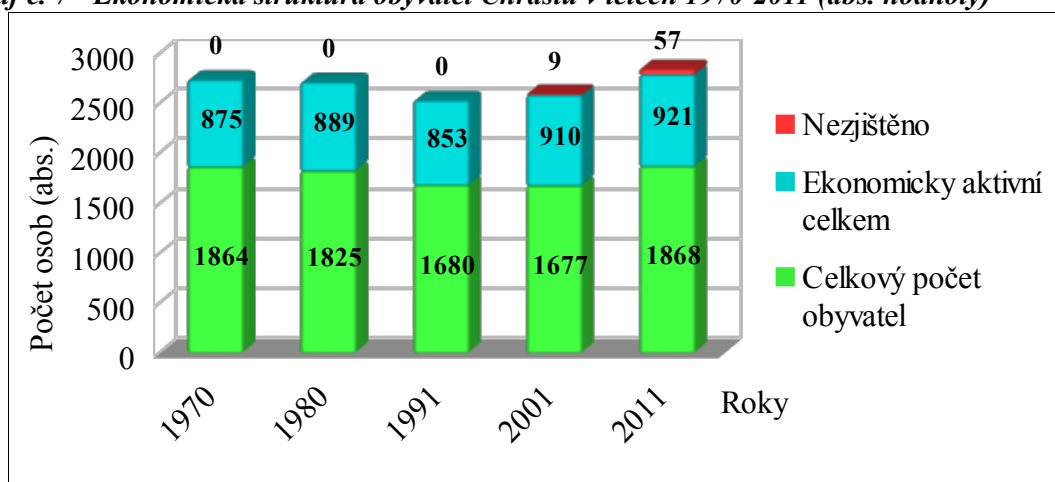
Rok	věřící												bez vyznání		nezjištěno	
	církev římsko katolická		církev československá husitská		českobratrská církev evangelická		náboženský spolek svědkové Jehovovi		pravoslavná církev v českých zemích		ostatní (vč. věřících nehlásící se k žádné církvi ani náb. spol.					
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
1880	805	99,6	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0,4	0	0	0	0
1900	1174	99,2	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0,3	4	0,3	2	0,2
1921	560	36	12	0,8	230	14,8	0	0	0	0	6	0,4	745	47,9	1	0,1
1991	318	18,9	9	0,5	61	3,6	0	0	1	0,1	5	0,3	1011	60,2	275	16,4
2001	198	11,8	8	0,5	24	1,4	4	0,2	0	0	63	3,8	1340	79,9	40	2,4
2011	79	4,2	5	0,3	18	1	2	0,1	5	0,3	161	8,6	856	45,8	742	39,7

Zdroj: vlastní zpracování dle Archiv města Plzně (1880), Archiv města Plzně (1900), SOA v Plzni – Klášter (1921), Český statistický úřad (1993), Český statistický úřad (2003a), Český statistický úřad (2013) a Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů 1970, 1980 a 1991

4.2.5 Struktura obyvatelstva podle ekonomické aktivity

Ekonomická aktivita obyvatel Chrástu je zkoumána z několika pohledů. Graf č. 7 nám poskytuje přehled o vývoji počtu ekonomicky aktivních a celkovém počtu obyvatel sídla v letech 1970-2011. Z tabulky je vidět, že i přes nemalé snížení počtu obyvatel v roce 1991 a 2001, má počet ekonomicky aktivní osob (EAO) rostoucí tendenci; výjimku tvoří pouze rok 1991, kdy počet ekonomicky aktivní obyvatel poklesl téměř k hranici 850 osob. EAO se na celkovém počtu obyvatel v roce 2011 podílely necelými 50%. Zároveň byl při sčítáních v roce 2001 a 2011 zaznamenán nárůst počtu osob, které údaj o ekonomické aktivitě vůbec neuvádí, čímž dochází ke zkreslování přesného počtu EAO. Tabulka č. 12 ukazuje podrobnější členění EOA na zaměstnané a nezaměstnané. Přestože je u zaměstnanců, zaměstnavatelů a OSVČ znát v průběhu let menší pokles, je ve skutečnosti jejich počet od roku 1970 přibližně stejný. Je třeba totiž brát v úvahu, že samostatná data pro skupinu pracujících důchodců a žen na mateřské dovolené v Chrástu je možné získat až od roku 1991 (u pracujících studentů až od 2001), do té doby byly tyto skupiny zahrnuty pod zaměstnané a zaměstnavatele. Z tabulky můžeme dále pozorovat trend růstu nezaměstnaných osob, při posledním sčítání se jednalo o necelý 6% z celkového počtu obyvatel. Tabulka č. 13 ukazuje, že celoevropský trend v poklesu zaměstnaných osob v primárním i sekundárním sektoru je patrný i v Chrástu. Tento úbytek je naopak kompenzován rostoucím počtem zaměstnaných v terciárním a kvartérním sektoru národního hospodářství.

Graf č. 7 - Ekonomická struktura obyvatel Chrástu v letech 1970-2011 (abs. hodnoty)

Zdroj: vlastní zpracování dle Český statistický úřad (1972), Český statistický úřad (1993), Český statistický úřad (2003a), Český statistický úřad (2013) a Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů 1970, 1980 a 1991

Tab. č. 12 - Struktura ekonomicky aktivního obyvatelstva Chrástu v letech 1970-2011

Roky	zaměstnaní								nezaměstnaní	
	zaměstnanci, zaměstnavatelé, samostatně činní, pomáhající		pracující studenti a učni		pracující důchodci		ženy na mateřské dovolené			
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
1970	875	100,0			X	X			0	0,0
1980	889	100,0			X	X			0	0,0
1991	755	88,5			50	5,9	36	4,2	12	1,4
2001	813	89,3	8	0,9	39	4,3	15	1,7	35	3,8
2011	797	86,5	7	0,7	44	4,8	19	2,1	54	5,9

Zdroj: vlastní zpracování dle Český statistický úřad (1972), Český statistický úřad (1993), Český statistický úřad (2003a), Český statistický úřad (2013) a Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů 1970, 1980 a 1991

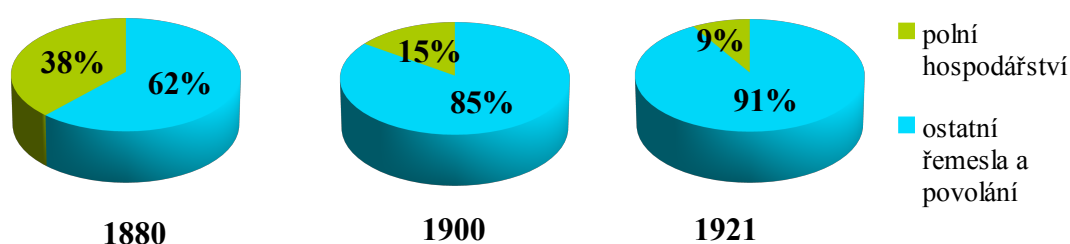
Tab. č. 13 – Zaměstnanost obyvatel Chrástu v hospodářských sektorech v letech 1970-2011

Roky	primární sektor	sekundární sektor	ostatní sektory a nezjištěno
1880	162	88	178
1900	96	210	336
1921	87	360	570
1970	50	446	379
1980	39	497	353
1991	41	430	382
2001	25	397	488
2011	30	328	563

Zdroj: vlastní zpracování dle Archiv města Plzně (1880), Archiv města Plzně (1900), SOA v Plzni – Klášter (1921), Sčítání lidu, domů a bytů 1970 (1973), Statistický lexikon obcí ČSSR 1982 (1984), Statistický lexikon obcí České republiky 1992 (1994), Český statistický úřad (2003b) a Český statistický úřad (2013)

Graf č. 8 nám ukazuje, jaký byl v roce 1880, 1900 a 1921 poměr mezi obyvateli pracujícími v zemědělství a mezi ostatními řemesly nezemědělského charakteru. Z grafu pro rok 1880 je vidět, že z celkového počtu pracujících osob byla jedna třetina zaměstnána v polním hospodářství. Z obdobného grafu pro rok 1900 lze naopak pozorovat velký pokles počtu pracujících v tomto odvětví a současný nárůst dalších řemesel a povolání. Tento trend pokračuje i v roce 1921, kdy se osoby zaměstnané v polním hospodářství podíly na celkovém počtu pracujících pouze 9%.

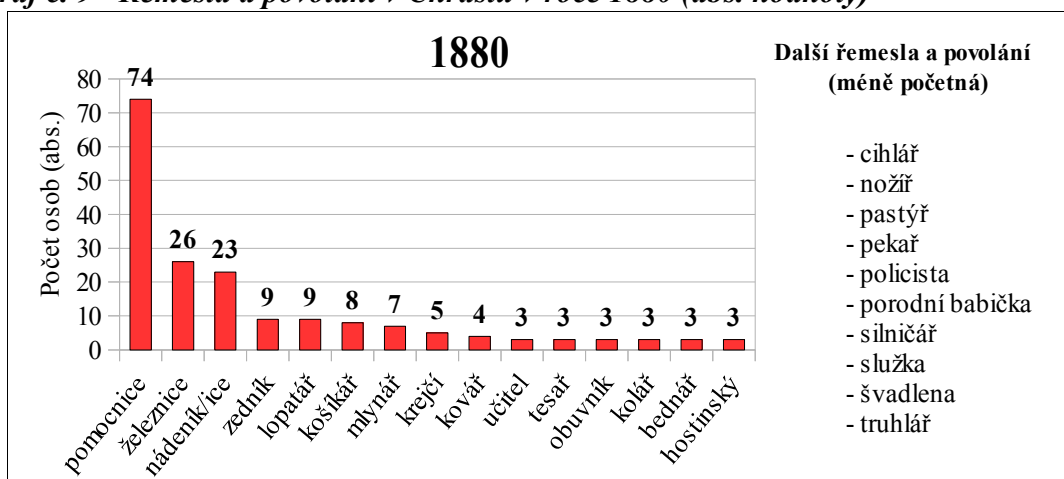
Graf č. 8 – Zaměstnanost obyvatel Chrástu v roce 1880, 1900 a 1921

Zdroj: vlastní zpracování dle Archiv města Plzně (1880), Archiv města Plzně (1900) a SOA v Plzni – Klášter (1921)

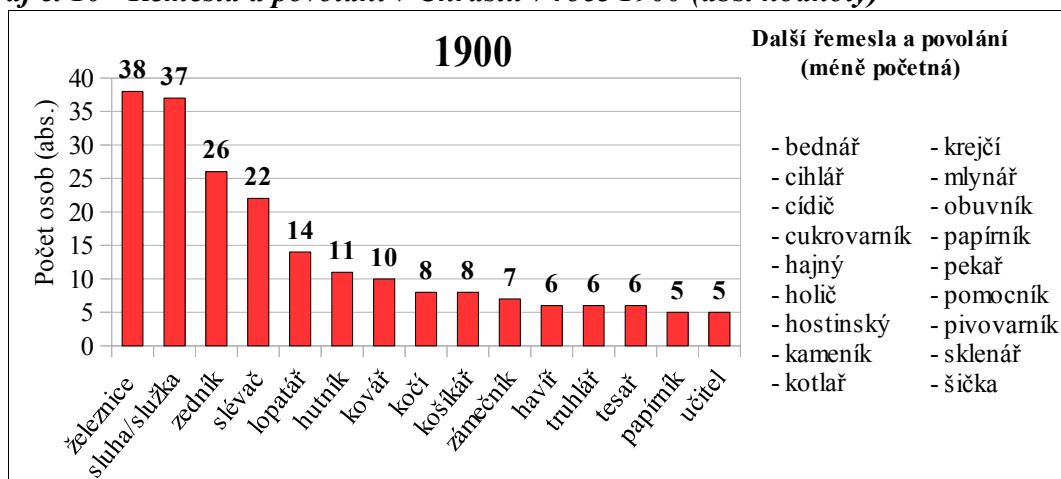
O rozmanitosti řemesel a povolání v roce 1880, 1900 a 1921 nás informují tři následující grafy č. 9-11. V roce 1880 bylo nejčastějším povoláním „pomocnice“ či „pomocník“. Jednalo se o osoby, které pomáhali především na statku a v domácnosti. Následují osoby zaměstnané na železnici, ať už šlo o hlídače, nádeníky, sluhy, skladníky či přednosta stanice. Na třetí příčce, co do početnosti zaměstnaných, najdeme „nádeníky“ a „nádenice“, kteří zastávali obdobnou funkci jako pomocník, ale pracovali výhradně v průmyslovém sektoru. Z tradičních řemesel jsou nejvíce zastoupeni zedníci, lopatáři a košíkáři. Z grafu pro rok 1900 můžeme u jednotlivých řemesel vyzorovat nárůst počtu pracujících a zároveň došlo k rozšíření škály povolání. Nejpočetněji zastoupené jsou povolání spojené s prací na železnici, dále sluha/služka a zedník. Poměrně velké množství osob pracovalo také v hutnictví, slévárenství a strojírenství, a to zejména díky tomu, že se v obci hutě a strojírna nacházely. Stejně tak i v roce 1921 bylo nejvíce rozšířené zaměstnání spojené s prací na železnici. Druhé nejvíce preferované povolání byl zámečnick. O třetí příčku se dělí kovář a dělník. Při podrobnějším zkoumání sčítacích archů bylo zjištěno, že osoby pracující jako zámečnick, kovář či soustružník byly nejčastěji zaměstnané ve Škodových závodech v Plzni či ve strojírně Suchý, Jouza a Čáp v Chrástu.

Graf č. 9 - Řemesla a povolání v Chrástu v roce 1880 (abs. hodnoty)

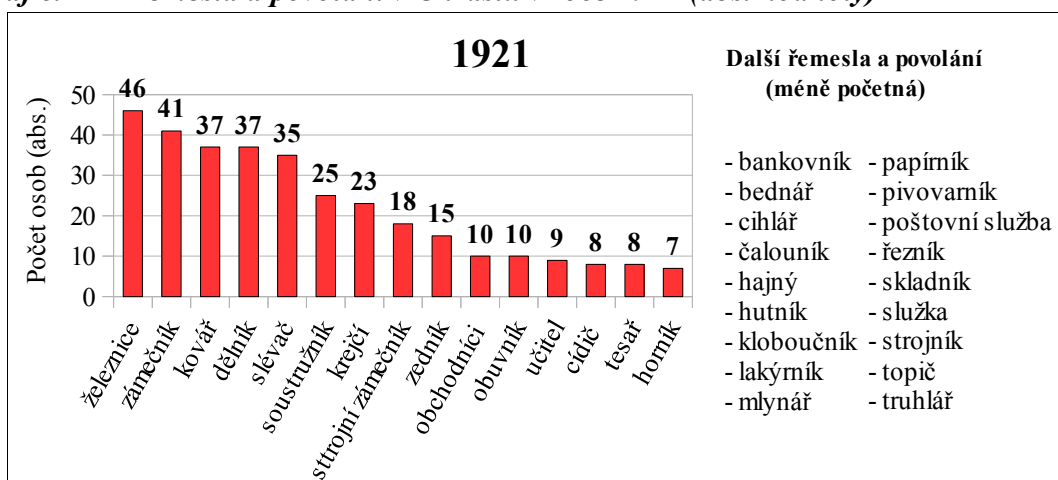
Zdroj: vlastní zpracování dle Archiv města Plzně (1880)

Graf č. 10 - Řemesla a povolání v Chrástu v roce 1900 (abs. hodnoty)

Zdroj: vlastní zpracování dle Archiv města Plzně (1900)

Graf č. 11 - Řemesla a povolání v Chrástu v roce 1921 (abs. hodnoty)

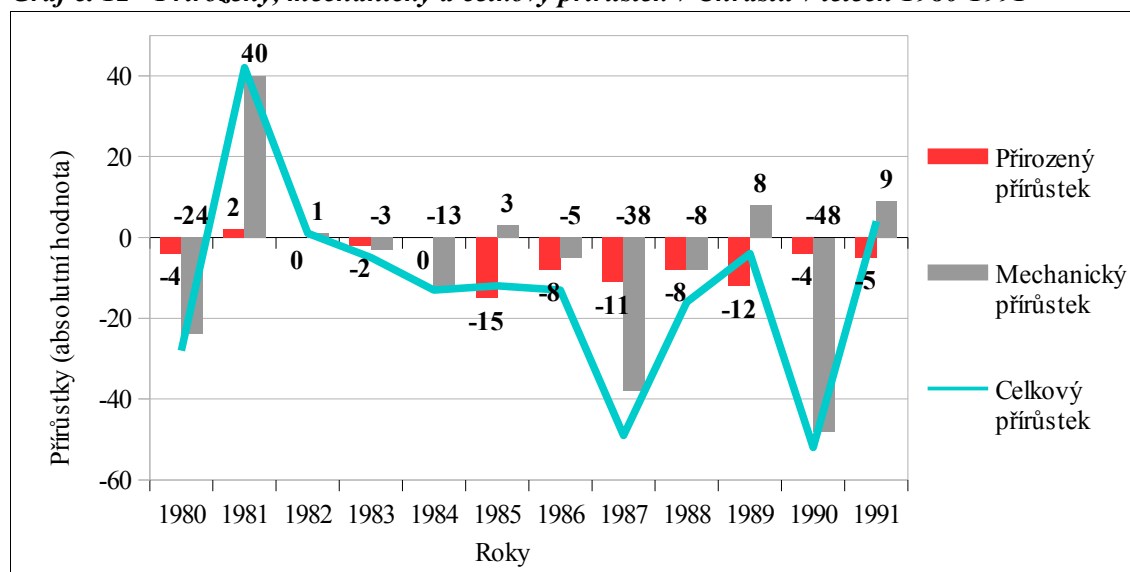
Zdroj: vlastní zpracování SOA v Plzni – Klášter (1921)

4.3 Pohyb obyvatelstva

Detailní pohyb obyvatelstva v období 1980-1991 a 2001-2011 můžeme sledovat na grafech č. 12 a č. 13. Z dlouhodobého vývoje počtu obyvatel (graf č. 2) je zřetelný poměrně velký pokles počtu obyvatel mezi lety 1980 až 1991 o téměř 150 osob. Cílem je tedy zjistit, čím byl tento poměrně dramatický pokles způsoben. Graf č. 12 ukazuje, že jediným rokem s kladnými hodnotami byl rok 1981. Přispěl k tomu zejména vysoký mechanický přírůstek, který však není opodstatněn žádným otevřením průmyslového podniku ani vyšší výstavbou rodinných domů. Kromě roku 1981 vykazovaly všechny ostatní roky mechanický i přirozený úbytek. Nejhorší situace byla v letech 1987 a 1990, způsobená velkým odlivem obyvatel. Důvodem velkého poklesu migračního přírůstku může být pokračující urbanizační proces, což potvrzuje i Dobrá (2013), která uvádí, že vzrůstající míra urbanizace v Plzeňském kraji je možné podle výsledků Sčítání lidu, domů a bytů pozorovat až do roku 1991. V té době mohli lidé využít výstavby nových bytů v sídlišti Košutka, které bylo zbudované v letech 1982-1988 (Cibulka, 2013), a také obytného prostoru Vinice vystavěného v období 1988-1990 (Sýkora, 1985). Co se týká přirozeného přírůstku, téměř v celém sledovaném období 1980-1991 drží v záporných hodnotách, což tvrdí i Scholzová (1996), která říká, že situace na území Čech byla v této době obdobná.

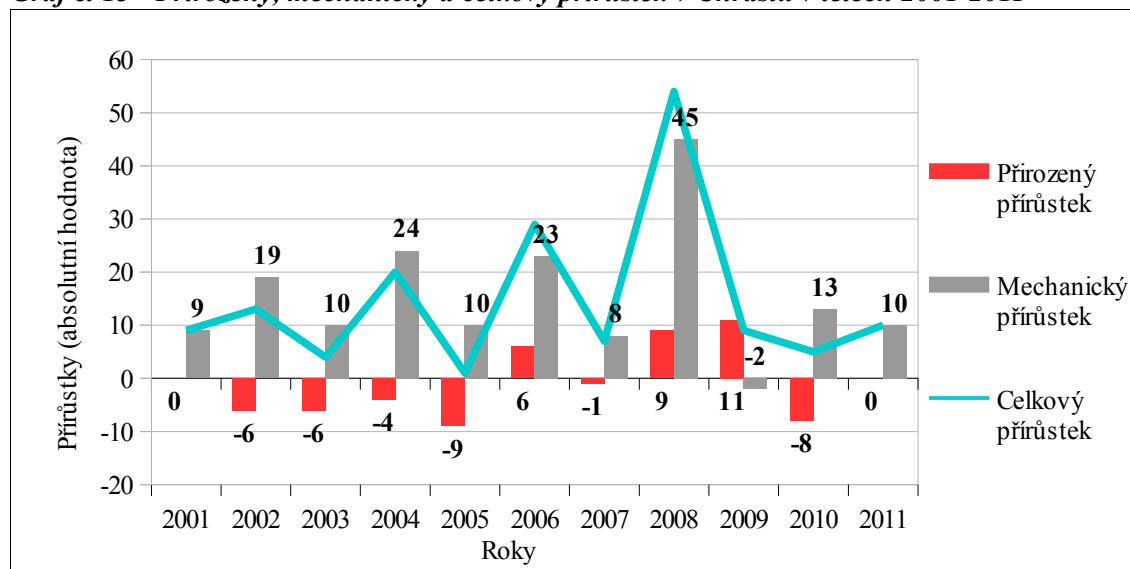
Graf č. 13 zobrazuje pohyb obyvatelstva v letech 2001 až 2011 a naopak od předchozího grafu se celkový přírůstek v celém období pohybuje v kladných hodnotách. Příčinnou je poměrně vysoká migrace, která gradovala v roce 2008, kdy se lidé pravděpodobně před blížící se krizí snažili využít nízké úrokové sazby hypotečních úvěrů. V roce 2009 je již vidět převažující počet vystěhovalých nad počet přistěhovalých. Hodnoty přirozeného přírůstku se do roku 2005 pohybovaly v záporných hodnotách, v letech 2005 až 2009 naopak v kladných. V roce 2011 byl přirozený přírůstek roven 0. Z grafu je patrné, že k nárůstu počtu obyvatel dochází převážně díky migraci osob, a proto zde můžeme hovořit o projevech suburbanizačního procesu.

Graf č. 12 - Přirozený, mechanický a celkový přírůstek v Chrástu v letech 1980-1991

Zdroj: vlastní zpracování dle Český statistický úřad (2015f)

Graf č. 13 - Přirozený, mechanický a celkový přírůstek v Chrástu v letech 2001-2011

Zdroj: vlastní zpracování dle Český statistický úřad (2015f)

4.4 Vyjížděka obyvatel do zaměstnání

Díky tabulce č. 14 a 15 máme přehled o změnách v počtu vyjíždějích osob do zaměstnání a jejich cílovém místě od roku 1970. Z první tabulky můžeme pozorovat, že největší počet vyjíždějících osob byl zaznamenán v roce 2001 a činil 770 z celkem 875 zaměstnaných lidí. Vyjíždějící tedy tvořili 88% z celkového počtu zaměstnaných. Při posledním sčítání v roce 2011 byl zaznamenán úbytek na 60,6%. Důvodem je patrně nárůst počtu živnostníků a podnikatelů, kteří mají sídlo své firmy přímo v obci. To je patrné i z dat Administrativního registru ekonomických subjektů (2016), neboť z celkového počtu 507 existujících ekonomických subjektů, 213 z nich (tedy 42%) vzniklo po roce 2001 (viz tabulka č. 16). Změna také může souviset s rozvojem průmyslových areálů v obci, jejichž přínosem je zvýšení pracovních příležitostí pro chrástecké občany. V tabulce č. 15 je patrný prudký úbytek vyjíždějích v rámci kraje i obce. Nárůst vyjíždějících osob v rámci okresu je způsoben změnou v zařazení obce Chrást do jiného okresu, tj. do okresu Plzeň-město, ke čemuž došlo v roce 2007.

Pro dokreslení prezentovaných údajů v tabulce č. 17 byla vytvořena mapa (obr. č. 8) časové dostupnosti obcí s rozšířenou působností v okruhu 100km od Chrástu, lze si tedy představit, kam je možné za daný čas dojet. Je třeba podotknout, že mapa zobrazuje dostupnost pouze s využitím automobilové dopravy, při cestování jinými dopravními prostředky se čas může i ztrojnásobit. Z tabulky je vidět, že nejvíce vyjíždějících dojíždí do míst vzdálených do 30 minut. Tato oblast zahrnuje samotné město Plzeň i prstenec sídel v jeho okolí, např. Nýřany, Přeštice či Rokycany. Mapový výstup je rovněž součástí CD, takže je možné jej v programu ArcMap podrobněji prozkoumat.

Tab. č. 14 - Vyjíždějící do zaměstnání z obce Chrást v letech 1970-2011

Roky	Počet zaměstnaných osob	Počet vyjíždějících osob (abs.)	Počet vyjíždějících osob (%)
1970	875	580	66,3
1980	889	588	66,1
1991	841	501	59,6
2001	875	770	88
2011	867	525	60,6

Zdroj: vlastní zpracování dle Sčítání lidu, domů a bytů 1970 (1973), Statistický lexikon obcí ČSSR 1982 (1984), Statistický lexikon obcí České republiky 1992 (1994), Český statistický úřad (2003b) a Český statistický úřad (2013)

Tab. č. 15 - Vyjíždějící do zaměstnání z obce Chrást v r. 2001 a v r. 2011

	2001		2011	
	<i>abs.</i>	%	<i>abs.</i>	%
<i>celkem v rámci obce</i>	162	21	67	12,8
<i>celkem v rámci okresu</i>	83	10,8	355	67,6
<i>celkem v rámci kraje</i>	451	58,6	72	13,7
<i>celkem do jiného kraje</i>	21	2,7	27	5,1
<i>nezjištěno</i>	53	6,9	4	0,8

Zdroj: vlastní zpracování dle Český statistický úřad (2003b) a Český statistický úřad (2013)

Tab. č. 16 – Počet ekonomických subjektů v obci Chrást k 29.3.2016

	Počet ekonomických subjektů (abs.)	Počet ekonomický subjektů (%)
<i>vznik do roku 2001</i>	294	58
<i>vznik po roce 2001</i>	213	42
celkový počet ekonomických subjektů (sídlicích v obci k 29.3.2016)	507	

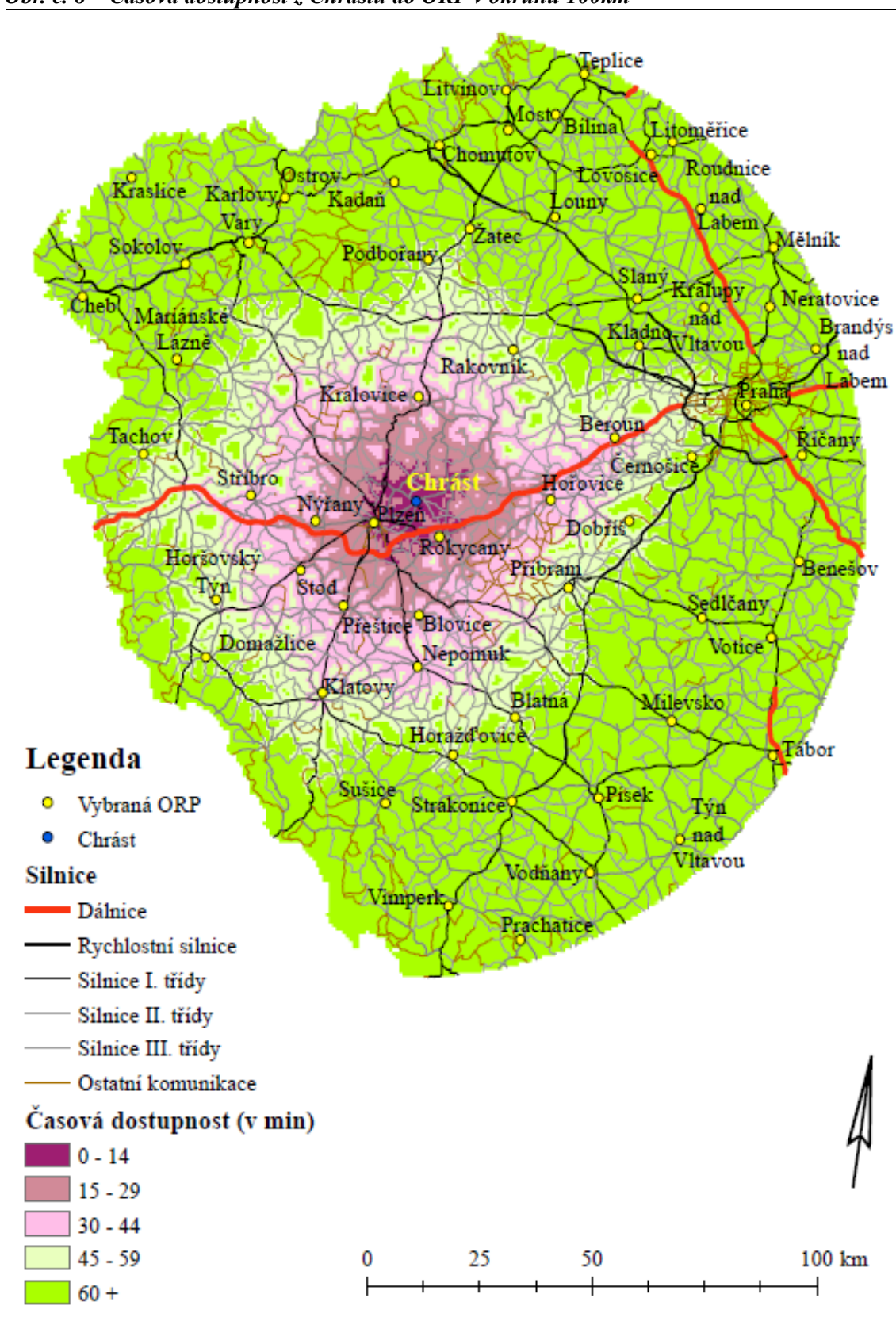
Zdroj: vlastní zpracování dle Administrativní registr ekonomických subjektů (2016)

Tab. č. 17 - Denní vyjížd'ka obyvatel Chrástu do zaměstnání v r. 2001 a v r. 2011

	2001	2011
vyjíždějící do zaměstnání denně mimo obec	500	391
<i>z toho doba cesty:</i>		
do 14min	52	61
15-29 min	126	156
30-44 min	160	98
45-59 min	119	57
60 min a více	41	17
nezjištěno	2	2

Zdroj: vlastní zpracování dle Český statistický úřad (2003b) a Český statistický úřad (2013)

Obr. č. 8 – Časová dostupnost z Chrástu do ORP v okruhu 100km

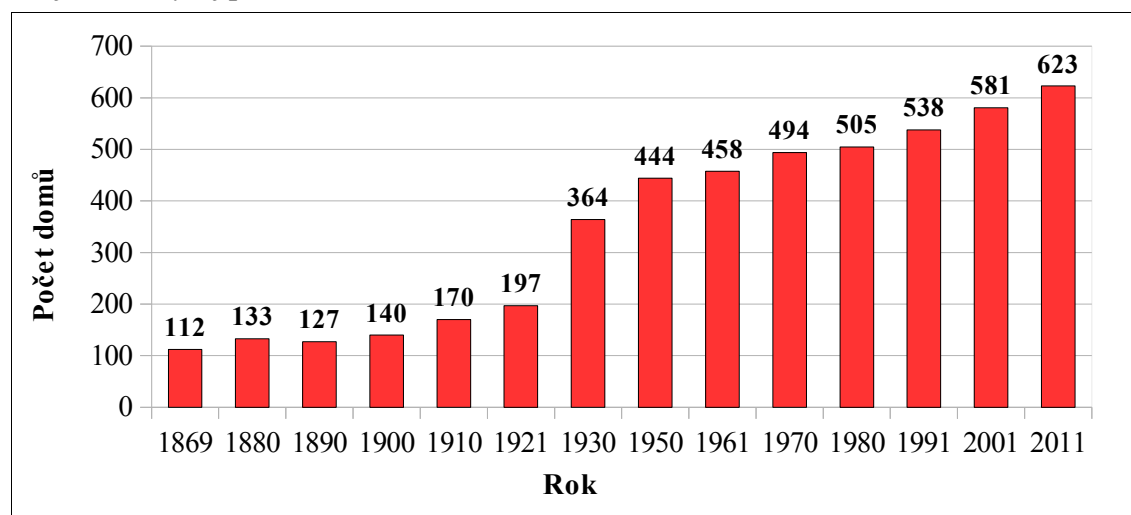

Zdroj: vlastní zpracování v programu ArcMap dle dat z geografické databáze ArcČR 500 (2014)

4.5 Vývoj počtu domů

Z grafu č. 14 je na první pohled zřejmé, že počtu domů měl ve sledovaném období pouze rostoucí tendenci. Do roku 1900 byl nárůst velmi pozvolný a z původních 112 domů v roce 1869 se jejich počet zvýšil pouze na 140. Ke skokovému nárůstu došlo v meziválečném období, tedy mezi roky 1921-1930, kdy se počet domů téměř zdvojnásobil. V této době probíhala první etapa výstavby rodinných domů v části Vilov a Na Benátkách (pomístní názvy jednotlivých částí obce znázorňuje obr. č. 10). Výrazný nárůst lze pozorovat i mezi roky 1930-1950. Kromě období 1970-1980, kdy se počet domů zvýšil o pouhých 11 jednotek, došlo mezi jednotlivými sčítáními vždy k nárůstu přibližně o 40 domů. Po roce 2000, od kdy je možné sledovat potenciální působení procesu suburbanizace, přibylo do posledního sčítání 42 domů.

Graf č. 14 - Vývoj počtu domů v obci Chrást v letech 1869-2011

Zdroj: vlastní zpracování dle Český statistický úřad (2015d)

4.5.1 Domovní fond 1970-2011

Tabulka č. 18 demonstruje vývoj domovního a bytového fondu od roku 1970. Zatímco vývoj domovního fondu má po celé období rostoucí trend, bytový fond vykazuje v roce 2001 úbytek a poté následuje opětovný růst. Příčinou tohoto poklesu může být větší výstavba domů s pouze jednou bytovou jednotkou, tím pádem dochází ke snížení poměru mezi domovním a bytovým fondem. Zároveň byl pokles způsoben i redukcí bytových domů v roce 2001, která je viditelná v tabulce č. 19. Tato tabulka nám současně ukazuje strukturu domovního fondu a jeho vývoj. Drtivou většinu domů tvoří rodinné domy, jejichž nárůst je v průběhu sledovaného období rovnoměrný.

Zastoupení bytových domů má kolísavý charakter, po úbytku v roce 2001 byl při posledním sčítání zaznamenán znovu růst. Naopak v případě ostatních domů můžeme v posledních letech sledovat pokles, který je nejspíše vyvolaný demolicí či přestavbou zemědělských objektů na rodinné domy.

Tab. č. 18 - Domovní a bytový fond v Chrástu v letech 1970-2011

Rok	Domovní fond			Bytový fond		
	celkem	obydlené	neobydlené	celkem	obydlené	neobydlené
1970	494	469	25	673	645	28
1991	538	446	92	730	619	111
2001	581	466	115	670	634	36
2011	623	523	100	892	706	186

Zdroj: vlastní zpracování dle Sčítání lidu, domů a bytů 1970 (1973), Statistický lexikon (1971), Statistický lexikon (1993), Český statistický úřad (1993), Český statistický úřad (2003b), Český statistický úřad (2013) a dle dat Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů 1970, 1980 a 1991

Tab. č. 19 - Obydlenost domovního fondu v Chrástu v letech 1970-2011

Rok	Rodinné domy		
	celkem	obydlené	neobydlené
1970	460	442	18
1991	502	415	87
2001	555	443	112
2011	598	501	97

Rok	Bytové domy		
	celkem	obydlené	neobydlené
1970	12	11	1
1991	23	22	1
2001	15	15	0
2011	18	16	2

Rok	Ostatní		
	celkem	obydlené	neobydlené
1970	22	16	6
1991	13	9	4
2001	11	8	3
2011	7	6	1

Zdroj: vlastní zpracování dle Český statistický úřad (1972), Statistický lexikon (1993), Český statistický úřad (1993), Český statistický úřad (2003b), Český statistický úřad (2013) a dle dat Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů 1970, 1980 a 1991

4.5.2 Domovní fond podle období výstavby

Tato podkapitola zkoumá zástavbu obce v roce 2011 podle období výstavby jednotlivých domů. Jak dokládá tabulka č. 20, většina stávajících domů pochází z období mezi roky 1920-1970. V této době nastal v obci stavební boom a bylo postaveno mnoho domů zejména podél hlavní ulice a na severním okraji intravilánu. Z období do roku 1919 pochází celkem 48 domů, nacházejících se především v historickém jádru obce a v Dolním Chrástu. Další období výstavby jsou v zástavbě obce zastoupeny poměrně rovnoměrně. Největšího počtu, celkem 67 budov, dosahují domy postavené v letech 2001-2011. Je zřejmé, že toto číslo neodpovídá hodnotě, kterou udává graf č. 14. Z něj totiž vyčteme, že mezi roky 2001-2011 bylo postaveno pouze 42 budov. Nejpravděpodobnějším vysvětlením této neshody, je skutečnost, že do počtu 67 budov jsou započítány i objekty, u kterých došlo v tomto období k rekonstrukci, ale byly postaveny již dříve. Graf č. 14 pak zobrazuje pouze počet nově postavených domů.

Tab. č. 20 - Domovní fond v Chrástu v roce 2011 podle období výstavby

<i>období</i>	<i>celkem</i>	<i>rodinné domy</i>	<i>bytové domy</i>	<i>ostatní domy</i>
do roku 1919	48	45	3	0
1920-1970	211	203	5	3
1971-1980	66	58	7	1
1981-1990	58	58	0	0
1991-2000	63	63	0	0
2001-2011	67	65	1	1
celkem domů v roce 2011			623	
nezjištěno			110	

Zdroj: vlastní zpracování dle Český statistický úřad (2013)

5. URBANISTICKÝ VÝVOJ SÍDLA CHRÁST

Jak uvádí Chudáček (1928), původní ves byla velmi malá a v době svého vzniku zahrnovala pouze vladýcký dvorec a několik popluží v jeho blízkosti. V průběhu času vznikaly dvory s rozlehlými lány, které se postupně stavěly od jihu směrem k vladýckému dvorci, a tak vznikla sjednocená ves. Ve 13. století byla na příkré stráni nedaleko dvorce založena tvrz, o které se bohužel moc informací nedochovalo. Poslední zmínka o chrástecké tvrzi pochází z Urbáře města Plzně z roku 1728. Blaheta a Kotorová (1992) doplňují, že její zbytky rozebrali v 19. století obyvatelé Chrástu a použili je na stavbu svých domů.

V 16. století bylo sídlo podle zápisů tvořeno 13 dvory, mlýnem, dvěma poustkami (tzn. obecní skladiště) a opuštěnou tvrzí. Zmínky o chalupách pocházejí až z počátku 18. století. Po třicetileté válce došlo nejen v Chrástu, ale i dalších vesnicích, k diferenciaci a začal být vnímán rozdíl mezi sedlákem a chalupníkem. Počet selských dvorů se až do poloviny 18. století neměnil, došlo však k nárůstu domkařských a podružských usedlostí, a to zejména v důsledku vzniku místních hamrů a hutí. Chalupy pro dělníky byly stavěny v blízkosti hamrů na pravém břehu Klabavy, což vedlo ke vzniku Dolního Chrástu. Chalupy v Horním Chrástu nejčastěji vznikaly mimo dosavadní zástavbu nebo přímo na pozemcích původních dvorů. To způsobilo, že se dvory začaly zmenšovat, rozdělovat a jejich význam postupně klesal (Blaheta, Kotorová 1992).

Zlomovým obdobím pro vývoj sídlo byl červenec 1811, kdy v důsledku velkého požáru shořelo 12 selských dvorů s naplněnými stodolami, 23 chalup, místní kovárna i budova školy (Chudáček, 1928). Na výřezu císařského povinného otisku stabilního katastru (obr. č. 9) z roku 1839 je již vidět nová zástavba, neboť po požáru nebyly už chalupy stavěny přímo na návších. Chalupy z horní návsi kolem rybníčka byly přesunuty severněji na obecní pastviny a spodní náves byla srovnána a osázena. V jejím středu byla později postavena nová školní budova (Chudáček, 1928).

Na základě dělení vesnic podle půdorysů, které uvádí Votrubec (1980), je z obr. č. 9 patrné, že je Chrást návěsním typem vesnice. Votrubec (1980) tento typ definuje jako „*sídlo, která má náves, kolem níž je soustředěn hospodářský a společenský život*“. V případě Chrástu se jedná dokonce o dvě návsi.

Obr. č. 9 - Výřez invervilánu obce Chrást z vektorizovaného císařského povinného otisku stabilního katastru z roku 1839

Zdroj: vlastní zpracování v programu ArcGIS (aplikace ArcMap) dle Český úřad zeměměřičský a katastrální (2015b)

Další urbanistický vývoj sídla budeme sledovat na obr. č. 11, kde je zachyceno období výstavby dnešní zástavby. K velkému rozkvětu sídla došlo po roce 1848. V té době byla postavena většina domů podél hlavní silnice a v kolem dnešního rybníku na návsi. Chrást se v té době rozšiřoval i severně a vznikly tak první domy v části Vilov. Blaheta a Kotorová (1992) uvádí, že v roce 1919 zakoupil plzeňský obchodník František Krofta pole a louky po levé straně železniční trati vedoucí na Radnice a rozparceloval je na stavební pozemky. Protože se jedná o rovinatou oblast s velkým množstvím spodní vody a zejména z jara zde dlouho stála voda, vzniklo dnešní pojmenování „Na Benátkách“.

Po roce 1938 proběhla druhá etapa výstavby rodinných domů Na Benátkách a také na Vilově. Po druhé světové válce byly postaveny některé průmyslové a zemědělské objekty podél železniční trati a zároveň došlo k výstavbě tribuny a dalších objektů

kolem stadionu. Další stavební boom připadá na 60. až 80. léta 20. století. Z tohoto období pochází většina rekreačních objektů, nacházejících v Dolním Chrástu podél řeky Klabavy. Zároveň byla v těchto letech dokončena zatím poslední etapa výstavby rodinných domů Na Benátkách a došlo i k dalšímu rozšíření části Vilov. Mimo jiné přineslo toto období také rozvoj občanské vybavenosti, bylo postaveno zdravotní středisko, mateřská škola i tělocvična u stadionu.

Podíváme-li se na přírůstek domů po roce 2000, je vidět, že nebyl až tak dramatický. Je patrné, že nové domy nevznikaly na zelené louce, ale spíše vyplňovaly volný prostor v současné zástavbě po celé obci. Patrně vlivem suburbanizace vznikl i průmyslový areál firmy BAUMRUK & BAUMRUK, u kterého se předpokládá velký rozvoj i v následujících letech. V příštích letech se počítá s poměrně rozsáhlou výstavbou rodinných domů v oblasti plánovaných obytných zón, které jsou zaneseny na obr. č. 12.

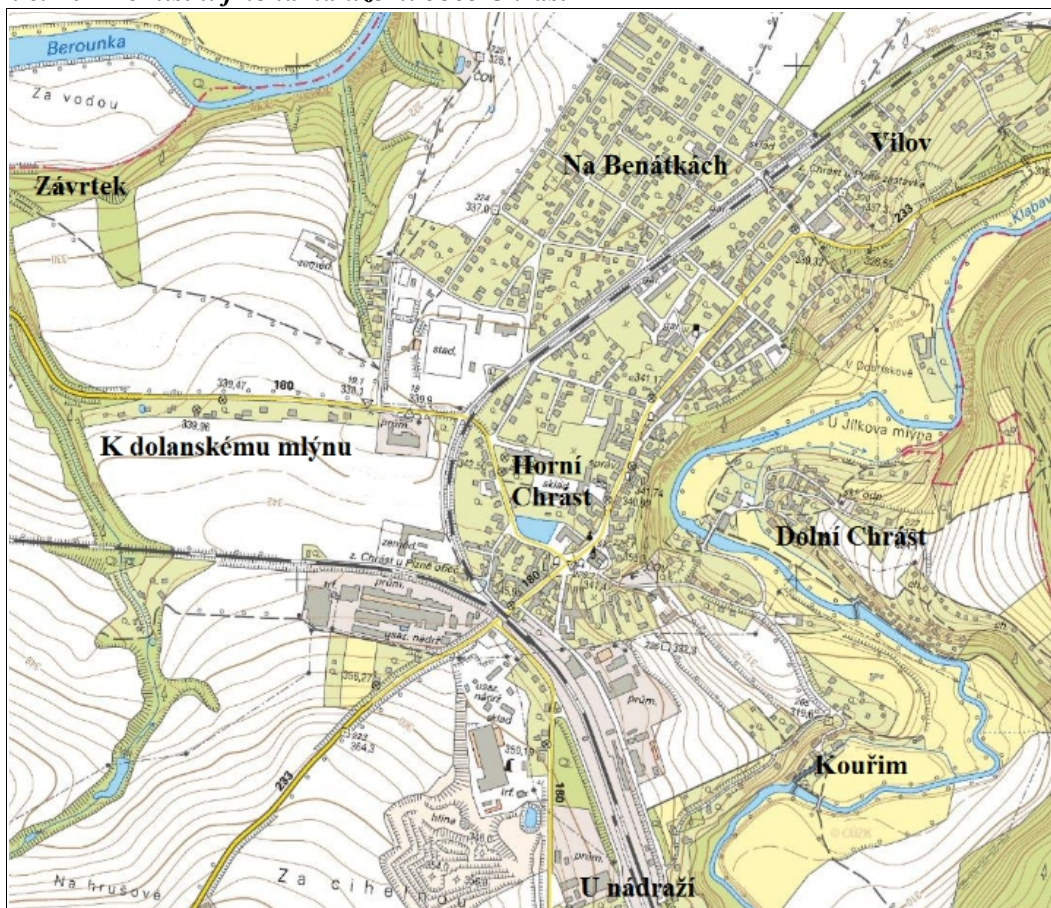
V obytné zóně „Pod nádražím“, která leží v jižní části obce u hlavní železniční trati, má podle územního plánu obce vzniknout na ploše téměř 20 tisíc m² 20 rodinných domů, jejichž výstavba bude probíhat ve 3 etapách (Obec Chrást, 2016).

Druhá obytná zóna „Benátky II“ bude navazovat na stávající zástavbu v části „Na Benátkách“. Tato zóna je plošně rozsáhlejší než předchozí a je navržena pro stavbu celkem 93 rodinných domů. Pro zajištění dopravní obslužnosti této zóny bude vybudované nové autobusové obratiště MHD (Obec Chrást, 2016).

Funkční struktura současné zástavby obce je znázorněna na obr. č. 12. Z něj je zřejmé, že převážnou část dnešní zástavby tvoří rodinné domy, jejichž počet by se měl vlivem plánovaných obytných zón ještě zvýšit. Hojně zastoupené jsou také rekreační objekty, které najdeme především v Dolním Chrástu a také u soutoku Klabavy a Berounky (mimo výřez mapy). Hospodářské budovy, které byly součástí původních dvorců, se dochovaly pouze v historickém jádru obce. Podél železniční trati z Prahy do Plzně mají převahu objekty s převážně průmyslovou a zemědělskou funkcí. Stavby občanské vybavenosti jsou z velké míry koncentrovány podél hlavní silnice vedoucí skrz obec.

Postupný vývoj zástavby obce od 19. století do současnosti lze sledovat díky 3D vrstvám vytvořených v programu ArcScene, které je součástí CD. Na CD je také uložena kompletní vrstva „Funkční struktura zástavby obce Chrást v roce 2013“ (viz obr. č. 12). Výřezy vektorizovaných map z roku 1839, 1938, 1956, 1998 a 2013 jsou součástí příloh této práce (příloha č. 11-15).

Obr. č. 10 - Pomístní jména na území obce Chrást

Zdroj: podkladová vrstva: Český úřad zeměměřičský a katastrální (2015e), vlastní zpracování dle Blaheta (2014)

Pro statistické vyhodnocení vytvořených map (obr. č. 11 a 12) byly vytvořeny tabulky č. 21 a 22. V tabulce č. 21 jsou zaneseny údaje o zástavbě obce v roce 2013 podle období výstavby. Z celkového počtu 843 objektů bylo nejvíce budov postaveno v období mezi roky 1956-1998, jedná se téměř o 31% zástavby obce. Stavební boom je znatelný i na přelomu 19. a 20. století, mezi roky 1848 a 1938. Naopak nejméně, co do počtu domů, je zastoupeno období 1390-1848, z této doby se dochovalo pouze 17 objektů. Obdobným příkladem je i období 1998-2001. Zde je však nízký počet objektů způsoben spíše krátkým časovým úsekem.

Při pohledu na tabulku č. 22 je vidět, že nejpočetněji zastoupeným typem budov podle funkce jsou rodinné domy, které se na celkové zástavbě podílí 74,7%. Druhou nejpočetnější skupinou jsou rekreační objekty. Z těchto údajů můžeme usoudit, že obec Chrást plní především funkci obytnou, zastoupena je zde i rekreační funkce ve formě individuální rekreace. Procentuálně nejmenší zastoupení mají stavby technické vybavenosti, mezi něž patří čistírny odpadních vod a místní rozvodna elektrické energie.

Tab. č. 21 - Zástavba obce Chrást v roce 2013 podle období výstavby

Období	Počet objektů (abs.)	Počet objektů (%)	Celkový počet objektů
Od poč. 13. stol. do 1390	38	4,5	843
Od 1390 do 1848	17	2	
Od 1848 do 1938	251	29,8	
Od 1938 do 1956	197	23,4	
Od 1956 do 1998	259	30,7	
Od 1998 do 2001	15	1,8	
Od 2001 do 2013	66	7,8	

Zdroj: vlastní zpracování dle atributové tabulky shapefilu Ortofoto 2013 v programu ArcGIS (vrstva tohoto shapefilu uložena na CD pod názvem Zástavba obce Chrást v roce 2013 podle období výstavby)

Tab. č. 22 - Funkční struktura zástavby obce Chrást v roce 2013

Typ objektu	Počet objektů (abs.)	Počet objektů (%)	Celkový počet objektů
Bytový dům	11	1,3	843
Hospodářská budova	30	3,6	
Rekreační objekt	110	13	
Rodinný dům	630	74,7	
Stavba občanské vybavenosti	21	2,5	
Stavba technické vybavenosti	6	0,7	
Výroba a skladování	22	2,6	
Zemědělský objekt	13	1,6	

Zdroj: vlastní zpracování dle atributové tabulky shapefilu Ortofoto 2013 v programu ArcGIS (vrstva tohoto shapefilu uložena na CD pod názvem Zástavba obce Chrást v roce 2013 podle období výstavby)

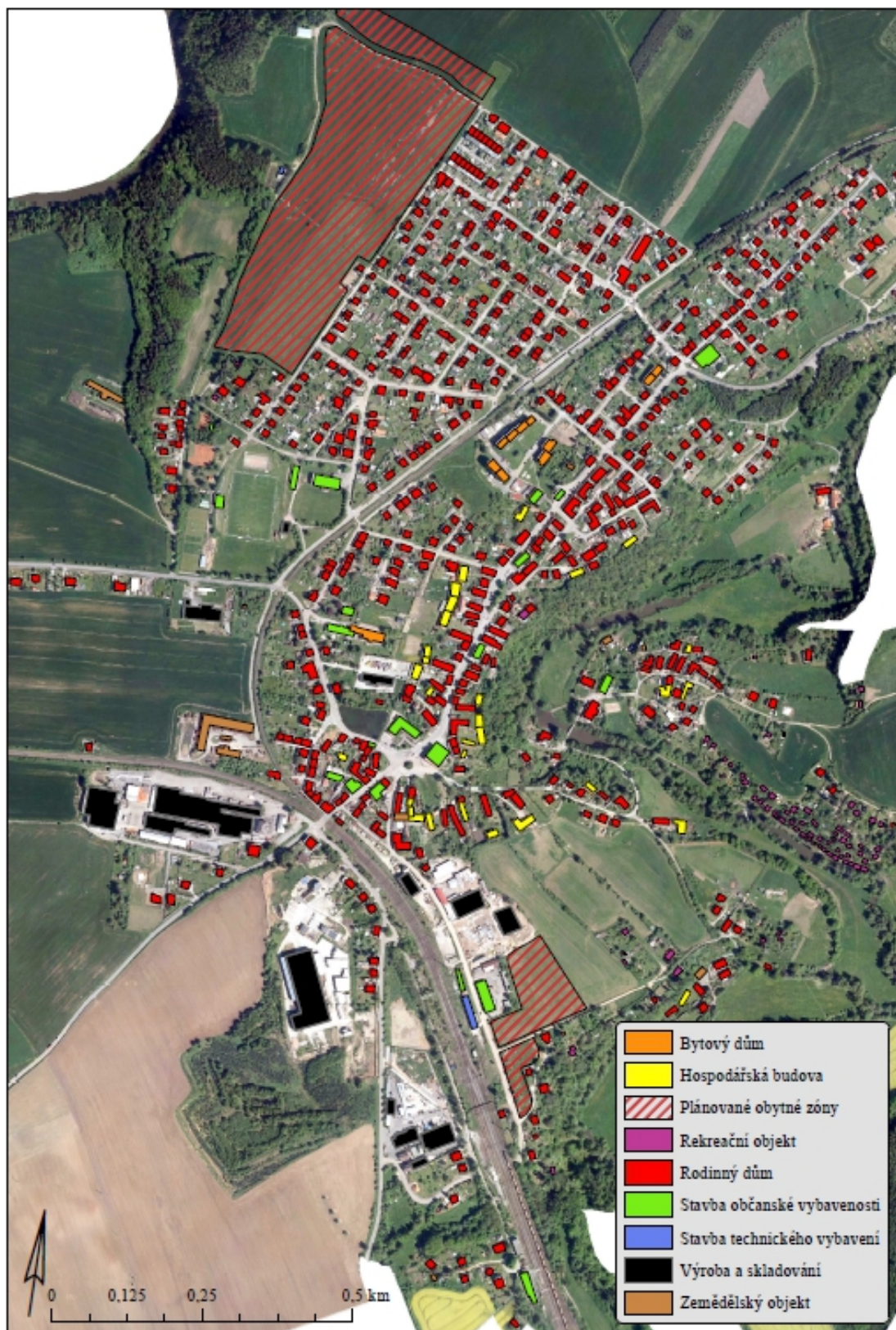
Obr. č. 11 - Zástavba obce Chrást v roce 2013 podle období výstavby

Zdroj: vlastní zpracování v programu ArcGIS (aplikace ArcMap)

- podkladová vrstva: ortofoto 2013 z Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního (2015d)
- zpracování pomocí publikace V. Chudáčka (1928), Národního archivu leteckých měřičských snímků (1938), prohlížečské služby WMS Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního (2015c,d) a prohlížečské služby WMS Plzeňského kraje (2015)

Obr. č. 12 - Funkční struktura zástavby obce Chrást v roce 2013

Zdroj: vlastní zpracování v programu ArcGIS (aplikace ArcMap)

- podkladová vrstva: ortofoto 2013 z Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního (2015d)
- zpracování pomocí aplikace Nahlížení do katastru nemovitostí (2015)

Dominantu návsi tvoří škola. První školní budova se začala stavět v roce 1807 a již o rok později byla pro zdejší žáky otevřena. Z původní jednotřídní školy se do roku 1902 stala škola o pěti třídách. Počet žáků byl tehdy tak vysoký, že školní prostory již přestaly vyhovovat. Stará školní budova byla proto zbourána a v červenci 1905 byla zahájena stavba nové budovy, která byla otevřena 16. září 1906. V roce 1948 přibyla ke škole nová přístavba. Současná budova od té doby prošla řadou rekonstrukcí, největší byly v letech 1966, 1993 a poslední proběhla v období 2005-2007 (Blaheta, 2006).

Obr. č. 13 – Školní budova v r. 1926 a v r. 2016

Zdroj: Fotohistorie (2009); vlastní fotografie (2016)

Kromě školy najdeme na horní chrástecké návsi místní rybník, který je pro chrástecké občany důležitým místem. Díky nedávné revitalizaci a úpravě okolí slouží v letních měsících jako odpočinkové místo, v zimních měsících je pak využíván jako kluziště (viz příloha č. 6). Významným bodem na návsi je také socha Hurvínka, která je připomínkou Hurvínkova tvůrce Josefa Skupy, který v Chrástu žil. Pomník se tak stal i turistickým lákadlem (viz příloha č. 7).

Od postavení nové školy v roce 1906 sídlil obecní úřad v suterénních místnostech této budovy (Blaheta, 2006), ale protože místnosti časem přestaly vyhovovat, zažádalo se o povolení nástavby na domě čp. 133, kde dříve fungovala „stará škola“. V roce 1941 byla budova zvednuta o jedno patro. V I. patře se dodnes nachází kanceláře Obecního úřadu a zasedací místnost, využívaná ke koncertům i svatbám. V přízemí se dříve nacházela četnická stanice i poštovní úřad (Blaheta, Kotorová 1992), který byl v roce 1965 přesunut do nové budovy. Policejní stanice zde sídlí dodnes (Blaheta, 2014) a v červnu roku 2014 byla do přízemí přesunuta také místní lidová knihovna (Obec Chrást, 2016). V současné době je vedle obecního úřadu umístěna voznice, která za II. sv. války sloužila jako skrýš na zbraně (viz příloha 8).

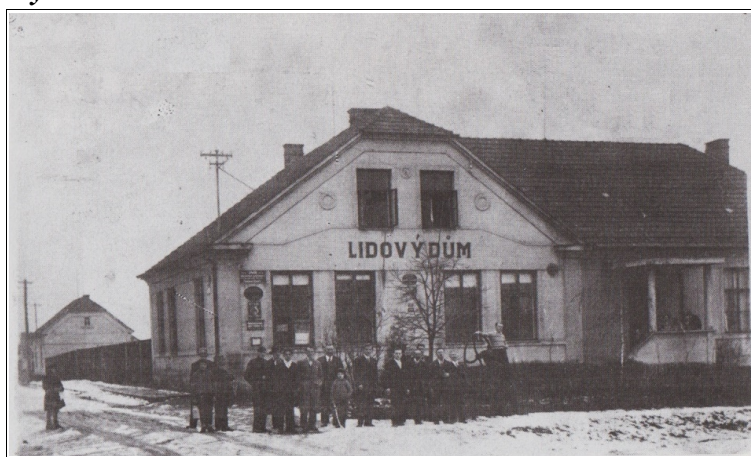
Obr. č. 14 – Budova dnešního Obecního úřadu v 50. letech 20. stol. a v r. 2016

Zdroj: Numismatika Zlatá Koruna (2013-2014); vlastní fotografie (2016)

V roce 1925 bylo rozhodnuto o zakoupení pole v části obce zvané „Vilov“ pro stavbu lidového domu, s kterou se začalo na jaře 1927. Slavnostního otevření se občané dočkali 27. října téhož roku. V roce 1936 byl k budově přistavěn prostorný sál, který sloužil pro spolkové i veřejné aktivity. Roku 1974 k Lidovému domu přibyla i přednášková síň. V následujících letech se budova dočkala rozsáhlé rekonstrukce, při níž byly položeny nové parkety, zrekonstruováno sociální zařízení a zmodernizován sklípek. Od 80. let fungovalo v přednáškové místnosti i minikino, které však kvůli řadě stížnostem na provoz bylo k 1.1.1991 zrušeno (Blaheta, Kotorová 1992).

Obr. č. 15 – Lidový dům v r. 1933 a v r. 2016

Zdroj: Blaheta, Kotorová (1992); vlastní fotografie (2016)

Kaple Panny Marie byla postavena v roce 1802 na popud tehdejšího rychtáře Jiřího Martínka. Nachází se blízko návsi, je vystavěna z kamene v barokním stylu a původně byla zasvěcena sv. Martinu. Původní oltář pocházel ze zrušeného kláštera v Plasích a kolem roku 1860 byl nahrazen oltářkem ze zrušeného dominikánského kláštera v Plzni. Po stranách oltáře se nachází dvě velké sochy, které pravděpodobně pocházejí z doby kolem roku 1500. Kaple byla během minulého století několikrát opravována; před II. světovou válkou byla opravena střecha a omítka, v roce 1954 byla provedena opět oprava střechy, byla vyměněna okna a opravy se dočkal i oltář. Při restaurování oltáře se mimo jiné zjistilo, že pod obrazem Panny Marie, malovaným na plátně, se nachází starší obdobný obraz, malovaný přímo na dřevě. Oba obrazy byly zrestaurovány, starší dřevěný obraz byl zapůjčen do kostela v nedaleké Dýšině a druhý se vrátil zpět do chrástecké kaple. Poslední opravou prošla kaple po roce 2000, kdy proběhla oprava omítky, střechy a původní schody před kaplí byly nahrazeny schody z boženského pískovce (Blaheta, 2014).

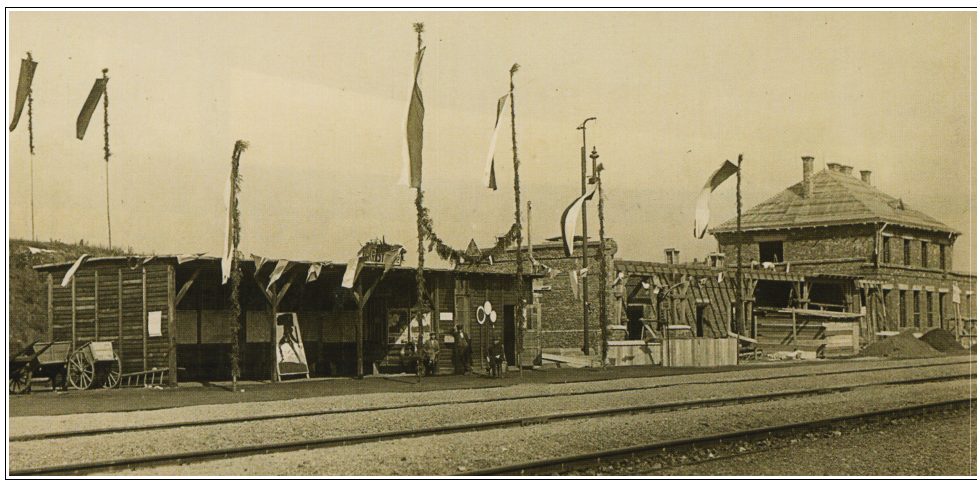
Obr. č. 16 – Kaple Panny Marie v r. 1954 a v r. 2016

Zdroj: Obec Chrást (2013); vlastní fotografie (2016)

Původní železniční stanice v Chrástu byla postavena jako jedna z dvanácti stanic, které byly uvedeny do provozu v červenci 1862 současně se zprovozněním druhého úseku České západní dráhy. Od této stanice zároveň dodnes vede odbočná trať ve směru Chrást-Radnice. V rámci projektu zdvojkolejnění úseku Zdice-Plzeň bylo navrženo postavit stanici novou, a tak v roce 1927 byla otevřena nová výpravní stanice s čekárnou a bufetem, jejíž architektura byla ovlivněna architektonickým stylem art-deco. Stará výpravní budova byla po dokončení nové budovy využívána jako služební byty (Blaheta, 2014). V roce 1974 dvakrát vyhořela stará nádražní budova a jednou budova skladiště, které muselo být poté zbouráno. V červnu 1990 došlo i k demolici starého nádraží (Blaheta, Kotorová 1992).

Obr. č. 17 – Nová výpravní budova v r. 1927 a v r. 2016

Zdroj: Blaheta (2014); vlastní fotografie (2016)

Dalším významným symbolem obce je 38 metrů vysoký železniční most, který se klene přes malebné údolí řeky Klabavy. Velký most zvaný „Velkáč“ je součástí odbočné dráhy Chrást-Radnice, jejíž cílem bylo napojení radnického uhelného revíru na hlavní železniční trať Praha-Plzeň. O jeho stavbě bylo rozhodnuto v květnu 1862, o rok později se po něm již mohlo jezdit. Díly železné konstrukce byly zhotoveny v železárnách bratří Kleinů v Sobotíně a nosníky mostu byly vytvořeny podle návrhů Ing. Schiffkorna. V té době se jednalo o nejvyšší most v okolí Plzně a dlouhou dobu byl velkým turistickým lákadlem. Při prohlídce mostu v roce 1892 se zjistilo, že most již nespĺňuje požadavky pro provoz a bylo nutné ho nahradit novou ocelovou nýtovanou konstrukcí. Výměna mostní konstrukce za novou se však neobešla bez havárie. Při spouštění staré konstrukce zahynuly čtyři dělníci a dalších devět bylo těžce zraněno. I přes zpoždění byl most opraven do října 1892. Další problémy nastaly po roce 1990, kdy kvůli chybějícím investicím na opravu mostu, hrozilo zastavení provozu na celé odbočné dráze. Na poslední chvíli se však potřebné peníze našly a v roce 2003 proběhla celková rekonstrukce. Provoz na trati byl tak zachován (Blaheta, 2014).

Obr. č. 18 – Železniční most v r. 1928 a v r. 2016

Zdroj: Obec Chrást (2013); vlastní fotografie (2016)

6. HOSPODÁŘSKÝ VÝVOJ SÍDLA CHRÁST

Průmysl do 19. století

Počátky průmyslové výroby v Chrástu můžeme datovat do konce 17. století. V té době, přibližně kolem roku 1690, byly v Dolním Chrástu při řece Klabavě založeny **hamry**, kterým obyvatelé později říkaly „werky“ (Chudáček, 1928). V Chrástu se nacházely celkem dva hamry – horní a dolní. Kromě pece a hutě byl zde postaven i „šichtamt“, tzn. obydlí šichtmistra. Hamry několikrát změnilы svého majitele, několik let patřily samotnému městu Plzeň či Pražské společnosti pro průmysl s železem. Během 19. století začal hamr postupně chátrat a tak město Plzeň tento majetek prodalo. Dalším vlastníkem se stal Šimon Semler, který zde na přelomu 19. a 20. století zřídil lopatárnu, jejíž sortiment tvořilo zejména orné nářadí, lopaty, kladiva a další nářadí (Blaheta, 2014). Počty a profese dělníků v první polovině 20. století ukazuje tabulka č. 23. Blaheta (2014) doplňuje, že zde kromě dělníků pracovali i šichtmistři, kterých se zde od založení hamrů vystřídalо téměř 20. Kvůli špatným pracovním podmínkám se počet zaměstnanců v roce 1941 snížil na 42 osob. O rok později byla lopatárna uzavřena. Zařízení závodu bylo odvezeno a většina budov byla zbourána.

Tab. č. 23 - Vývoj počtu dělníků a profesí v závodě Šimona Semlera

Profese	Rok 1933	Rok 1937	Rok 1938
strojníci	2	3	2
kováři	5	14	14
lopatáři	5	6	5
hutníci	1	0	0
brusiči	4	5	6
pomocní dělníci	7	18	28
zámečníci	0	3	4
celkový počet dělníků	24	54	65

Zdroj: vlastní zpracování dle Blaheta (2014)

Tradičním průmyslovým odvětvím Plzeňského regionu je chemický průmysl. První závod na zpracování kamence byl založen v roce 1789 a šlo o závod **Cech svatého Víta**. Místní kamence byl velmi vysoké kvality a mohl tak konkurovat tomu zahraničnímu (Blaheta, Kotorová 1992). Z vitriolového kamence se těžila síra a zelená skalice, v 2. polovině 19. století se přešlo na výrobu české kyseliny sírové. V 60. letech 19. století zdědil závod Václav Sandtner, proto je dodnes spíše známo pojmenování

Kamencárna Václava Sandtnera. Problémy závodu přišly v 2. polovině 19. století, když byla v Chrástu stavěna železnice. Štoly dolu se totiž nacházely právě v místech, kde byla trať budována. Další dolování pod železnicí bylo zakázáno, a tím došlo k pozastavení výroby, která již nikdy nebyla obnovena. Viditelným zůstatkem těžby jsou v dnešní době pouze zarostlé hromady zvětralé břidlice nacházející se ve stráni u nádraží a několik štol, z nichž velká část je zavalena či zatopena (Blaheta, 2014). Fotografie štol jsou součástí příloh č. 9-10.

Kromě této kamencárny fungovala západně od sídla také **kamencárna Matyáše Čipery**, založená v roce 1824. Blaheta (2014) předpokládá, že její výroba byla ukončena v 70. letech 19. století.

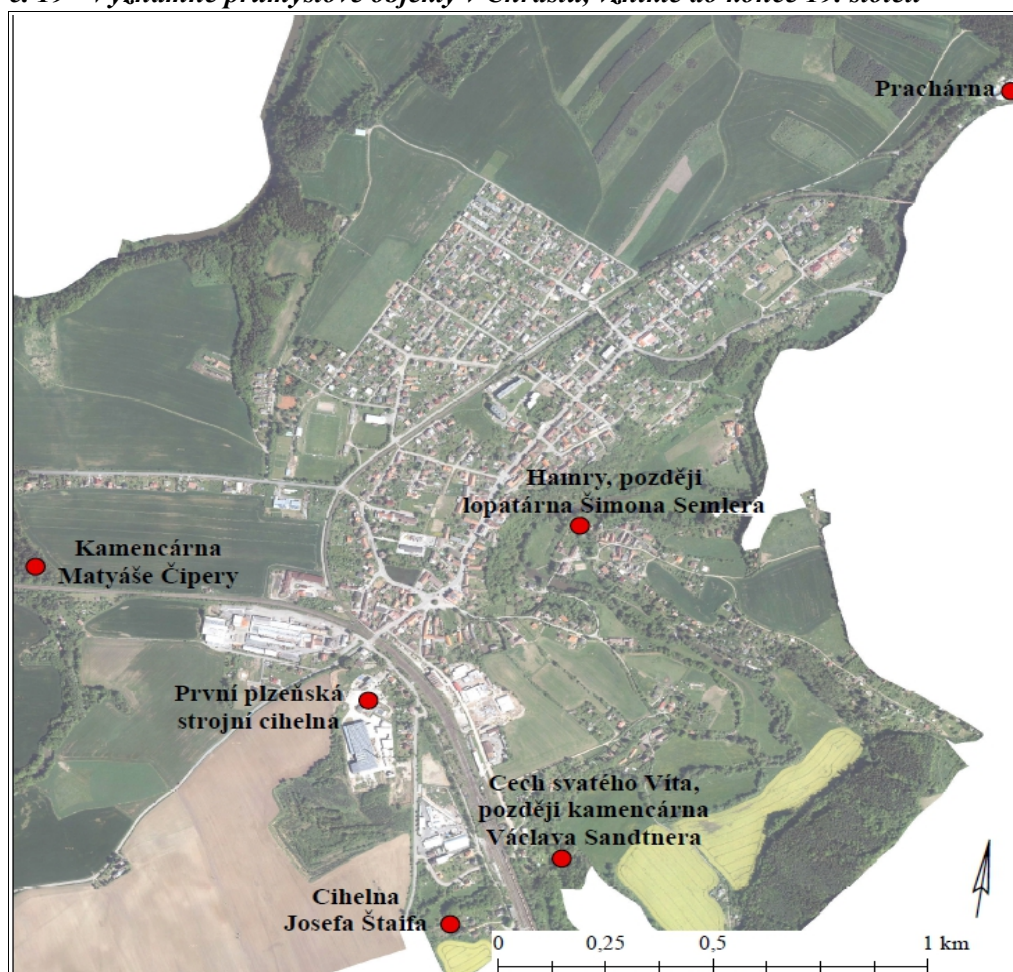
Dalším významným průmyslovým objektem v Chrástu bývala v minulosti **prachárna**, která byla podle odhadů postavena v roce 1870. Podnik patřil inženýru Andersu, který zde postavil továrnu na haloxylin¹. Během povodní v roce 1872, 1874 a 1877 byla továrna několikrát poškozena a část i vybuchla, přičemž při posledním výbuchu v roce 1877 zde zahynuli dva dělníci. Po této události byla výroba haloxylinu zastavena. O rok později byla spuštěna výroba Bickfordových zápalnic. Po znárodnění v roce 1948 byl podnik několikrát přejmenován a několikrát změnil svého majitele. V 60. letech 20. století se zde vyrábělo nejrůznější zboží, nejčastěji věci do domácnosti – například nádobí, ubrusy či kroužky na záclony. Proto zde našly uplatnění především ženy. Z původního počtu padesáti zaměstnaných žen, stoupl jejich počet na téměř 130. V roce 1977 proběhla velká modernizace podniku a strojního parku a došlo k výraznému zlepšení pracovních podmínek zaměstnanců. Výroba v tomto závodě byla pozastavena v červenci 1993. Poté areál koupila neznámá pražská firma, v roce 2007 zde vybudovala své sídlo firma ELIS-PLAST (Blaheta, 2014).

Chrást byl také místem, kde se velkou měrou rozvíjel cihlářský průmysl. Již v polovině 19. století byla nedaleko nádraží postavena **Cihelna Josefa Štaifa**. Areál cihelny tvořila topírna, několik kolen a dvě cihlářské pece, z nichž každá měla tři ohniště, do kterých se vešlo cca 25 000 cihel. Cihly se zde vyráběly ručně. Cihelna fungovala až do konce 19. století, kdy však byla kvůli neefektivnosti zrušena a jak informuje Blaheta (2014) do dnešní doby po ní zůstala pouze 50 metrů hluboká studna.

¹ Haloxylin je třaskavina podobná černému prachu, která je složena z dřevěného uhlí, ledku a žluté krevní soli. Na vzduchu hoří volně bez exploze, k zapálení nestačí pouhá jiskra. V uzavřeném prostoru exploduje se značnou silou (Ottův slovník naučný, 1896).

V 80. letech 19. století koupil Josef Štaif „*První plzeňskou strojní cihelnu*“ v blízkosti železničního přejezdu v horní části Chrástu. Do roku 1950 byl podnik veden jako rodinná firma. Od poloviny 20. století se majitelé podniku střídaly, závod například vlastnil podnik Západočeské cihelny n. o. Stod, který začal s celkovou modernizací cihelny, při níž byl postaven kompletní nový areál s novou halou, sušárnou, pecí, bytem pro správce i jídelnou. Modernizace a automatizace výroby přispěla k několikanásobnému navýšení kapacity cihelny. Od roku 1984 bylo v závodě každoročně vyrobeno více než 15 milionů cihel. Posledním vlastníkem podniku byla společnost Josefa Meindla, který v roce 1997 nechal podnik zavřít. Veškeré výrobní zařízení bylo odvezeno, oblast hlinišť byla v roce 2005 zrekultivována a prodána obci (Blaheta, 2014). Samotný areál cihelny byl prodán firmě Manto, které zde dnes provozuje kamionovou dopravu.

Obr. č. 19 - Významné průmyslové objekty v Chrástu, vzniklé do konce 19. století

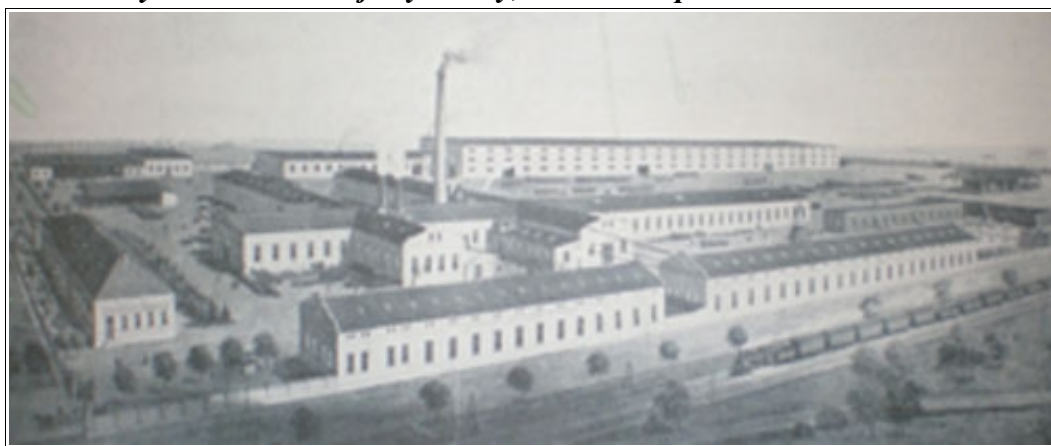

Zdroj: vlastní zpracování v programu ArcGIS (aplikace ArcMap); podkladová vrstva: ortofoto 2013 z Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního (2015d); vlastní zpracování dle Blaheta (2014)

Průmysl ve 20. století

Nejdůležitějším průmyslovým podnikem, který vznikl v obci ve 20. století, byla společnost Suchý, Jouza a Čáp – slévárna a strojírna Chrást u Plzně (Blaheta, 2014). Ta byla vystavěna v roce 1899 těsně vedle železniční trati a okresní silnice vedoucí z Chrástu do Plzně a do provozu byla uvedena na jaře 1900. Společnost se specializovala především na výrobu secích strojů, později i krytých a otevřených žentourů a řezaček. O velkém rozvoji firmy, zejména před 1. světovou válkou, svědčí vzrůstající počet zaměstnanců, uvedený v tabulce č. 24. V té době podnik rozšířil sortiment a nově se začaly vyrábět moderní brousící stroje a vrtací a frézovací pily, které se dovážely zejména do Ruska, Bosny a Dalmácie. V roce 1910 firma obhájila 1. místo na evropské průmyslové výstavě v Capo d'Istrii, a tím získala řadu nových odběratelů (Krist, 2010). Blaheta (2014) uvádí, že po znárodnění podniku 1948 byla výroba zemědělských strojů ukončena a přešlo se na výrobu kompresorů. Podnik byl navíc začleněn do Škodových závodů a přejmenován na Atmos, n. p. Chrást u Plzně. V 60. letech byl Atmos hodnocen jako vzorový exportní podnik, který dovážel do 60 zemí světa. Změny nastaly v roce 1993, kdy se závod osamostatnil a velkou část podniku koupila firma Kraus a Liška, kteří zachovali původní název ATMOS. Zároveň se jim podařilo zachovat výrobu kompresorů. Na dalším vývoji podniku se podepsala hospodářská krize v roce 2008, během které došlo k značnému propadu odbytu a k výraznému snížení počtu zaměstnanců. Situace se stabilizovala až během roku 2010 a přes všechny tyto problémy se firma udržela do současnosti (Blaheta, 2014).

Obr. č. 20 - Výrobní areál strojírny Suchý, Jouza a Čáp ve 30. letech 20. století

Zdroj: Atmos Chrást (2014)

Tab. č. 24 – Vývoj počtu zaměstnanců v podniku Suchý, Jouza a Čáp (ATMOS)

Rok	1900	1901	1908	1914	1975	1993	2008
Počet zaměstnanců	40	80	150	240	298	145	95

Zdroj: vlastní zpracování dle Krist (2010) a Blaheta (2014)

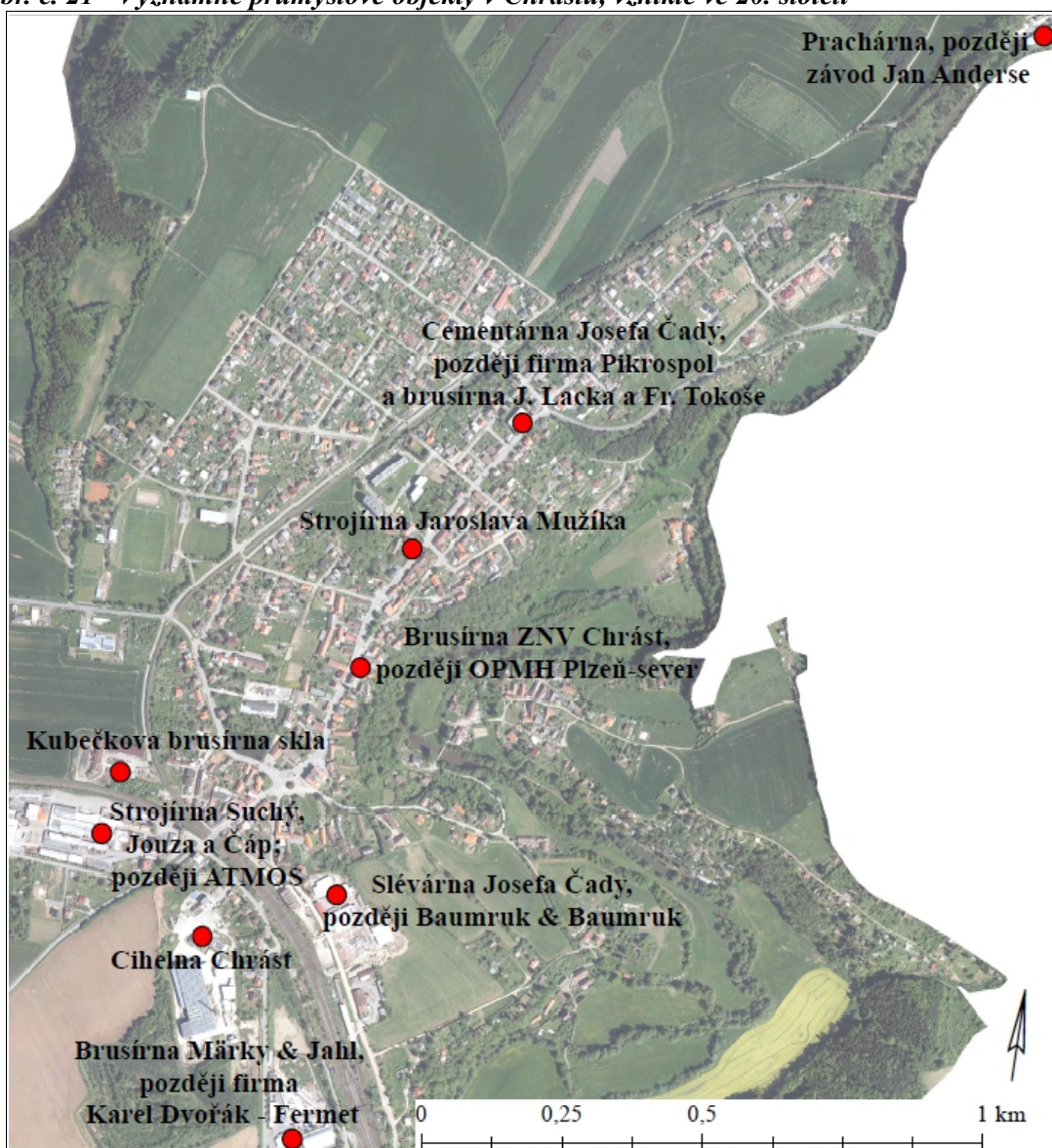
Kromě strojírný Suchý, Jouza a Čáp bychom na počátku 20. století našli v Chrástu také **strojírnou Jaroslava Mužika**, která se specializovala především na výrobu a opravu hospodářských strojů. V roce 1919 byla v Chrástu založena **Cementárna Josefa Čady**, která vyráběla cementové a hliněné zboží. V roce 1927 byla cementárna zrušena a vznikla zde továrna **Pikrospol**, která se zaměřovala na výrobu pístních kroužků a pístů. Od roku 1926 v obci fungovala také **slévárna Josefa Čady**, zaměřená na strojírenskou výrobu čerpadel, výrobu samočinných napajedel pro dobytek či chladírenských zařízení. Blaheta (2014) dále uvádí, že tyto podniky fungovaly po znárodnění zhruba do 60. let 20. století a poté zanikly.

Od 30. let 20. století se v Chrástu velmi rozvinula tradice broušení a leštění skla. V obci bylo založeno hned několik podniků. Jako první vznikla v r. 1927 **Kubečkova brusírna skla**, která se nacházela u železniční trati naproti areálu Suchý, Jouza a Čáp. Dnes v areálu bývalé brusírny sídlí zemědělské družstvo Červený Hrádek. V roce 1930 byla nedaleko nádraží založena **brusírna Märky & Jahl**. Podle Blahety (2014) byl podnik zrušen v roce 1940 z důvodu úspory elektřiny. V současné době se v těchto místech nachází podnik Karel Dvořák – Fermet. V prostorách bývalé cementárny byla v roce 1937 zřízena **brusírna Josefa Lacke a Františka Tokoše**. Poté, co se Fr. Tokoš osamostatnil a otevřel podnik v bývalém hamru, začaly se jeho výrobky vyvážet do USA, Mexika, Brazílie, Jižní Afriky, na Blízký východ i do Austrálie. Po znárodnění byla firma zrušena. Další brusírna (**ZNV Chrást, později OPMH Plzeň-sever**) byla založena až na podzim roku 1965. Do té doby se v obci nacházela pouze leštitrna skla. Místní výrobky byly velmi oblíbené nejen v České republice, ale i v zahraničí. Byly zde broušeny poháry třeba pro EX Plzeň nebo Plzeňský Prazdroj. Podnik fungoval až do července 1991, kdy všichni zaměstnanci dostali z důvodu privatizace výpověď. Místní sklárna fungovala až do dubna 1994, přestože se zde nájemci několikrát střídali, poté byla definitivně zrušena (Blaheta, 2014).

ZNV - zemský národní výbor

OPMH - Okresní podnik místního hospodářství

Obr. č. 21 - Významné průmyslové objekty v Chrástu, vzniklé ve 20. století

Zdroj: vlastní zpracování v programu ArcGIS (aplikace ArcMap); podkladová vrstva: ortofoto 2013 z Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního (2015d); vlastní zpracování dle Blaheta (2014)

Průmysl na přelomu 20. a 21. století až do současnosti

Situace na konci 20. století se na ekonomickém vývoji obce projevila zrušením několika podniků, popřípadě změnou zaměření výroby, ale i vznikem mnoha nových firem a rozkvětu živnostenského podnikání. V současné době v obci působí především podniky zaměřené na výrobu a zpracování železných či plastových součástek.

Významnou firmou, která vznikla v roce 1991 na pozemku bývalé prachárny, je společnost **ELIS-PLAST**, jejíž výrobní náplní je výroba a zpracování plastických hmot a plastových autodoplňků, včetně povlakování či laminace (Elis-Plast, 2013).

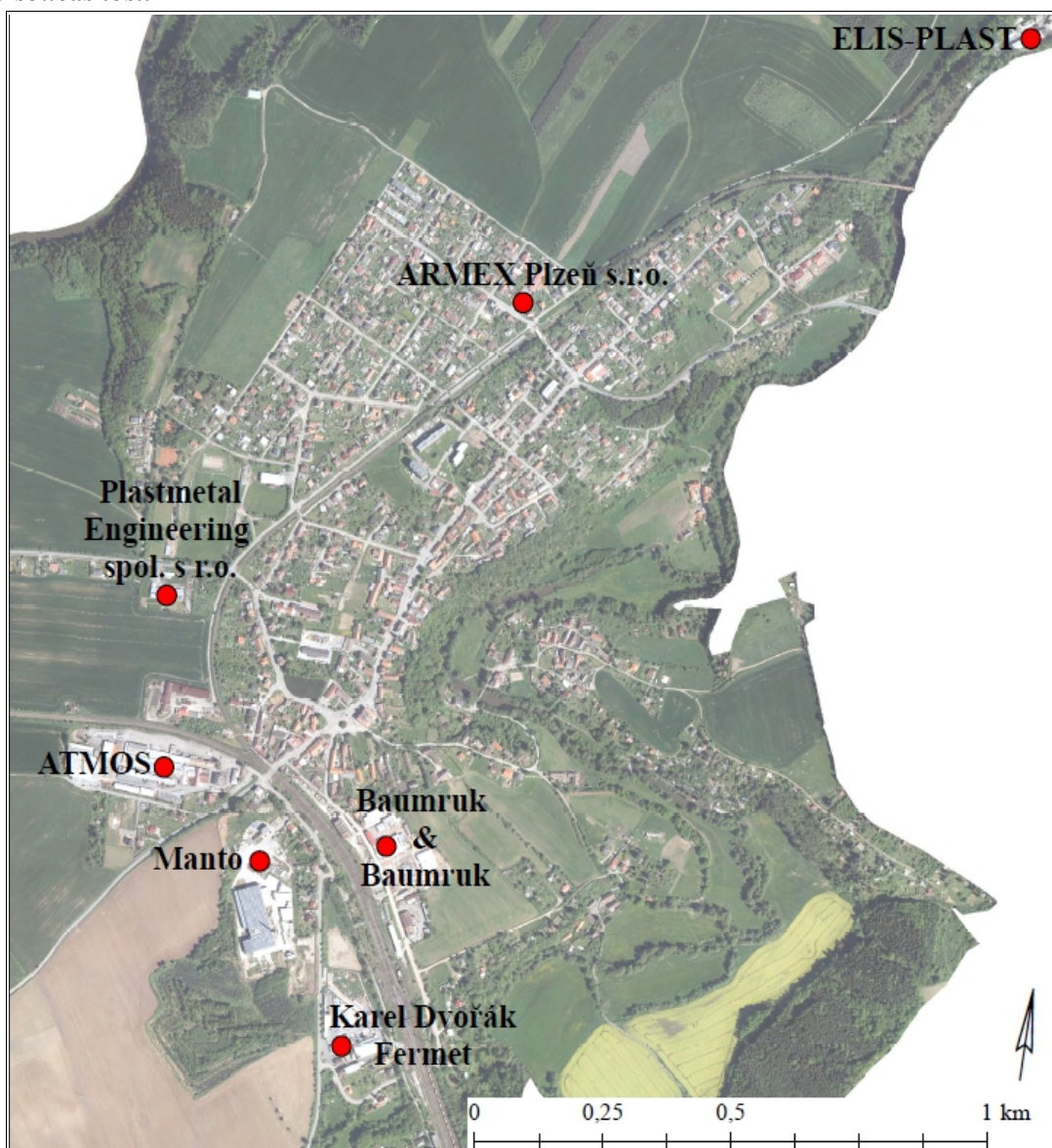
O rok později na druhém konci obce vznikla, v místě bývalé brusírny Märky & Jähl, společnost **Karel Dvořák – Fermet**. Tento podnik je v provozu do dnešní doby a zabývá se výkupem a zpracováním kabelů a barevných kovů, dále recyklací plastového odpadu a výrobou plastových regranulátorů (Fermet, 2016).

V části obce Vilov sídlí od roku 1993 firma **ARMEX Plzeň s.r.o.**, která je součástí společnosti ARMEX Děčín s.r.o.. Firma zajišťuje prodej armatur pro vodárenské a topenářské účely a také pro chemický a plynárenský průmysl (Armex Holding, a.s., 2016).

Roku 1997 byl v Chrástu založen další významný průmyslový objekt, firma **BAUMRUK & BAUMRUK**. Nachází se v areálu dřívější Slévárny Josefa Čady. Původně se jednalo o malou rodinnou společnost, která se po odkoupení výrobního areálu v Chrástu značně rozrostla. Specializuje se především na laserové zpracování plechů, obrábění a na výrobu částí stavebních a zemědělských strojů (Baumruk, 2016).

Po roce 2000 byly v obci založeny další dva větší podniky; a to firma Plastmetal Engineering spol. s.r.o., specializující se na provádění povrchové ochrany technickými plasty (Plastmetal, 2007), a druhým podnikem je firma **Manto**, která přeměnila areál bývalé cihelny na skladovací a parkovací prostory (Manto, 2016).

Obr. č. 22 - Významné průmyslové objekty v Chrástu, vzniklé od přelomu 20. a 21. století do současnosti

Zdroj: vlastní zpracování v programu ArcGIS (aplikace ArcMap); podkladová vrstva: ortofoto 2013 z Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního (2015d); vlastní zpracování dle Plastmetal (2007), ELIS-PLAST (2013), ATMOS (2014), Fermet (2015), ARMEX (2016), BAUMRUK & BAUMRUK (2005-2016) a Manto (2016)

Obchod a živnosti od 18. století do současnosti

Rozvoj živností a obchodu začal v Chrástu koncem 18. století, kdy se kromě hutních dělníků, sedláků a rolníků ve vsi objevují i první řemeslníci. Podle dochovaných údajů zde v roce 1770 byli 2 krejčí, švec, zedník, 2 tesaři a 3 uhlíři. Přelom 19. a 20. století, zejména pak období před první světovou válkou, byl ve znamení velkého rozkvětu obchodu. V té době bychom v obci našli 4 hostince, 1 nádražní restauraci a 7 obchodů se smíšeným zbožím. O tom, jak bylo pestré složení obyvatelstva z pohledu

řemesel a povolání, svědčí informace ve sčítacích listinách (viz CD) či grafy č. 9-11. V meziválečném období vzniklo obci mnoho obchodů, zajišťující základní občanskou vybavenost. Například roku 1918 zde vznikla filiálka Západočeského konzumního družstva v Plzni, později i filiálka Občansko-konzumního družstva v Plzni. Od roku 1931 zde působila pobočka firmy Baťa, dále firma Kodet s prodejnou látek a prádla. V obci měl sídlo i peněžní ústav Spořitelní a záložní spolek pro Chrást. Tehdy už v Chrástu fungovala také drogerie, lékárna, papírnictví, stavebniny a benzinová stanice (Blaheta, Kotorová 1992). Po roce 1991 se obchody začaly vracet do rukou původních vlastníků, řada z nich je však pronajímána nebo byla dokonce zrušena.

V současné době patří Chrást z hlediska občanské vybavenosti k dobře vybaveným obcím střední velikosti. V obci najdeme mateřskou, základní i základní uměleckou školu. Všechny tyto budovy prošly v nedávné době celkovou rekonstrukcí. Pro občany je k dispozici zdravotní středisko, které zahrnuje dětské oddělení, oddělení praktického lékaře, dvě zubní ordinace, lékárnu, gynekologii a ordinace interního lékaře. V roce 2003 byl v obci postaven také dům s pečovatelskou službou. Kromě těchto zařízení se v Chrástu nachází i sportovní areál, místní knihovna s informačním centrem, fara Církve československé evangelické, pošta, benzinová pumpa, požární stanice i policejní služebna. V obci působí celá řada drobných živnostníků, které poskytují služby různého druhu, např. sklenářství, truhlářství, stavebniny, několik autoservisů, finanční poradenství, krejčovství, zahradnictví, masáže, kadeřnictví či kosmetika. Maloobchod je v obci zastoupen prodejny s různým sortimentem: k dispozici je několik prodejen potravin, drogerie, spotřebního zboží atd. Našli bychom zde také 4 restaurační zařízení a 4 pivnice (Obec Chrást, 2007, 2015).

V Chrástu působí několik zájmových organizací a spolků. Mezi ty nejvýznamnější patří TJ Spartak Chrást, FC Spartak Chrást, Myslivecké sdružení, Český rybářský svaz, Český svaz žen a Cyklistický klub Sport Beran. Řada těchto spolků se každoročně podílí na organizaci mnoha kulturních a sportovních akcí (Obec Chrást, 2015).

Z hlediska technické infrastruktury obec disponuje třemi čistírnami odpadních vod, velká část obce má plynovou i vodovodní přípojku (Obec Chrást, 2015). V jihozápadní části katastrálního území je situována rozvodna elektrické energie, která zásobuje transformy Plzeň-město, Plzeň-sever a Křimice (Magistrát města Plzně, 2016).

ZÁVĚR A DISKUZE

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo zhodnocení vývoje, kterým sídlo Chrást prošlo od konce 19. století do současnosti. Vyhodnocení probíhalo na základě výsledků ze stanovených dílčích cílů.

Prvním dílčím cílem bylo obecné zhodnocení vývoje počtu obyvatel v letech 1869-2011. Bylo zjištěno, že počet obyvatel Chrástu měl až do roku 1930 rostoucí tendenci, k čemuž přispěl především rychlý hospodářský rozvoj obce a vznik místních průmyslových podniků. Průběh druhé světové války se do počtu obyvatel promítl jeho snížením. Naopak při sčítání v roce 1961 byl již zaznamenán opětovný růst. Následující období až do roku 2001 se vyznačuje rovnoměrným poklesem počtu obyvatel, způsobeným migračním i přirozeným úbytkem obyvatel. Od roku 2001 se počet obyvatel začal opět zvyšovat, především v důsledku vysokého migračního přírůstku.

Ve struktuře obyvatel Chrástu došlo ve sledovaném období k podstatným změnám. Věková struktura obyvatel sídla se do roku 1921 vyznačovala převažujícím zastoupením dětské složky nad složkou postproduktivní. Zatímco dětská složka tvořila 30-40% celkové populace Chrástu, osoby nad 65+ let se na celkovém počtu podílely pouze 5-6%. Od roku 1970 se však situace mění a osoby starších 65 let mají převahu na předproduktivní. Tento stav trvá od roku 1970 až do posledního sčítání 2011, výjimkou je rok 1991, kdy se rodilo více dětí a dětská složka získala převahu.

Z pohledu národnostní struktury nedošlo k výrazným změnám. Podíl obyvatel s českou národností se od počátku sledovaného období pohybuje mezi 95-100%. Odchylkou je rok 2011, kdy se k české národnosti přihlásilo jen 68,6%. Tento dramatický pokles však můžeme opodstatnit velkým nárůstem osob, které svoji národnost neuvádějí. Kromě české národnosti se v průběhu let objevují menšiny zejména slovenské, ukrajinské a vietnamské národnosti.

Zásadní změnou prošla vzdělanostní struktura obyvatelstva. Během období 1970-2011 byl zaznamenán pokles obyvatel se základním vzděláním ze 48,6% (1970) na pouhých 14,7% (2011). Naopak došlo k rapidnímu nárůstu osob se středoškolským a vysokoškolským vzděláním. Počet osob s dokončenou maturitou stoupl o 16,6% a podíl osob s vysokoškolským vzděláním vzrostl z původních 2,1% na 11%.

Výrazné změny doznala také náboženská struktura. Zatímco v roce 1880 a 1900 můžeme sledovat více než 99% dominanci osob hlásících se k církvi římskokatolické,

v roce 1921 je tento počet snížil a pouhých 36%. Od tohoto sčítání lze pozorovat nárůst počtu osob bez vyznání a osob s nezjištěným náboženstvím a také velký pokles osob hlásících se k určité církvi.

V ekonomické struktuře obyvatel můžeme ve sledovaném období 1970-2011 rozpoznat trend růstu počtu nezaměstnaných. Přestože v roce 1970 nebyla zaznamenána žádná osoba bez zaměstnání, v roce 2011 se nezaměstnaní podíleli již 5,9% na celkovém počtu EAO. Změnil se také počet zaměstnaných v jednotlivých sektorech národního hospodářství. Mezi lety 1880-2011 se výrazně snížila zaměstnanost v priméru. Počet zaměstnaných v sekundéru se do zvyšoval až do roku 1980, poté získaly dominantní postavení další odvětví – tedy terciární a kvartérní sektor.

Počet domů v letech 1869 až 2011 stabilně rostl. K největšímu nárůstu došlo mezi roky 1921-1930 v době velkého rozkvětu sídla. Z podrobné analýzy domovního fondu v období 1970-2011 vyplývá, že se dominantní postavení v Chrástu mají rodinné domy, jejichž počet se rovnoměrně zvyšuje. Stejně tak i bytové domy zaznamenaly v roce 2011 nárůst. U ostatních domů je situace odlišná, neboť jejich množství se od roku 1970 stále snižuje.

Z analýzy urbanistického vývoje vyplývá, že Chrást prošel od svého vzniku rozsáhlých vývojových procesem. Až do poloviny 18. století se jednalo o malou ves s přibližně desítkou dvorců. Otevření místních hamrů přineslo stavitelský i populační boom a s rozvojem dalšího průmyslu a obchodu se sídlo začalo prostorově rozšiřovat. K největšímu rozrůstání došlo v období od počátku do zhruba poloviny 20. století, kdy vznikly důležité části dnešní obce, tvořené především rodinnými domy. V 60. až 80. letech došlo k rozkvětu rekreace a podél řeky vznikla rozsáhlá rekreační osada. V těchto letech se navíc zlepšila i občanská vybavenost – byla postavena mateřská škola, zdravotní středisko a další veřejné budovy.

Jak se již zmiňuje výše, důležitý hospodářský rozvoj Chrástu započal s otevřením místních hamrů v polovině 18. století. Od té doby zde vznikala řada důležitých podniků nejrůznějšího zaměření, které nabízí pracovní příležitosti pro místní občany. V současné době je většina velkých průmyslových podniků zaměřena na výrobu či zpracování kovových a plastových materiálů. Chrást je také místem, kde se velmi rozvíjí podnikatelská činnost a občané tak mají možnost využít nepřeberného množství služeb místních živnostníků.

Dalším důležitým cílem práce bylo rozhodnout, zda je možné na základě získaných poznatků z četby odborné literatury najít na vývojových znacích Chrástu určité rysy suburbanizačního procesu.

Čermák (2005) a Kopp, Novotná, Matušková (2013) uvádí, že v okolí Plzně i dalších velkých měst v České republice jsou projevy suburbanizace nejvíce viditelné až po roce 2000. Zatímco Kalista (2014) a stejně tak i Šefčíková (2014) potvrzují ve svých pracích viditelnou změnu ve struktuře obyvatel již v roce 2001, v případě Chrástu je změna viditelná až při sčítání v roce 2011. Při tomto sčítání byl již zaznamenán viditelný nárůst počtu obyvatel způsobený migračním přírůstkem a došlo k nárůstu osob ve věku 30-39 let a děti do 4 let věku, což je zřejmé z věkové pyramidy. Tím se potvrzují tvrzení Puldové a Jichové (2010), které říkají, že novými rezidenty suburbánních obcí jsou nejčastěji mladé rodiny s dětmi, a zároveň se zpravidla jedná o lidi s vyšší úrovní vzdělání. Nárůst počtu osob s vyšším a vysokoškolským vzděláním potvrdili ve svých pracích i Šefčíková (2014), Kalista (2014) a Sedláček (2014).

Jak uvádí Sýkora (2002), suburbanizace se projevuje jak v komerční, tak rezidenční formě, což se rovněž projevilo i zástavbě Chrástu. Z analýzy urbanistického vývoje bylo zjištěno, že výstavba nových domů v Chrástu po roce 2000 nebyla až tak dramatická. Nové domy vznikaly pouze na volných pozemcích v původní zástavbě. Sýkora (2002) i Šilhánková (2013) k tomu dodávají, že i tento typ výstavby se považuje za suburbanizaci. Chrást se zároveň nachází v poměrně dobrém dosahu dálnice D5, což podmínilo vznik a rozvoj místních průmyslových objektů.

Naopak se nepotvrdilo tvrzení Hniličky (2012), který říká, že v suburbánních obcích většinou chybí základní občanská vybavenost a základní infrastruktura. Naopak Baše a Cílek (2006) konstatují, že při hustotě nad 100 obyvatel/h mohou již fungovat obchody, pošta či restaurace. V případě Chrástu je občanská vybavenost a infrastruktura na velmi dobré úrovni. S tím souvisí tvrzení Sýkory (2002, 2003) a Hniličky (2013), kteří zmiňují závislost obyvatel suburbánních zón na automobilech, což se u Chrástu nepotvrdilo, neboť dopravní spojení zajišťují i městské a státní autobusové linky a železnice.

V závěru můžeme konstatovat, že na příkladu Chrástu jsou viditelné pouze některé znaky suburbanizačního procesu. Je možné, že v následujících letech se díky rozsáhlé plánované výstavbě rodinných domů tato situace změní.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ANDERLE, J. 2008. *Plzeňsko: příroda, historie, život*. Praha: Baset, 879 s. ISBN 978-807-3401-009.

ArcČR 500. 2014. [databáze]. Ver. 3.2. Praha: ArcData Praha, ZÚ, ČSÚ.

Archiv města Plzně. 1880. Sčítání lidu. Fond Okresní úřad Plzeň, inv. č. 2033.

Archiv města Plzně. 1900. Sčítání lidu. Fond Okresní úřad Plzeň, inv. č. 2222.

Archivní mapy. © 2011. *Český úřad zeměměřický a katastrální*. [online]. [cit. 2015-11-26]. Dostupné z:

ARMEX Plzeň, s.r.o. © 2016. *ARMEX Holding, a.s.*. [online]. [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: <http://word.armex.cz/armatury/armatury-armex-plzen-s-r-o/>

Atmos Chrást. © 2014. [online]. [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: <http://www.atmos-chrast.cz/?lg=CZ>

BAŠE, M. 2006. *Sídla a stavby na venkově*. 1. vyd. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT. 80 s. ISBN 80-01-03390-2.

BAŠE, M. a CÍLEK, V. 2006. *Krajina domova v době rozpadu města a přeměny venkova*. Veřejná správa Praha: Ministerstvo vnitra ČR. č. 19, s. 1-18. ISBN 0027-8009.

BAŠOVSKÝ, O. a MLÁDEK, J. 1985. *Geografie obyvatelstva a sídel*. Bratislava : Univerzita Karlova. 223 s.

BAUER, P. 2012. *Doly Kristiánov v Plzni-Božkově a Svatý Vít v Chrástu u Plzně: Archeologický příspěvek k počátkům chemického průmyslu v západních Čechách*. Bakalářská práce. Plzeň. Západočeská univerzita. Fakulta filozofická. Katedra archeologie. Vedoucí práce Karel NOVÁČEK.

BAUMRUK & BAUMRUK s.r.o. © 2005-2016. [online]. [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: <http://www.baumruk.eu/>

BĚLOHLÁVEK, M., PÍSECKÝ, K. a VAINAR, V. 1988. *125 let trati Chrást – Stupno – Radnice*. Chrást u Plzně: Závodní výbor Revolučního odborového hnutí. 30 s.

BLAHETA, Z. 2006. *Sto let školní budovy v Chrástu u Plzně*. Obecní úřad Chrást u Plzně. 56 s.

BLAHETA, Z. 2008. 95 let od vypuknutí I. Světové války. Události v Chrástu i ve světě 1914-1918. 25 s.

BLAHETA, Z. 2014. *Chrást: ze zápisníku kronikáře*. Vydání první. 148 s. ISBN 978-80-260-6067-3.

BLAHETA, Z. a KOTOROVÁ, H. 1992. *750 let obce Chrástu u Plzně: 1242 - 1992*. Chrást u Plzně: Obecní úřad. 64 s.

CÍLEK, V. a BAŠE, M. 2005. *Suburbanizace pražského okolí: dopady na sociální prostředí a krajinu*. [online]. [cit. 2015-09-10]. Dostupné z: http://www.vizezasova.cz/images/suburbanizace_1.pdf

Cyklomapa Plzně. 2015. [online]. [cit. 2015-10-30]. Dostupné z: <http://cyklomapa.plzne.cz/#>

ČERMÁK, Z. 2005. Migrace a suburbanizační procesy v České republice. *Demografie*. Praha: Český statistický úřad, 47, s. 169-176. ISSN 0011-8265.

České dráhy, a.s. 2010. [online]. [cit. 2016-01-13]. Dostupné z: <http://www.cd.cz/mapa/>

Český hydrometeorologický ústav. 2015. Historická data. [online]. [cit. 2015-11-21]. Dostupné z: <http://portal.chmi.cz/historicka-data/pocasi/zakladni-informace>

Český statistický úřad. 1972. Databáze se Sčítání lidu, domů a bytů k 1. 12. 1970. [elektronická pošta]. Praha. [cit. 2016-02-08].

Český statistický úřad. 1983. Databáze ze Sčítání lidu, domů a bytů 1980. [elektronická pošta]. Praha. [cit. 2016-02-08].

Český statistický úřad. 1993. Databáze ze Sčítání lidu, domů a bytů 1991. [elektronická pošta]. Praha. [cit. 2016-02-08].

Český statistický úřad. 2003a. Databáze ze Sčítání lidu, domů a bytů 2001. [elektronická pošta]. Praha. [cit. 2016-02-08].

Český statistický úřadu. 2003b. *Sčítání lidu, domů a bytů k 1.3.2001*. Praha: ČSÚ. 425 s. ISBN 80-7223-989-9

Český statistický úřad. 2003c. *Ekonomická aktivita obyvatelstva – 2001*. [online]. 31.12.2003 [cit. 2015-10-18]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ekonomicka-aktivita-obyvatelstva-2001-2xolmf0veo>

Český statistický úřad. 2003d. *Ekonomická aktivita obyvatelstva – 2001*. [online]. 31.12.2003 [cit. 2015-10-18]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/4115-03--1__metodicke_vymezeni_zakladnich_ukazatelu_ekonomicke_aktivity

Český statistický úřad. 2012. Charakteristika okresu Plzeň-město. [online]. 15.02.2012 [cit. 2015-11-16]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xp/charakteristika_okresu_plzen_mesto

Český statistický úřad. 2013. *Základní informace o vybraných územních celcích podle SLDB - ČR, kraje, okresy, správní obvody ORP a obce (včetně městských částí územně členěných statutárních měst) – 2011*. [online]. 15.03.2013 [cit. 2016-02-08]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zakladni-informace-o-vybranych-uzemnich-celcich-podle-sldb-2011-cr-kraje-okresy-spravni-obvody-orp-a-obce-vcetne-mestskych-casti-uzemne-clenenyh-statutarnich-mest-2011-dml5agynjw>

Český statistický úřad. 2015a. *Historie sčítání*. [online]. 13.01.2015 [cit. 2015-11-23]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/sldb/historie_scitani

Český statistický úřad. 2015b. *Sčítací formuláře*. [online]. 10.03.2015 [cit. 2015-11-23]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/sldb/scitaci_formulare

Český statistický úřad. 2015c. *Veřejná databáze*. [online]. [cit. 2015-11-26]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/>

Český statistický úřad. 2015d. *Historický lexikon obcí České republiky – 1869-2011*. [online]. 22.03.2016 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/historicky-lexikon-obci-1869-az-2015>

Český statistický úřad. 2015e. *Demografický obraz zemí Koruny české za první světové války v publikaci ČSÚ*. [online]. 12.01.2015 [cit. 2016-01-06]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/demograficky_obraz_zemi_koruny_ceske_za_prvni_svetove_valky_v_publicaci_csu

Český statistický úřad. 2015f. *Databáze demografických údajů za obce ČR*. [online]. 03.08.2015 [cit. 2016-01-08]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demograficky-udaju-za-obce-cr>

Český úřad zeměměřičský a katastrální. 2015a. Prohlížeč služba WMS – ZABAGED. [online]. [cit. 2015-10-30]. Dostupné z: http://geoportal.cuzk.cz/WMS_ZABAGED_PUB/WMSservice.aspx

Český úřad zeměměřičský a katastrální. 2015b. *Archiválie. Císařské povinné otisky stabilního katastru – Čechy*. [elektronická pošta] Praha. [cit. 2015-07-28].

Český úřad zeměměřičský a katastrální. 2015c. Prohlížeč služba WMS – ortofoto 2001. [online]. [cit. 2015-12-27]. Dostupné z: http://geoportal.cuzk.cz/WMS_ORTOFOTO_ARCHIV/WMSservice.aspx

Český úřad zeměměřičský a katastrální. 2015d. Prohlížeč služba WMS – ortofoto 2013. [online]. [cit. 2015-12-27]. Dostupné z: http://geoportal.cuzk.cz/WMS_ORTOFOTO_PUB/WMSservice.aspx

Český úřad zeměměřičský a katastrální. 2015e. Prohlížeč služba WMS-ZM10-P. [online]. [cit. 2015-12-27]. Dostupné z: <http://geoportal.cuzk.cz/geoprohlizec/?wmcid=486>

ČSAD Plzeň. 2016. *Jízdní řády*. [online]. [cit. 2016-01-13]. Dostupné z: http://www.csadplzen.cz/?ob=jizdnirady&ls1=menu_jizdnirady

Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 1. 12. 1970. Elektronická databáze dat, Český statistický úřad.

Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 1. 11. 1980. Elektronická databáze dat, Český statistický úřad.

Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 3. 3. 1991. Elektronická databáze dat, Český statistický úřad.

DEMEK, J. 1987. *Hory a nížiny: zeměpisný lexikon ČSR*. 1. vyd. Praha: Academia. 584 s.

ELIS-PLAST s.r.o. © 2013. [online]. [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: <http://www.elisplast.cz/>

Fermet. 2015. [online]. [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: <http://www.fermet.cz/>

Fotohistorie. 2009. [online]. 14. 10. 2009. [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: <http://www.fotohistorie.cz/Plzensky/Plzen-mesto/Chrast/Default.aspx>

GALČANOVÁ, L. a VACKOVÁ, B. 2008. Rezidenční suburbanizace v postkomunistické České republice, její kořeny, tradice a současnost - Případová studie brněnských suburbií. *IVRIS Papers*. 8(2), s. 5-23. ISSN 1803-0343.

Geoportál Plzeňského kraje. 2015. Prohlížečská služba WMS – ortofoto 1956 a 1998. [online]. [cit. 2015-12-27]. Dostupné z: <http://mapy.kr-plzensky.cz/arcgis/services/PODKLAD/ortofoto2013/MapServer/WMSServer?>

GREMLICA, T. 2002. Neuspořádaný, neregulovaný a z dlouhodobého hlediska neudržitelný růst městských aglomerací. In: Sýkora, L.(ed.). *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky*. Ústav pro ekopolitiku, Praha. s. 21-38. ISBN 80-901914-9-5.

HNILIČKA, P. 2012. *Sídelní kaše: otázky k suburbánní výstavbě kolonií rodinných domů: urbanismus do kapsy*. 2. dopl. vyd. Brno: Host. 207 s. ISBN 978-80-7294-592-4.

CHAMPION, Tony. 2001. Urbanization, suburbanization, counterurbanization and reurbanization. *Handbook of urban studies*. 1st pub. London: SAGE Publications. s. 143-162. ISBN 0-8039-7695-X.

CHUDÁČEK, V. 1928. *Hrad Věžka, tvrz Chrást a osada*. Plzeň: L. Lábek (Grafické závody). 34 s.

CHUMAN, T. a ROMPORTL, D. 2011. Suburbanizace a její vliv na přírodní prostředí. *Geografické rozhledy*. 20(3), s. 22-23.

KALISTA, J. 2014. *Vývoj a přeměna sídla Černice v suburbánní zónu města Plzně*. Bakalářská práce. Plzeň. Západočeská univerzita. Fakulta pedagogická. Centrum biologie, geověd a envigogiky. Vedoucí práce Marie NOVOTNÁ.

KESTŘÁNEK, J. a VLČEK, V. (ed.). 1984. *Vodní toky a nádrže: Zeměpisný lexikon ČSR*. 1. vyd. Praha: Academia. 315 s.

KOPP, J., NOVOTNÁ, M. a MATUŠKOVÁ, A. 2013. Rezidenční suburbanizace v plzeňském městském regionu v krajinně-ekologickém kontextu. In: *Sub urbs: krajina, sídla a lidé*. Praha : Academia. s. 150-174. ISBN: 978-80-200-2226-4.

KOSTELECKÝ, T. 2005. *Political behavior in metropolitan areas in the Czech Republic between 1990 and 2002 - patterns, trends, and the relation to suburbanization and its socio-spatial patterns*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky. 104 s. ISBN 80-733-0073-7.

KPZ Beroun. 2004. *Dokumentace dle § 8 v rozsahu přílohy č. 4 zákona č. 100/2001 Sb. o posuzování vlivů stavby na životní prostředí pro stavbu Tunel Ejpovice*. 8/2004.

KRIST, M. 2010. *Příběh továrny: Factory story*. 1. vyd. Plzeň: Miloslav Krist. 88 s. ISBN 978-80-904364-1-1.

MACEŠKOVÁ, M. a OUŘEDNÍČEK, M. 2008. Dopad suburbanizace na daňové příjmy obcí. *Obec a finance*. **13**(1), s. 28-29. ISSN 1211-4189.

Magistrát města Plzně. © 2016. Odbor správy infrastruktury. Elektrická energie. [online]. [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <http://energetika.plzen.eu/energetika-ve-meste/elektricka-energie/elektricka-energie.aspx>

MAIER, K. 2002. Právní nástroje a reálné možnosti ovlivnit suburbanizaci. In: Sýkora, L. (ed.). *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky*. Ústav pro ekopolitiku, Praha. s. 183-191. ISBN 80-901914-9-5.

MAJEROVÁ, V. 2001. *Český venkov 2001: instituce*. 1. vyd. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, Provozně ekonomická fakulta ve vydavatelství Credit. sv. 1. 207 s. ISBN 80-213-0863-X.

MAJEROVÁ, V. 2005. Venkov očima sociologa. In: *Venkov: jeho proměny a územní plánování: sborník ze semináře, Telč 21.-22.4.2005*. 1. vyd. Brno: Ústav územního rozvoje. s. 2-3.

Malá československá encyklopedie. 1986. sv. 5. Praha: Academia. 989 s.

Manto. © 2016. [online]. [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: <http://www.manto.cz/>

MAREŠ, J. a NOVÁK, J. 2013. Měření rozsahu, prostorových vzorců a vývojové dynamiky suburbanizace. In: Ouředníček, M., Špačková, P. & Novák, J. (eds.). *Sub Urbs: krajina, sídla a lidé*. Academia, Praha. s. 289-308. ISBN 978-80-200-2226-4.

MARYÁŠ, J. a VYSTOUPIL, J. 2004. *Ekonomická geografie*. Distanční studijní opora. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita. 71 s.

MÜLLER, J. 2005. *Venkov očima geografa*. In: *Venkov: jeho proměny a územní plánování: sborník ze semináře*, Telč 21.-22.4.2005. 1. vyd. Brno: Ústav územního rozvoje. s. 4-11.

Nahlížení do katastru nemovitostí. 2015. Český úřad zeměměřičský a katastrální. [online]. [cit. 2015-12-28]. Dostupné z: <http://sgi.nahlizenidokn.cuzk.cz/marushka/default.aspx?themeid=3&&MarQueryId=6D2BCEB5&MarQParam0=653781&MarQParamCount=1&MarWindowName=Marushka>

Národní archiv leteckých měřičských snímků. 2015. Letecký měřičský snímek Chrást u Plzně. [online]. 1.7.1938. [cit. 2015-12-27]. Dostupné z: http://lms.cuzk.cz/lms/lms_query_05.php?coordinates=-813400+-1065900&where_list_datum=&where_list_nazev_ku=Chr%C3%A1st+u+Plzn%C4%9B&where_list_nazev_lau1=&where_list_dist=0

Národní geoportál INSPIRE. 2015a. Mapy. [online]. [cit. 2015-10-30]. Dostupné z: <http://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

Národní geoportál INSPIRE. 2015b. WMS služby. [online]. [cit. 2015-10-30]. Dostupné z: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/wms/>

NESVADBOVÁ, J. a SOFRON, J. 2007. *Vegetace a flóra katastru obce Chrástu*. Plzeň: Západočeské muzeum. 69 s. ISBN 9788072470525.

Numismatika Zlatá Koruna. © 2013-2014. [online]. [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: <http://www.zlatakorunacz.cz/eshop/chrast-u-plzne>

Obec Chrást. 2007. Územní plán Chrást. [online]. [cit. 2016-01-12]. Dostupné z: <http://www.obecchrast.cz/soubory/up-text.pdf>

Obec Chrást. 2013. [online]. 29.11.2013. [cit. 2016-02-13]. Dostupné z: <http://www.obecchrast.cz/pamatky-zajimavosti-v-obci-i-okoli>

Obec Chrást. 2015. [online]. [cit. 2015-11-16]. Dostupné z: <http://www.obecchrast.cz/>

Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. 1896. 10. díl. V Praze: J. Otto. s. 808.

OUŘEDNÍČEK, M. 2000. Teorie stádií vývoje měst a diferenciální urbanizace. *Geografie: Sborník České geografické společnosti*, **105**(4), s. 361-369. ISSN 1212-0014.

OUŘEDNÍČEK, M. 2002. Suburbanizace v kontextu urbanizačního procesu. In: Sýkora, L. (ed.). *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky*. Ústav pro ekopolitiku, Praha. s. 39-54. ISBN 80-901914-9-5.

OUŘEDNÍČEK, M. 2003. Suburbanizace Prahy. *Sociologický časopis*, **39**(2), s. 235-253. ISSN 0038-0288.

OUŘEDNÍČEK, M. 2007. Differential Suburban Development in the Prague Urban Region. *Geografiska Annaler: Human Geography*, **89B**(2), s. 111 - 125. ISSN 0435-3684.

OUŘEDNÍČEK, M. 2013. Výzkum suburbanizace v České republice: současné tendence vývoje a možné aplikace. In: Ouředníček, M., Špačková, P. & Novák, J. (eds.). *Sub Urbs: krajina, sídla a lidé*. Academia, Praha. s. 61-80. ISBN 978-80-200-2226-4.

OUŘEDNÍČEK, M., POSOVÁ, D. 2006. Suburbánní bydlení v Pražském městském regionu: etapy vývoje a prostorové rozmístění. In: Ouředníček, M. ed.: *Sociální geografie Pražského městského regionu*. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha. s. 96-113. ISBN 80-86561-94-1.

OUŘEDNÍČEK, M. a kol. 2008. *Suburbanizace.cz*. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje a Urbánní a regionální laboratoř, Praha. 96 s.

OUŘEDNÍČEK, M. a ŠPAČKOVÁ, P. 2013. Teoretické přístupy a současná témata výzkumu suburbanizace. In: Ouředníček, M., Špačková, P. & Novák, J. (eds.). *Sub Urbs: krajina, sídla a lidé*. Academia, Praha. s. 13-36. ISBN 978-80-200-2226-4.

OUŘEDNÍČEK, M., TEMELOVÁ, J. a POSPÍŠILOVÁ, L. 2011. *Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky*. Praha, Nakladatelství Karolinum. 137 s. ISBN 978-80-246-1889-0.

OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P. a NOVÁK, J. 2013. *Sub urbs: krajina, sídla a lidé*. 1. vyd. Praha: Academia. 338 s. ISBN 978-80-200-2226-4.

PAVLÍK, Z., RYCHTAŘÍKOVÁ J. a ŠUBRTOVÁ A. 1986. *Základy demografie*. 1. vyd. Praha: Academia. 736 s.

PERGL, O. a NOVÁK, J. 2010. *Dopravní chování obyvatel suburbií - případová studie Jesenice*. [online]. [cit. 2015-09-06]. Dostupné na WWW: http://www.suburbanizace.cz/analyzy/3_Pergl,_O.,_Novak,_J._%282010%29_Dopravni_chovani_obyvatel_suburbii_pripadova_studie_Jesenice.pdf

PERLÍN, R. 1999. Venkov, typologie venkovského prostoru. In: Malý, F. a Viktoriová, B. *Česká etnoekologie: etnoekologické semináře v Liběchově*. 1. vyd. Praha: Cargo Publishers. s. 87-106. ISBN 9788023849325.

PERLÍN, R. 2002. Nízkopodlažní výstavba v územních plánech obcí v zázemí Prahy. In: Sýkora, L. (ed.). *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky*. Ústav pro ekopolitiku, Praha. 141 s. ISBN 80-901914-9-5.

PEŠTA, J. 2000. Několik poznámek ke studiu půdorysné struktury venkovských sídel na území Čech. *Průzkumy památek*, 7(1), s. 153-168.

Plzeňské městské dopravní podniky, a.s.. 2011. *Dlouhodobé zastávkové jízdní řády*. [online]. [cit. 2016-01-13]. Dostupné z: <http://jizdnirady.pmdp.cz/LinesList.aspx>

Postavení venkova v Plzeňském kraji. 2009. Plzeň: Český statistický úřad. 147 s. ISBN 978-80-250-1936-8.

PTÁČEK, P. 1997. Suburbanizační proces v zázemí Prahy v 1. polovině 90. let. *Územní plánování a urbanismus*, 1–2/1997, s. 13-15.

PUCHER, J. 2002. Suburbanizace příměstských oblastí a doprava: mezinárodní srovnání. In: Sýkora, L. (ed.). *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky*. Ústav pro ekopolitiku, Praha. s. 101-121. ISBN 80-901914-9-5.

PULDOVÁ, P. a JÍCHOVÁ, J. 2010. Důsledky procesu suburbanizace pro sociální a demografickou strukturu obyvatel suburbií. *Geografické rozhledy*, 20(3), s. 24-25.

PULDOVÁ, P. a NOVÁK, J. 2008. *Suburbanizace a sociální prostředí*. In: *Suburbanizace.cz*. Univerzita Karlova v Praze, Praha. s. 40-50.

Ředitelství silnic a dálnic. 2015. *Geoportál JSDI – WMS služba*. [online]. [cit. 2015-10-30]. Dostupné z: http://geoportal.jsdi.cz/flexviewers/Silnicni_a_dalnicni_sit_CR/

Ředitelství silnic a dálnic. 2016. *Mapová aplikace*. [online]. [cit. 2016-01-13]. Dostupné z: <https://www.rsd.cz/wps/portal/web/mapa-projektu#/>

Sčítání lidu, domů a bytů 1970: Západočeský kraj: okres Plzeň-sever. 1973. Plzeň: Okresní oddělení Českého statistického úřadu. 143 s.

Správa železniční dopravní cesty. 2012. *Projekt stavby Modernizace železniční trati Rokycany-Plzeň*. [online]. [cit. 2015-12-31]. Dostupné z: http://www.szdc.cz/modernizace-drahy/prehled-staveb/program-ten-t/rokycany-plzen_cile.html

SCHOLZOVÁ, Lena. 1996. *Základy demografie*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita. 76 s. ISBN 80-7040-194-X.

SEDLÁČEK, P. 2014. *Vývoj vesnice Štěnovice od 19. století do současnosti*. Bakalářská práce. Plzeň. Západočeská univerzita. Fakulta ekonomická. Katedra geografie. Vedoucí práce Marie NOVOTNÁ.

STANILOV, K. a SÝKORA, L. 2014. *Confronting suburbanization: urban decentralization in postsocialist Central and Eastern Europe*. 360 s. ISBN 978-140-5185-479.

Staré pohledy. 2016. [online]. [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: <http://www.starepohledy.cz/index.php?action=ShowImages&id=306099>

Statistický lexikon obcí ČSSR 1982: podle správního rozdělení k 1. lednu 1982 a výsledků sčítání lidu a bytů k 1. listopadu 1980. 1984. 1. díl. Praha: Federální statistický úřad. 1011 s.

Statistický lexikon obcí České republiky 1992 : Podle správního rozdělení k 31. prosinci 1992 a výsledků sčítání lidu, domů a bytů ke 3. březnu 1991. 1994. Praha: Český statistický úřad. 895 s. ISBN 80-7049-096-9.

Státní oblastní archiv v Plzni – pracoviště Klášter. 1921. Sčítání lidu. Inv. č. 281.

SUCHOPÁROVÁ, L. 2005. *Vývoj českého venkova po roce 1989*. Diplomová práce. Praha. Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta. Katedra občanské výchovy a filosofie. Vedoucí práce Radomír HAVLÍK.

SÝKORA, L. 2002. Suburbanizace a její důsledky: výzva pro výzkum, usměrňování rozvoje území a společenskou angažovanost. In: Sýkora L. (ed.). *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky*. Ústav pro ekopolitiku, Praha. s. 9-19. ISBN 80-901914-9-5.

SÝKORA, L. 2003. Suburbanizace a její společenské důsledky. *Sociologický časopis*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, **39**(2), s. 217-233. ISSN 0038-0288.

SÝKORA, L. & POSOVÁ, D. 2011. Formy urbanizace: Kritické zhodnocení modelu stádií vývoje měst a návrh alternativní metody klasifikace forem urbanizace. *Geografie*, **116**(1), s. 1-22.

SÝKORA, L., OUŘEDNÍČEK, M. 2007. Sprawling post-communist metropolis: commercial and residential suburbanisation in Prague and Brno, the Czech Republic In: Razin, E., Dijst, M., Vázquez, C. (eds.): *Employment Deconcentration in European Metropolitan Areas: Market Forces versus Planning Regulations*. Dordrecht, Springer. pp 209-233. ISBN 978-1-4020-5761-8.

ŠEFČÍKOVÁ, K. 2014. *Vývoj a přeměna sídla křimice v suburbánní zónu města Plzně*. Bakalářská práce. Západočeská univerzita. Fakulta pedagogická. Centrum biologie, geověd a envigogiky. Vedoucí práce Marie NOVOTNÁ.

ŠILHÁNKOVÁ, V. et. al. 2007. *Suburbanizace - hrozba fungování (malých) měst*. Civitas per Populi, Hradec Králové. 234 s. ISBN 978-80-903813-3-9.

ŠILHÁNKOVÁ, V. 2009. *Urbanizační procesy současného města: The urbanization processes in contemporary city: teze přednášky ke jmenování profesorkou v oboru*. Architektura. Brno: VUTIUM. 40 s. ISBN 978-80-214-3845-3.

ŠILHÁNKOVÁ, V. 2013. *Ekonomické a bezpečnostní dopady (sub)urbanizace*. 1. vyd. Hradec Králové: Civitas per Populi. 233 s. ISBN 978-80-87756-04-1.

ŠINDLER, P. 1999. *Urbanizační procesy v rozvojových zemích*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita. 74 s. ISBN 80-7042-778-7.

TOLASZ, R. 2007. *Atlas podnebí Česka: Climate atlas of Czechia*. 1. vyd. Praha: Český hydrometeorologický ústav. 255 s. ISBN 978-80-86690-26-1.

TOMÁŠEK, M. 1995. *Atlas půd České republiky*. 1. vyd. Praha: Český geologický ústav. 36 s. ISBN 80-7075-198-3.

TOMÁŠEK, M. 2000. *Půdy České republiky*. 2. vyd. Praha: Český geologický ústav. 67 s. ISBN 80-7075-403-6.

U.S. Census Bureau. 2015. *Urban and Rural Classification*. [online]. [cit. 2015-09-05]. Dostupné z: <https://www.census.gov/geo/reference/urban-rural.html>

Útvar koncepce a rozvoje města Plzně. 2015. *Greenway Plzeň-Chrást – sportovně rekreační trasa vedená po železničním tělese. Územní studie*. 11/2015.

VACKOVÁ, B. 2013. Idea bydlení za městem a koncept zahradního města. In: Ouředníček, M., Špačková, P. & Novák, J. (eds.). *Sub Urbs: krajina, sídla a lidé*. Academia, Praha. s. 37-60. ISBN 978-80-200-2226-4.

VOBECKÁ, J. a KOSTELECKÝ, T. (eds.). 2007. *Politické důsledky suburbanizace: analýza případových studií proměn politického chování a občanské participace ve vybraných suburbánních lokalitách Prahy a Brna*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 61 s. ISBN 978-80-7330-129-3.

VOTRUBEC, C. 1980. *Lidská sídla, jejich typy a rozmístění ve světě*. Praha: Academia. 393 s.

VRÁNA, O. 1950. *Základy sídelního zeměpisu*. 1. vyd. Praha: Přírodovědecké nakladatelství. 68 s.

Zákony pro lidi. 2015. [online]. [cit. 2015-09-05]. Dostupné z:
<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-128>

ZELINA, P. 2015. Modernizace trati Rokycany - Plzeň. *Stavebnictví*. Brno: EXPO
DATA spol. s r.o.. **15**(4). ISSN 1802-2030.

SEZNAM TABULEK, GRAFŮ A OBRÁZKŮ

Seznam tabulek

- Tab. č. 1 – Zařazení povolání v roce 1880 do sektorů národního hospodářství
- Tab. č. 2 – Zařazení povolání v roce 1900 do sektorů národního hospodářství
- Tab. č. 3 – Zařazení povolání v roce 1900 do sektorů národního hospodářství
- Tab. č. 4 – Údaje zjišťované při sčítání lidu v letech 1880-2011
- Tab. č. 5 – Reliéf katastrálního území Chrástu
- Tab. č. 6 – Průměrné srážky a teplota v Plzeňském kraji za období 2010-2014
- Tab. č. 7 – Vývoj využití krajiny na území obce Chrást v letech 1845-2011
- Tab. č. 8 – Věková struktura obyvatel Chrástu v letech 1880-2011
- Tab. č. 9 – Národnostní struktura obyvatelstva v letech 1880-2011
- Tab. č. 10 – Vzdělanostní struktura obyvatel Chrástu v letech 1970-2011
- Tab. č. 11 – Struktura obyvatel Chrástu podle náboženského vyznání v letech 1880-2011
- Tab. č. 12 – Struktura ekonomicky aktivního obyvatelstva Chrástu v letech 1970-2011
- Tab. č. 13 – Zaměstnanost obyvatel Chrástu v hospodářských sektorech v letech 1970-2011
- Tab. č. 14 – Vyjíždějící do zaměstnání z obce Chrást v letech 1970-2011
- Tab. č. 15 – Vyjíždějící do zaměstnání z obce Chrást v r. 2001 a v r. 2011
- Tab. č. 16 – Počet ekonomických subjektů v obci Chrást k 29.3.2016
- Tab. č. 17 – Denní vyjíždka obyvatel Chrástu do zaměstnání v r. 2001 a v r. 2011
- Tab. č. 18 – Domovní a bytový fond v Chrástu v letech 1970-2011
- Tab. č. 19 – Obydlenost domovního fondu v Chrástu v letech 1970-2011
- Tab. č. 20 – Domovní fond v Chrástu v roce 2011 podle období výstavby
- Tab. č. 21 – Zástavba obce Chrást v roce 2013 podle období výstavby
- Tab. č. 22 - Funkční struktura zástavby obce Chrást v roce 2013
- Tab. č. 23 – Vývoj počtu dělníků a profesí v závodě Šimona Semlera
- Tab. č. 24 – Vývoj počtu zaměstnanců v podniku Suchý, Jouza a Čáp (ATMOS)

Seznam grafů

- Graf č. 1 – Klimadiagram pro Plzeňský kraj za období 2010-2014
- Graf č. 2 – Vývoj počtu obyvatel v obci Chrást v letech 1869-2011
- Graf č. 3 – Věková pyramida obyvatel Chrástu v letech 1880
- Graf č. 4 – Věková pyramida obyvatel Chrástu v letech 1921
- Graf č. 5 – Věková pyramida obyvatel Chrástu v letech 1991
- Graf č. 6 – Věková pyramida obyvatel Chrástu v letech 2011
- Graf č. 7 – Ekonomická struktura obyvatel Chrástu v letech 1970-2011 (abs. hodnoty)
- Graf č. 8 – Zaměstnanost obyvatel Chrástu v roce 1880, 1900 a 1921
- Graf č. 9 – Řemesla a povolání v Chrástu v roce 1880 (abs. hodnoty)
- Graf č. 10 – Řemesla a povolání v Chrástu v roce 1900 (abs. hodnoty)
- Graf č. 11 – Řemesla a povolání v Chrástu v roce 1921 (abs. hodnoty)
- Graf č. 12 – Přirozený, mechanický a celkový přírůstek v Chrástu v letech 1980-1991
- Graf č. 13 – Přirozený, mechanický a celkový přírůstek v Chrástu v letech 2001-2011
- Graf č. 14 – Vývoj počtu domů v obci Chrást v letech 1869-2011

Seznam obrázků

- Obr. č. 1 – Schéma přímé urbanizace (vlevo)
- Obr. č. 2 – Schéma nepřímé urbanizace (vpravo)
- Obr. č. 3 – Suburbanizace
- Obr. č. 4 – Desurbanizace
- Obr. č. 5 – Poloha katastrálního území obce Chrást v okrese Plzeň-město
- Obr. č. 6 – Modernizace železničního koridoru
- Obr. č. 7 – Mapa současné dopravní sítě v intravilánu sídla Chrást
- Obr. č. 8 – Časová dostupnost z Chrástu do ORP v okruhu 100km
- Obr. č. 9 – Výřez intravilánu obce Chrást z vektorizovaného císařského povinného otisku stabilního katastru z roku 1839
- Obr. č. 10 – Pomístní jména na území obce Chrást
- Obr. č. 11 – Současná zástavba obce Chrást podle období výstavby
- Obr. č. 12 – Funkční struktura současné zástavby obce Chrást
- Obr. č. 13 – Školní budova v r. 1926 a v r. 2016
- Obr. č. 14 – Budova dnešního Obecního úřadu v r. 1933 a v r. 2016
- Obr. č. 15 – Lidový dům v r. 1933 a v r. 2016

- Obr. č. 16 – Kaple Panny Marie v r. 1954 a v r. 2016
Obr. č. 17 – Nová výpravní budova v r. 1928 a v r. 2016
Obr. č. 18 – Železniční most v r. 1928 a v r. 2016
Obr. č. 19 – Významné průmyslové objekty v Chrástu, vzniklé do konce 19. století
Obr. č. 20 – Výrobní areál strojírný Suchý, Jouza a Čáp ve 30. letech 20. století
Obr. č. 21 – Významné průmyslové objekty v Chrástu, vzniklé ve 20. století
Obr. č. 22 – Významné průmyslové objekty v Chrástu, vzniklé od přelomu 20. a 21. století do současnosti

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1 – Poničený sčítací arch z roku 1880
Příloha č. 2 – Popsaný sčítací arch z roku 1900
Příloha č. 3 – Pomník zemřelým a nezvěstným vojínům ve světové válce 1914-1918
Příloha č. 4 – Pomník obětem popravených ve 2. světové válce
Příloha č. 5 – Pomník sportovců - „Na památku popravených sportovců ve II. světové válce“
Příloha č. 6 – Rybník na návsi
Příloha č. 7 – Veselý Hurvínkův pomník
Příloha č. 8 – Voznice - „Tato voznice byla tajnou skrýší zbraní“
Příloha č. 9 – Interiér propustku ve stráni u nádraží
Příloha č. 10 – Zatopená štola v jižní části dolu
Příloha č. 11 – Povinný císařský otisk stabilního katastru obce Chrást z roku 1839 (výřez intravilánu)
Příloha č. 12 – Domovní fond obce Chrást v roce 1938 (výřez intravilánu)
Příloha č. 13 – Domovní fond obce Chrást v roce 1956 (výřez intravilánu)
Příloha č. 14 – Domovní fond obce Chrást v roce 1998 (výřez intravilánu)
Příloha č. 15 – Domovní fond obce Chrást v roce 2013 (výřez intravilánu)

Přílohy

Příloha č. 1 – Poničený sčítací arch z roku 1880

für die Zählung der Bevölkerung und der Haushalte in der Gemeinde ... k popukání obyvatelstva a nejdůležitějších zvíř
nach dem Stande vom 31. December 1880. die toho, kolik olojfo bylo

1	II		IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	III	III									
1	Digne Janou		1	1821	Bosnie	Katol.	grec	grec	kaplan	kaplan	
2	Anna		1	1827	"	"	"	"	permanen	permanen	
3	Josef		1	1864	"	"	"	"	kaplan	kaplan	
4	Antonin		1	1829	Bosnie	"	"	"			
5	Jan		1	1873	Bosnie	"	"	"			
6	Marie		1	1860	Bosnie	"	"	"	permanen	permanen	
7			4								

Zdroj: vlastní fotografie, 2016

Příloha č. 2 – Popsaný sčítací arch z roku 1900

Ime no, a to jme no rodinne (prijmeni), jme no (křestni), přidat šlechtický a stupeň šlechtický	Přibuzenství nebo jiný poměr k majetníkovi bytu, vztahno k pod- nájemníkovi	odstavce 12. poučení	odstavce 13. poučení	odstavce 14. poučení				odstavce 15. poučení	odstavce 16. poučení	odstavce 17. poučení
				4	5	6	7			
Kolý Vaclav	maji bytu	1	1862	7	2	16			Lišov	Lišov
Holá Barbora	op	1	1862	8	9				Lišov	Lišov
Chvástek Josef	maji bytu	1	1883	12	23				Lišov	Lišov
Chvástek Václav	maji bytu	1	1885	11	16				Lišov	Lišov
Chvástková Bára	maji bytu	1	1887	12	28				Lišov	Lišov
Kolý Franc	op	1	1896	12	23				Lišov	Lišov
Holá Anna	op	1	1894	12	18				Lišov	Lišov
Holá Marie	op	1	1894	12	24				Lišov	Lišov
Kolý František	op	1	1880	12	25				Lišov	Lišov
Brančovi František	op	1	1870	12	14				Lišov	Lišov

Zdroj: vlastní fotografie, 2016

Příloha č. 3 – Pomník zemřelým a nezvěstným vojákům ve světové válce 1914-1918

Zdroj: vlastní fotografie (2016)

Příloha č. 4 – Pomník obětem popravených ve 2. světové válce

Zdroj: vlastní fotografie (2016)

Příloha č. 5 – Pomník sportovců - „Na památku popravených sportovců ve II. světové válce“

Zdroj: vlastní fotografie, 2016

Příloha č. 6 – Rybník na návsi

Zdroj: vlastní fotografie, 2016

Příloha č. 7 – Veselý Hurvínkův pomník

Zdroj: vlastní fotografie, 2016

Příloha č. 8 – Voznice - „Tato voznice byla tajnou skrýší zbraní“

Zdroj: vlastní fotografie, 2016

Příloha č. 9 – Interiér propustku ve stráni u nádraží

Zdroj: Bauer, 2012

Příloha č. 10 – Zatopená štola v jižní části dolu

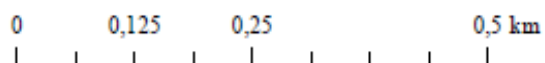
Zdroj: Bauer, 2012

Povinný císařský otisk stabilního katastru obce Chrást z roku 1839
(výřez intravilánu)

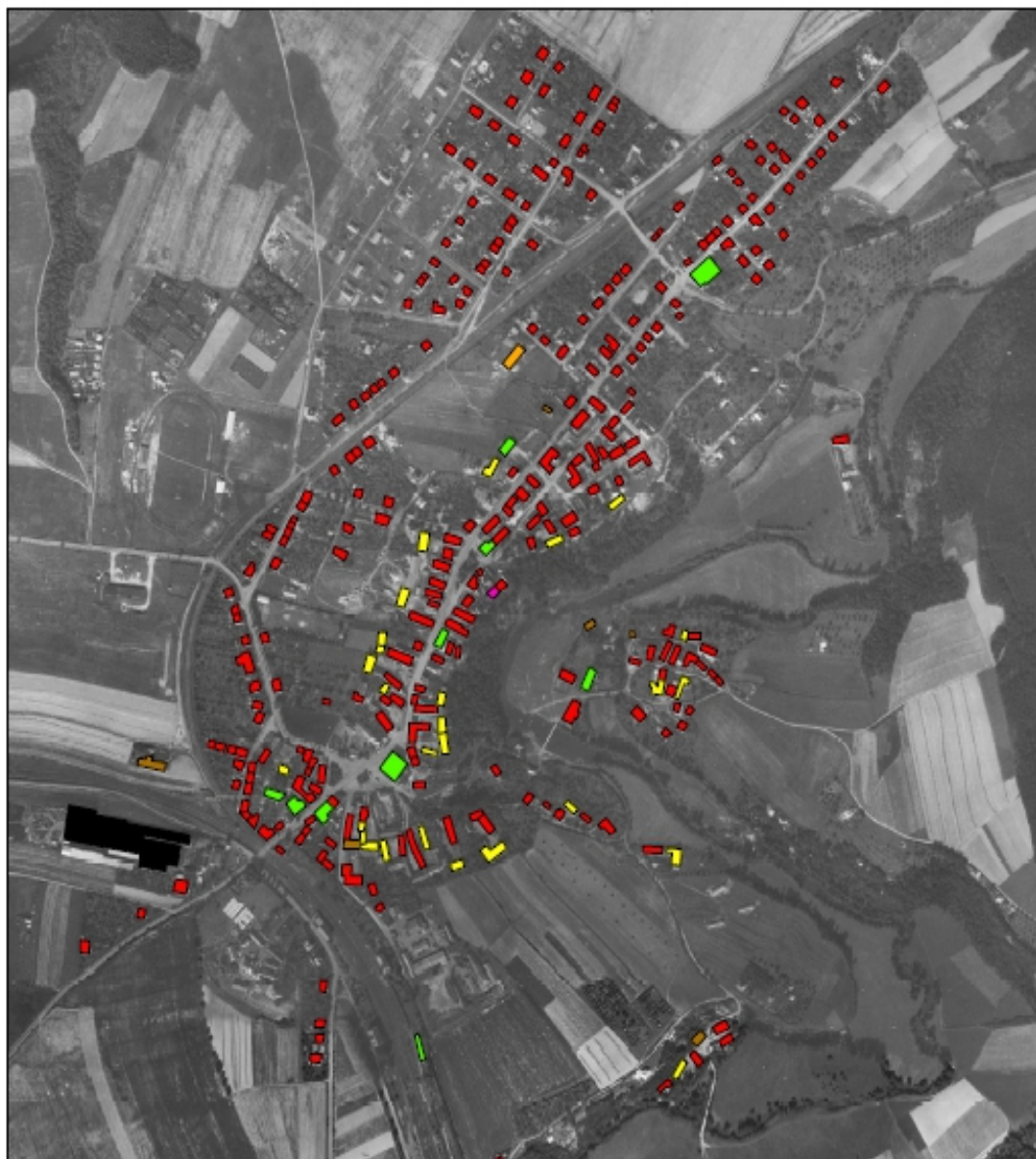
Legenda

Dřevěný most	Pole
Dřevěný splav	Potok
Hospodářská budova	Pustina
Jehličnatý les	Rybník
Kamenný splav	Silnice bez příkopu
Obecní pastvina	Zahrada
Obytná budova	Zastavěné nádvoří
Pastvina	Řeka
Podmáčená louka	

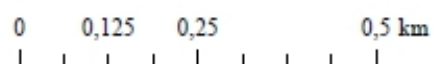
Zdroj: podkladová mapa: Český úřad zeměměřičský a katastrální (2015)

Domovní fond obce Chrást v roce 1938
(výřez intravilánu)

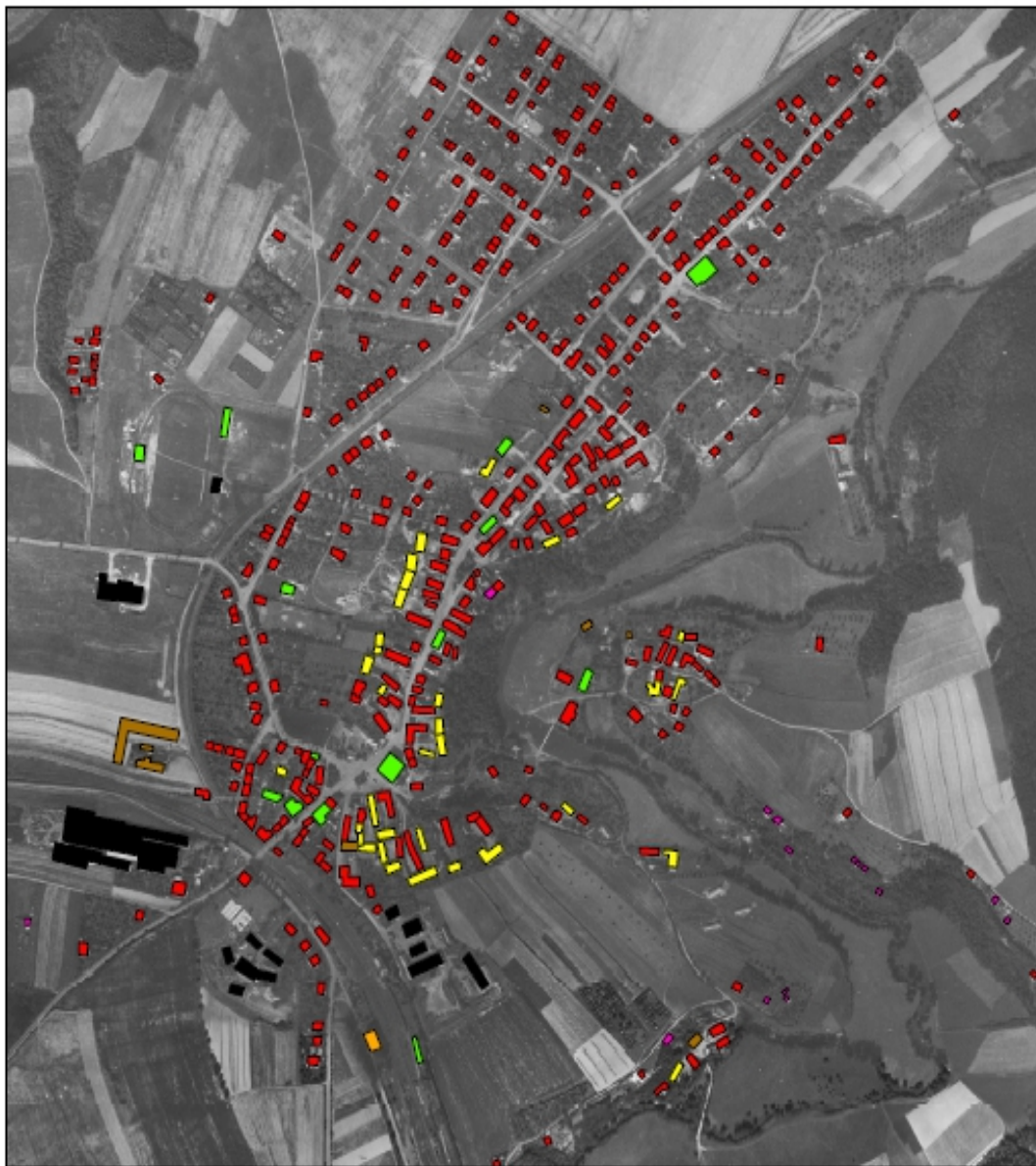
Legenda

- Bytový dům
- Hospodářská budova
- Rekreační objekt
- Rodinný dům
- Stavba občanské vybavenosti
- Výroba a skladování
- Zemědělský objekt

Zdroj: podkladová mapa: Národní archiv leteckých měřičských snímků (1938)

Domovní fond obce Chrást v roce 1956
(výřez intravilánu)

Legenda

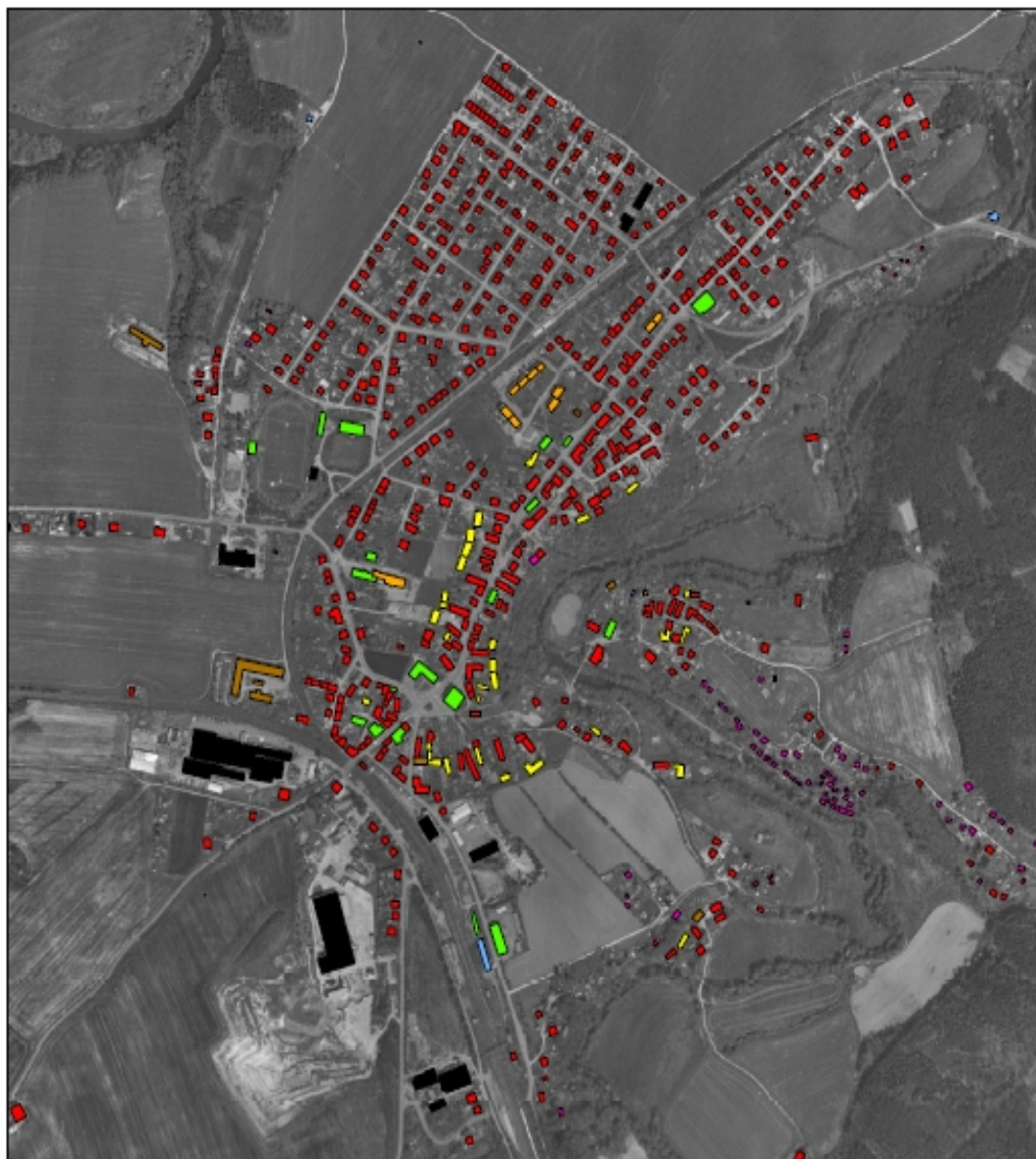
- Bytový dům
- Hospodářská budova
- Rekreační objekt
- Rodinný dům
- Stavba občanské vybavenosti
- Výroba a skladování
- Zemědělský objekt

0 0,125 0,25 0,5 km

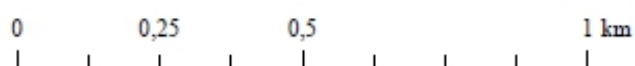
Zdroj: podkladová mapa: prohlížeč služby WMS Plzeňského kraje (2015)

Domovní fond obce Chrást v roce 1998
(výřez intravilánu)

Legenda

- Bytový dům
- Hospodářská budova
- Rekreační objekt
- Rodinný dům
- Stavba občanské vybavenosti
- Stavba technického vybavení
- Výroba a skladování
- Zemědělský objekt

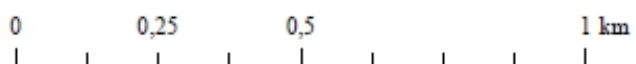
Zdroj: podkladová mapa: Český úřad zeměměřičský a katastrální (2015)

Domovní fond obce Chrást v roce 2013
(výřez intravilánu)

Legenda

- Bytový dům
- Hospodářská budova
- Rekreační objekt
- Rodinný dům
- Stavba občanské vybavenosti
- Stavba technického vybavení
- Výroba a skladování
- Zemědělský objekt

Zdroj: podkladová mapa: Český úřad zeměměřičský a katastrální (2015c)

ABSTRAKT

MALAFOVÁ, Petra. *Vývoj sídla Chrást od 19. století do současnosti*. Plzeň, 2016. s. 113. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta ekonomická.

Klíčová slova: Chrást, vývoj sídla, venkov, suburbanizace, demografie

Předkládaná bakalářská práce se zabývá vývojem sídla Chrást od konce 19. století do současnosti. V teoretické části práce jsou definovány základní pojmy a procesy související s geografii sídel. Praktická část výzkumu zahrnuje podrobné analýzy změn v počtu a struktuře obyvatel a změn v domovním fondu v letech 1869-2011. Pozornost je věnována také urbanistickému vývoji sídla, který je vyhodnocen na základě porovnání císařského povinný otisk stabilního katastru a pěti ortofotomap. V práci je dále hodnocen hospodářský vývoj obce, v němž se řeší především historie významných průmyslových objektů v obci, rozvoj řemesel a obchodu a občanská vybavenost.

ABSTRACT

MALAFOVÁ, Petra. *Development of the seat Chrást from the 19th century to the present*. Plzeň, 2016. p. 113. Bachelor Thesis. University of West Bohemia. Faculty of Economics.

Key words: Chrást, development of the seat, rural area, suburbanisation, demography

The submitted bachelor's thesis covers the development of the Chrást settlement since the end of the 19th century. The theoretical section of the thesis provides for a definition of essential terms and processes related to the settlement's geography. The experimental section includes detailed analyses of changes in the number and structure of the population as well as changes in the housing stock throughout the period of 1869-2011. In addition, the thesis focuses on the urban development of the seat which is analysed based on the comparison of the statutory imperial print of the stable cadastre and five orthophotograph maps. The thesis also covers the economic development of the municipality particularly in terms of the history of the significant industrial premises built in the municipality, development of crafts and trades and community facilities.